

Poštnina plačana v gotovini

GLASILO PLANINSKE ZVEZE
SLOVENIJE

LETNIK • XI • LV

6

JUNIJ • 1955

VSEBINA:

Fedor Košir: Ob 10. obletnici osvoboditve	265
Mitja Šarabon: Moja zemlja	266
Fedor Košir: Preko Roga v Gorski Kotar	266
Stane Terčak: Slovo	269
Dr. Metod Mikuž: Travna gora—Vagovka—Benete—Mokre	274
Slavko Peršič: Doživetja v Zelengori	279
Stane Terčak: Narodnoosvobodilna borba, planin. kočje in oskrbniki	285
Jos. Wester: Po Vodnikovih sledih na Vršac (2194 m)	293
Dr. J. Prešeren: Kronika PD Radovljica 1895—1955	299
Francè Avčín: Nov vrvni sedež	304
Jože Žvokelj: Prvi poizkus	306
Živojin Prosenc: Planinska pota partizanskih kurirjev	307
F. Lapajne: Paberki iz Gorjancev	308
Mladi pišejo: Sandi Sitar: Iz naše zemlje rasto planike — Nada Firman: V planinah	312
Mitja Šarabon: Doma sem	313
Društvene novice	314
Iz planinske literature	321
Razgled po svetu	325

Priloga: Ferdo Premru: Vršac s Prehodavcev
Prilogo natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Oreš, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Prepričajte
se o kvali-
teti naših
izdelkov

Ljubitelji narave!

Vse športne rekvizite, šotore vseh
vrst (krušnjake, nahrbtnike itd.)
Vam izdelava

PODJETJE ZA IZDELAVO IN POPRAVILA TELO-
VADNEGA ORODJA IN ŠPORTNIH POTREBŠČIN

ŠPORT-OPREMA

LJUBLJANA, VIŽMARJE 1

Fedor Košir:

Ob 10. obletnici osvoboditve

V majskih dneh leta 1945 je utihnil hrušč druge svetovne vojne in davne želje naših narodov so se uresničile. Priborjena je bila svoboda, tista resnična svoboda, ki ne pozna zatiranih, ki daje ustvarjalnemu duhu širok polet in ki sprošča delovno vneto do skrajnih meja.

Letošnje leto poteka deset let od tistih dni, ko smo s svetlim upanjem na lepšo prihodnost odložili orožje in poprijeli za delo, poprijeli zares na vseh koncih in krajih. Iz ruševin se je pričelo dvigati novo življenje, nov duh je prešinel novega človeka, preizkušnega in prekaljenega v težkih dneh bojev za svobodo.

Tudi planinska organizacija ni preslišala klica k delu. Njeni temeljni cilji: Osvojitve našega gorskega sveta samo za naš narod, spoznavanje lastne zemlje, najtoplejši domovinski čut in velika ljubezen do vseh prirodnih lepote tega našega sveta so ostali vedno živi, vedno so bili v mislih vseh onih, ki jim pomeni domovina več kakor življenje. Nič čudnega torej ni bilo, da so tudi planinci pred desetimi leti spoznali čas, ko bo njihova organizacija zaživela z novim poletom, z novimi nalogami in novimi perspektivami. Danes po desetih letih lahko že ugotovimo, da to niso bile prazne sanje, da se je uresničilo že marsikaj, kar smo pred leti le želeli, nismo pa verjeli, da se bo moglo v bližnji prihodnosti tudi uresničiti. Prvi polet po zmagi je pomagal prebroditi začetne organizacijske in materialne težave s tako naglico, da smo se komaj zavedeli, pa smo že bili sredi resnega dela, sredi novih načrtov, sredi novih nalog.

Izvajanje vse tehnične, kulturne in politične vsebine planinstva se vključuje v splošne napore našega naroda, da doseže tiste cilje, katere si je načrtoval tedaj, ko je začel svojo borbo za svobodo.

Tako tesno povezani z vsemi dogajanja pri razvoju naše države čutimo slovenski planinci, da je desetletnica osvoboditve resnično tudi naša desetletnica, saj pomeni ta doba v našem zgodovinskem razvoju gotovo eno najplodnejših in tudi najlepših, kar jih je slovensko planinstvo kdaj doživelo.

Ko je leta 1945 izšel Planinski zbornik, ga je tedanje Planinsko društvo Slovenije posvetilo spominu planincev - partizanov, ki so žrtvovali svoje mlado življenje za svobodo slovenske domovine. Tudi letos, ob obletnici, je naša velika dolžnost, da se spomnimo teh mrtvih junakov, ki so s svojimi življenji pripomogli, da mi živi lahko praznujemo desetletni jubilej osvoboditve tako, da se nam ni treba sramovati pred njimi, ki so z žrtvijo svojega življenja izpričali, da je svobodna domovina več kot življenje.

Mitja Šarabon:

MOJA ZEMLJA

Čemu iskal bi luči za vesoljem,
čemu razpenjal trudne bi roke
v prostore tuje, ki me oslepe,
če jih z očmi odprtimi razkoljem,

da bi izpil svetlobo v želji vroči?!
Čemu iskal bi luči v zvezd vejevju
in ranjen hrepenel po zlatem drevju,
ki previsoko se nad mano boči?!

Tu moj je svet in moja domovina —
in tu je zemlja, ki me je rodila
in mi v ljubezni matere do sina

predobra daje vseh stvari lepote.
Zdaj v meni ni več dvomov in samote,
svetloba zemlje me je poljubila.

1954

Fedor Košir:

PREKO ROGA V GORSKI KOTAR

(Iz partizanskega dnevnika)

emška ofenziva, ki je sledila italijanski kapitulaciji v jeseni leta 1943, se je izdivjala. Uspehi ofenzive so bili isti kot vedno. Požgani domovi, stotine nedolžnih žrtev postreljenih, vojaškega uspeha pa prav nobena. Zopet se je ponovilo isto kot vedno po takih zločinskih pohodih okupatorja — nov porast števila borcev v naših brigadah, nov razmah osvobodilnega gibanja in še močnejša vera v svobodne dni, ki so se bližali s hitrimi koraki, čeprav sovražnik še ni bil na tleh.

V takem razpoloženju smo korakali trije prijatelji še iz časov »civilnega« življenja proti sončni Beli krajini, ko smo zapustili temne, zasnežene gozdove pod Snežnikom, kjer smo dočakali konec ofenzive. Vsi smo ugibali, kam nas bo zanesla pot v naslednjih tednih in mesecih, ali bomo še nadalje ostali skupaj, ali bomo kmalu videli Ljubljano, in še mnogo drugih želja smo si razodeli, kot je bila to pač navada na dolgih, skupnih partizanskih pohodih. Srečno smo prišli v Metliko, kjer smo si za prvo silo potolažili »želodčne« posledice ofenzive, nato smo imeli še skupen opravek v XV. brigadi, ki se je tedaj nahajala na Prekrižju in Vivodini, od tam pa smo odšli v Glavni štab, ki je bil v Črmošnjicah. Tam smo dobili nove naloge. Primanjkovalo je kadra, potrebe so bile velike in zato ni bilo več

možno, da ostanemo skupaj. Meni je bilo naročeno, da obiščem brigade XVIII. divizije, ki se je gibala nekje v Gorskem Kotaru, prijatelja pa sta odšla v drugo smer.

Do tedaj v Gorskem Kotaru še nisem bil, poznal sem ga le toliko, kolikor sem se pred vojno parkrat peljal z vlakom iz Karlovca na Sušak. Torej popolnoma neznano ozemlje, vendar za planinca mikavno, saj je Planinski Vestnik že pred vojno večkrat priobčeval članke o lepotah te pokrajine. Bil sem brez zemljevida, zato si nisem niti prav predstavljal, katero pot bom ubral, vedel sem le to, da moram prekoračiti Kolpo nekje pri Brodu na Kolpi. Razdalja me ni zanimala, saj sem imel neomejeno odmerjen čas.

Priprave niso bile potrebne, ker smo bili tako vedno pripravljeni na premike, le eno sem si že takoj v začetku vtepel v glavo: Hoditi z odprtimi očmi, da ne bo neljubih presenečenj, hoditi pa tudi z odprtimi očmi za vso lepoto, ki jo bom na poti gotovo obilo lahko užil, če bom pozabil na uniformo, na puško in na čase, v katerih sem moral to pot opraviti. Torej le na pot!

Hitro sem prišel po znani dolini Starih žag do Krke in do Dvora. Tam sem dolino zapustil in se obrnil v smeri proti Kočevju do vasi Veliko Liplje v Suhi krajini, kjer je bil štab VII. korpusa in nato naprej do Starega Loga. Nad Starim Logom je bila tedaj v neki opuščeni kočevski hiši TV stanica, kjer sem prenočil. Iz postojanke je bil lep razgled na del Roga, na požgani Stari Log in na cesto, ki drži iz Dvora v Kočevje, zato sem si to svoje počivališče dobro zapomnil. Ko sem letos v lovski družbi tam okoli zasledoval divje prašiče, sem ugotovil, da je hiša bivše TV stanice razpadla, ostalo je le nekaj kamenja, glin e in desk, v meni pa je ostal lep spomin na eno mojih partizanskih počivališč.

Naslednjega dne je bilo treba prečkati Rog po njegovih jugozapadnih pobočjih. Rog imam v spominu še iz časov, ko nam je mladim dijakom - skavtom profesor Kunaver pripovedoval, da so rški gozdovi edini ostanki pragozdov v Sloveniji, da je to domovina medveda in volka, da so po Rogu le naredko razpredene poti, ki jih prav lahko zgrešiš, če Roga ne poznaš, skratka, v domišljiji sem si ustvaril o Rogu predstavo nečesa tajinstvenega in veličastnega. Sedaj sem bil na tem, da ga kot samohodec prehodim vsaj v enem delu.

Mrzlo in jasno januarsko jutro leta 1944 me je pozdravilo, ko sem premagoval prve lažje strmine nad Starim Logom. Močno sonce je topilo sneg, da so se sem ter tja prikazovale v prisojnih bregovih kopne lise, po slabem kolovozu pa je curljal potoček. Hodil sem med nizkim drevjem in borovjem, opazoval stečine nešteti h gozdnih živali, od časa do časa pa sem naletel na zasilne, iz kamenja zložene zaslone. To so bili ostanki slovite italijanske »Roške« ofenzive, ki jo je tedanji poveljnik XI. italijanskega armadnega zbora Robotti napovedal z naslednjimi besedami: »Pričenjamo lep pohod po gozdovih in poljih italijanske Slovenije.« V dobrem letu po teh »preroških« besedah je bila fašistična Italija na tleh, Slovenija pa je bila bolj slovenska kot kdaj koli. Nekaj porušenih hiš mi je bilo povedalo, da

sem v vasi Cesta, kjer je bila ustanovljena Tomšičeva brigada, nato še vas Trnovec in že sem bil pri cesti, ki veže Kočevje preko Roga z vasjo Podturn in dalje z Novim mestom. V modri jasnini so se pojavili zavezniški lovci in bombarderji in priklenili mojo pozornost, tako da sem brez potrebne previdnosti prekoračil cesto in utonil v gozdovih, ki so me spremljali vse tja do kočevske vasi Rajhenau. V tej vasi sem bil kasneje še večkrat, imel pa sem vedno občutek, da to niso ruševine neke hribovske kočevske vasi, temveč ostanki velikih templjev Inkov tam daleč v ameriških gorah. Temelji dokaj velikih hiš, ostanki obokov nad vhodnimi vrati in lepi zidani vodnjaki so bili najbrž vzrok tej moji slabi primerjavi. Še kratek čas in že sem bil v Koprivniku, nekoč lepi, bogati kočevski vasi. Tu sem naletel na neko partizansko edinico in prenočil v varnem okolju.

Naslednjega dne je šlo hitro preko Ferdrenka, Turkove Drage, do Slavskih Lazov in že sem stal na bregu Kolpe. Partizanski brodnik me je prepeljal preko vode na hrvatsko stran in mi zaupno povedal, da je v Skradu mnogo naše vojske in sploh, da mora biti tam nekaj posebnega, ker se vsi tako skrivnostno menijo o trenutnih prebivalcih v Skradu. Radovednost mi je spešila korak in v Skradu sem bil prej, kot sem računal. Na cesti sem srečal znanca iz Ljubljane. Ta mi je zopet zaupno povedal, da se zadržujejo v Skradu mnogi člani AVNOJ-a, ki prihajajo z drugega zasedanja v Jajcu, da ponese zgodovinske zaključke tega zbora tudi v Slovenijo. Obiskal sem jih v njihovem bivališču in tam prvič srečal dr. Ribarja, Mošo Pijade, Vlada Zečeviča, naše slovenske predstavnike in še mnogo drugih. To je bilo povpraševanja, kako je v Sloveniji, ali so novice o zasedanju v Jajcu kurirji že prinesli tudi na naše ozemlje, kako je ljudstvo sklepe sprejelo, kakšna je vojaška situacija pri nas in še nešteto drugih vprašanj. Prepoln vtisov sem se komaj zavedel, da se vozim v avtomobilu v Mrkopalj, kjer je bil štab XVIII. divizije. To je bil luksuz, ki si ga v partizanih v tistem času dejansko nisem mogel predstavljati.

Ime Mrkopalj mi ni bilo neznano. Kot smučarski tekmovallec sem vedel, da je bil ta kraj poleg Delnic pred vojno center smučarskega športa v Gorskem Kotaru. In res! Prelepi tereni, obkroženi z vrhovi, ki jih skoro do vrha pokrivajo gozdovi, čist, oster zrak, jasno nebo — res prava jugoslovanska Švica. Ko sem si naslednjega dne ogledal še ostanke smučarske skakalnice in si po zasneženih gazez utiral pot proti Fužinam, je bila tudi moja planinsko-smučarska strast v celoti zadovoljena, čeprav nisem imel smuči na nogah.

Po končanih opravkih me je pot vodila v Vrbovsko, ki sem ga poznal le v toliko, ker sem vedel, da smo pred vojno uporabljali vžigalice, na katerih je bil napis, da so izdelane v tovarni v Vrbovskem. Hodil sem kar po cesti, kajti ti kraji so bili pred kratkim očiščeni ustaških tolp. V prvem naselju, v vasi s slovenskim imenom Stari Laz sem se ustavil pri samotni leseni hišici. Po naključju je bil njen lastnik Slovenec, ki me je prijazno gostil z mlekom, nato pa me je

smehljaje peljal na majhno vzpetino za hišo in mi v daljavi pokazal Triglav, ki se je blésčal v sončnem sijaju, globoko odet v snežno odejo. Za to uslugo sem mu bil v tistem trenutku tisočkrat bolj hvaležen kot za postrežbo v hiši, čeprav smo pri partizanskih pohodih visoko cenili »pункte«, kjer si bil prijazno sprejet in postrežen z dobrotami iz domače shrambe.

Nadaljnjo pot sem prehodil kot v sanjah. Skozi vas Ravno goro, ki je baje dolga 4 km, sem kar švignil, se vzpenjal po strmih klancih in se zopet spuščal globoko v doline in končno prispel v Vrbovsko. Tam je bilo »velikomestno« življenje. Naša IX. brigada je tedaj ravnokar osvobodila Vrbovsko in zato je vladalo v mestecu splošno veselje. Nepozaben mi ostane iz tistih časov miting v bližnjih Srbskih Moravicah, znanem železniškem naselju, kjer je bilo mnogo Slovencev železničarjev. S komandantom Zvonetom in priljubljenim komisarjem Francijem smo bili sprejeti tako, kot da prinašamo v naselje podpisano popolno kapitulacijo vseh sovražnih sil.

Prišel je čas odhoda. Po načrtu bi moral po znani »Luiziani« do Severina na Kolpi in nato preko nje na slovensko ozemlje. Cesta pa je bila večkrat kontrolirana po sovražniku, zato sem moral načrt izpremeniti. Zavil sem v hribe severno od Vrbovskega in po čudovitih gozdnih jasah in prelepih bukovih gozdovih dospel na neke višine, katerih imen nisem mogel ugotoviti. Gorski Kotar s svojimi vrhovi in gozdovi je ležal za menoj, pred menoj pa se je v daljavi vil srebrni trak Kolpe. Onstran je bila Slovenija.

Stane Terčak:

SLOVO

e teden dni je partizanski odred taboril nad Kurjo vasjo. Ogromne goličave so stegovale svoje roke preko kopa-stega pobočja. Po njih se je razbohotalo malinovje in plazeča se ostroga. Na vznožju goličav, kjer se je začel zrel gozd z ogromnimi smrekami, je raslo mlado bukovje tako gosto, da ga je bilo skoro nemogoče prečkati. Više gori pod smrekami, ki so raztezale svoje veje skoro do tal, so čepeli partizanski šotori iz smrekove skorje. V sredini je bilo ognjišče za velik taborni ogenj, kjer so se zbirali partizani ob večerih. Ves dan je bilo taborišče kakor izumrlo, v nočeh pa je zaživel. Sprva so zagoreli ognji pred šotori komaj opazno, kakor drobne kresnice, ki se zaiskre in zopet izginejo, nato pa so se začeli večati in prasketajoče požirati suho bukovino.

Nazadnje je zagorel še taborni ogenj. V svitu ognja so se bliskali rjavi, razorani obrazi borcev, ki so sedeli v skupinah ob ognju, kadili in se grelj. Prav razživali so se šele takrat, ko je Martin nategnil mehove. Kraj njega je vedno sedel mlad, širokopleč mitraljezec Smeli. Govoril je malo. Obraz mu je bil vedno resen, iz njega je

vela mirnost in ubranost. Kadar je bil dobre volje, je zapel. Takrat so vsi borci prisluhnili. Tudi partizanka Ana je v takih trenutkih pohitela k ognju, toda ostala je vedno v ozadju. Iz teme so njene široko odprte plave oči gledale samo Smelega.

Poznala ga je že dolgo. Vedno, kadar je šla na pohodu mimo njega, jo je motril z dolgim, globokim pogledom. Mirno, skoro boječe jo je pozdravil: »Ana, kako je?« »Dobro, Smeli!« mu je odgovorila. Nehote ji je rdečica zalila obraz. Ni mogla pozabiti onega deževnega dne, ko se je odred že tretji dan prebijal preko švabskih zased brez hrane in počitka. Borci, vsi premočeni in do smrti izmučeni, so komaj stali na nogah. Na večer tretjega dne so počivali v malem gozdičku. Takrat se je približal Smeli, otovorjen s švabskim šarcem. Odložil je mitraljez in se naslonil nanj. Njegov zmučeni obraz je bil upadel. Veliki, sivi kolobarji so obrobljali rjave oči, ki so se iskrile kakor v vročici. Trudno se ji je nasmehnil, ko jo je vprašal: »Kako je Ana? Ali smo se izmazali?« »Dobro je, Smeli, izvili smo se!« Ležala je na mokri zemlji, pod glavo je imela nahrbtnik in globoko je soplala. Stopil je k njej in ji dejal: »Ana, nekaj hranim zate.« Nerodno je odpel jopič in segel v prsni žep. Privlekel je iz njega nekaj majhnega, zavitega v papir, ki je bil ves masten od znoja. »Na, pojej!« je dejal in ji nerodno porinil v roke majhen podolgovat zavojček.

Njene oči so ga dolgo gledale. Oči ni povabila kakor navadno ob srečanju. Roke so ji začele nagonsko odvijati papir. Ko ga je odvila, je ležal na njem kos čokolade. Začutila je vonj po čokoladi, ki jo je začel dražiti do onemoglosti. V nji se je zbudil neznanski glad. »Jesti, jesti!« ji je za hip preblisknilo po možganih. Zasadila je zobe v rjavo rebro, pa se hipoma zdrznila. Zobje so odnehali. Prelomila je čokolado na polovico, del ponudila Smelemu in dejala: »Na, Smeli, bolj si potreben kakor jaz.« Zamahnil je z roko in odklonil. Svojo polovico je hlastno pojedla, ostalo pa je zavila v papir, vstala in mu jo vtaknila v žep. »Smeli, to je tvoje! To moraš pojesti!«

»Pokret!« se je zaslišalo iz zgornjega konca jase. Smeli je pograbil šarca in odhitel k predhodnici.

Zopet je začelo pomalem rositi, preko gozdička so se priteple goste cunjaste megle, ki jih je veter bičal. Vse pogorje so zavile v mrak.

Zgodilo se je, kar je pričakovala. Vedela je, da se ne bo mogla ustavljati. V prsih je nosila to veliko skrivnost, ki je bila samo njena. Največje težave je prenašala z lahkoto in zadovoljstvom. Ves dan je težko pričakovala trenutka, ko se bo pojavil pred njo Smeli in jo bo kar tako mimogrede vprašal: »Kako je Ana?« Njene oči mu bodo povedale vse. Zaiskrile se bodo v globokem blesku. Pogledala ga bo v njegov ostro rezani, utrujeni obraz, porasel s kocinami, se mu nasmehnila in dejala: »Dobro je!«

Odred je bil že ves mesec v premiku. Borbe so se vrstile za borbo. Vsepovsod so bile zasede. Švabski šarci so lajali, Smeli jim je odgovarjal. Potegnili so se visoko v hribovje. Postavili so šotore

v globokem gozdu. Nič več ni Martin nategoval harmonike. Pesem Smelega se ni več glasila ob tabornem ognju.

V teh dneh napetega čakanja, pritajenega govorjenja, čuječnosti straž in molka, sta se Ana in Smeli zbližala. Kadar je le bilo mogoče, sta se ukradla na majhno jaso nad šotori.

Z mesečino oblite jase so bleščale med košatimi smrekami. Nad lesovjem, jasami in fratami se je bočilo nočno nebo kakor belosiv, dimast prt, posejan z vtkanimi rumenordečimi zvezdami. Tam daleč na vzhodu, kjer se je obzorje spajalo z ogromnimi gmotami, se je svetlikalo. Zažareli so dolgi plameni, zamigotali, izginjali in zopet presvetili nebo.

Stala je naslonjena na smreko in gledala proti severovzhodu, kjer se je preko majhnega obraslega sedla svetlikalo migotanje majhnih drobnih lučk. Drobne lučke so bile Maribor ob deroči Dravi. Smeli je sedel na jasi. Njegove oči so bile uprte vanjo. Gledal je njen ozki, utrujeni obraz, obkrožen z vencem plavih las, ki so silili izpod titovke.

Zima je minila. Pomlad je zašla tudi na pogorje. Hudourniki so zapeli svojo pesem. Zazelenele so puste globače. Po jasah je preko noči, po prvem pomladanskem dežju, izginila posušena, usehla trava. Malinovje se je ovilo v svetlo nežno zelenje. Preko pogorja je zavel pomladni vetrič in božal mlado popje.

Neko popoldne se je taborišče nenadoma razgibalo. Prvi bataljon je moral biti v pripravljenosti. Napočil je ugoden trenutek, ki ga niso smeli zamuditi, da se prebijejo preko ozke doline in šumeče reke v hribovje na drugi strani. Fantje so se poslavljali. Vedeli so, da se zopet pričinja čas dolgih nočnih pohodov, zased in borb.

Proti večeru je videl Smeli Ano, ko se je napotila na hribček, od koder je bil razgled na mesto. Z rokami v hlačnih žepih je z dolgimi počasnimi koraki premeril jaso. Na parobku pod smreko je sedela Ana in krpala srajco. Nemirno se je gibala njena roka in vbadala s šivanko v tanko, na več mestih preperelo srajco, razjedeno od potu. Ko se je usedel kraj nje, ni dvignila pogleda.

»Ana, ponoči odpotujemo, treba se bo posloviti!«

»Da, treba se bo,« se ji je počasi in težko izvilo iz grla. Njene velike, plave oči so se dvignile od dela in se zazrle v ostri, sklesani, kakor bron rjavi obraz. Dolgo je visel njen pogled na tem dragem obrazu. Vsako potezo, vsako gubo, še ono majhno prasko za sencami, ki jo je napravila pred meseci švabska svinčenka, si je hotela vtisniti v spomin.

Prijel jo je za roko. Voljno jo je spustila v njegovo. Roki sta se zrasli. Nemirno so se poigravali njegovi prsti z njenimi. Nehote se je stisnila k njemu, kakor bi pričakovala od njega varstva in pomoči.

Na nebu so se prižigale prve zvezde. Gozd se je potopil v temo, le tam za Peco je žarela zarja zahajajočega sonca. Pod njima so se vžigale majhne drobne lučke, motno brleče skozi veje dreves, ognji ob šotorih so svetili in zamirali v temi.

Ta večer je Smeli utrgal sad, ki je bil v partizanih strogo prepovedan...

Meseci so minili, odkar je bataljon odšel. Ana je bila mirna. Zaupala je sama sebi in Smelemu, ki se je boril na oni strani reke. Zdela se ji je, da v tem daljnem grmenju z one strani razloči glas njegovega šarča. To grmenje se ji je zdelo kakor pozdrav, ki ga ji pošilja Smeli preko deroče reke. Včasih so nenadoma noči v dolini zaživele v svitu belih, zelenih in rdečih raket, ki so jih spuščale švabske postojanke. Takrat je odred pričakoval svoje fante. Napočilo je jutro, fantov z one strani reke pa ni hotelo biti. Treba je bilo čakati.

Sonce se je prevesilo na južno stran. Dnevi so se pričeli krajšati. V pogorju je listje na drevju začelo rjaveti. Gozdovi so se prelivali v soncu v vseh mogočih barvah. Prvi mrazovi so se pritihotapili na vrhove in v jutranjih urah silili v šotore. Na jasad se je srebrila prva slana. Jesen je prihajala s hitrimi koraki.

Že več dni in noči je bil mir na drugi strani reke. Borci so molčali in z bojaznijo zrlili v nasproti ležeče rebrovje. Obhajale so jih temačne slutnje. Le Ana je bila mirna: »Tovariši, ne bojte se, srce mi pravi, da je vse v redu! Srce me ne vara. Boste videli neko jutro, ne da bi se jih nadejali, se bodo pojavili med nami.«

V zgodnjih jutranjih urah nekega meglenega oktobrskega dne je stražnik pripeljal aktivista, preoblečenega v drvarja. »Kje je komandant? Novice prinašam od onih,« z roko je pokazal na nasproti ležeče pogorje. »Pričakujte jih! V jutranjih urah so se potegnili preko reke.«

V odredu je zavladalo veselje. Skoro pet mesecev je minilo, odkar jih niso videli.

Ana je sedela pri ognju. Bila je vsa nemirna. Srce ji je razbijalo vsak trenutek močneje. Globoko je soplala. Vse njene misli so se vrtile v dolini. Prvič so jo danes napadle težke misli. Ves ta čas, kar je bil bataljon na oni strani, ni niti enkrat samo za sekundo podvomila, toda danes jo je moril čuden strah.

Komaj so pozajtrkovali, se je prelomilo in zarohnelo v gozdovih globoko pod njimi. Sprva rahlo, kakor pozdravi z druge strani pogorja, nato pa je naraščalo, udarjalo in bruhalo. Borci so bili v trenutku v strogi pripravljenosti. »Pomoči potrebujejo!« je šel šepet med borci. Ves bataljon se je postrojil. Komandant je odredil desetino za predhodnico. Iz vrste je vstopila tudi Ana in prosila, da jo pusti z njimi.

Desetina se je vila po rebri v dolino. Poti so se izogibali. Govorili niso, težko so soplili, hitra hoja jih je utrujala. Grmenje pod njimi je počasi zamiralo. Le tu pa tam se je vsul kratek rafal ali piskajoče sikanje izgubljene svinčenke. Potem pa se je lesovje umirilo in se zavilo v težak molk.

Zasedli so položaje ob robu gozda. Pred njimi se je stezala jasa, preko nje je držal ozek kolovoz. Na vznožju jase je bila patrolja. Niso se še dobro razmestili po položaju, je Jože, ki je bil prvi, dal

znamenje. Vsa desetina se je pogreznila v molk in napeto čuječnost. Petnajst parov oči se je ostro zapičilo v kolovoz in tesneje stisnilo kopita pušk. Čez hip se je pojavil na kolovozu Jože in dal znak ležečim, da ni nevarnosti. Iz gozda so se utrnil prva fantje z druge strani. Za njimi so se pokazala nosila, na katerih je ležal težko ranjen borec.

»Padli smo v zasedo ob robu gozda, ko smo bili že prepričani, da ni več nobene nevarnosti. Janez, Hrast in Binče so ostali na drugi strani. Tudi Miho z mehovi je spodbilo,« je žalostno zaključil Ivan.

Ana se jim je približala, ni se mogla več premagovati. Pretrgano, težko se ji je izvilo: »Kje je Smeli? Ali se je vrnil?«

»Da, Ana, Smeli se vrača, na nosilih ga neso. Zjutraj ga je zadelo v zasedi. Z največjo težavo smo ga rešili,« ji je polglasno odgovoril Ivan.

Ana je obstala kakor vkopana. Ni se premaknila z mesta, stisnila je zobe in se oprla na puško. Gledala je proti kolovozu, po katerem so nesli na nosilih Smelega. Na jasi so nosila odložili. V trenutku se je zdramila. Počasi je stopala do njega, ki je bil pokrit s šotorovino. Odgrnila ga je in se zagledala v blede izmučeni obraz, spačen od težke bolečine. Preko nagubanega čela se mu je vil pramen znojnih las. Na obrazu so se mu nabirale drobne potne kapljice, ki so se v gubah nabirale in združevale druga z drugo. Usta je imel zaprta, dihal je počasi v velikih presledkih. Nosnice so se mu pri vsakem vzdihu širile. Pobožala ga je po potnih laseh in ga komaj slišno poklicala: »Smeli!« Njegove steklene oči so jo motrile za trenutek, nato pa je trudoma dahnil: »Ana, posloviti se bo treba!« Ustnice so se mu prenehale gibati, v smrtnem boju so ostale odprte. Skozi nje so bleščali beli zobje. Izza pol odprtih trepalnic je spolzela po njegovem obrazu smrtna solza.

Z obema rokama je prijela njegovo glavo in si jo pritisnila h prsim, se zamajala in se zgrudila na nosila. V glavi se ji je zavrtelo. V trenutku jo je zajela daljna težka godba, ki je naraščala v ogromno grmenje. Nato je v telesu začutila pekočo bolečino, ki se je stopnjevala in jo vso prevzela. Srce ji je za trenutek obstalo, pod njim pa je prvič začutila razločno trkanje spočetega bitja.

TRAVNA GORA — VAGOVKA — BENETE — MOKRC

ed vsemi temi imeni sta bolj znani le prvo in zadnje; Travna gora je nad Sodražico in se drži kot dvojček ribniške Velike gore, Mokrc pozna verjetno vsak Ljubljčan, Vagovka je visok prelaz na cesti Sodražica—Loški potok in če hočeš s Travne gore na Benete, ki je strma vasica pred Boncarskim klan-
cem, moraš preko tega prelaza. Vsa ta imena pa dobro poznajo partizani stare Šercerjeve brigade.

Preko teh krajev je šla važna partizanska pot v tistih časih, ko je bila brigada mogočen gospodar velikega notranjskega ozemlja.

Leto 1942 se je bližalo h koncu in moral sem prav na to pot. Na Mokrcu je bil štab brigade in preko tega zveza z Dolomiti, ki so se takrat za partizane začenjali že ob italijanskem bloku na Večni poti in Viču in segali potem tja, do koder so bili slovenski partizani. Državnih meja, ki naj bi bile takrat tod kar dvojne in zemljepisnih določil, kjer se nekaj začinja in nekaj končuje, se partizani nismo nikdar držali. Je pa tišto zimo zapadel sneg šele malo pred božičem, snežilo pa je še tudi med prazniki in kdor pozna te predele Notranjske, ve, da tod sneži po navadi z burjo, ki nanese velike zamete.

Od Ronkove čete, ki se je takrat držala v Travnici in delala velike preglavice Italijanom na cesti Ribnica—Sodražica—Loški potok, do karavle ribniškega okrajnega odbora OF (ali morda celo višjega foruma, sem že pozabil) nad Jelenovim žlebom, pot sicer ni bila dolga. Bila pa je tako zametena, da se je ponekod udiralo do pasu, zlasti na mestih, kjer je to človek najmanj pričakoval. Naprej so gazili sicer kurirji in pred temi Garibaldi, a vkljub temu sem se kmalu prepričal, da bi na taki poti omagala vsaka, dosti močnejša žival kot človek. Bilo je res tudi to, da nam ni mogel dati Ronko drugega kot kos surovega in zmrznjenega mesa, katerega smo si spekli — eni manj, drugi bolj spretno in ga tudi pojedli. Meso je bilo bolj ožgano in bolj surovo kot pečeno in še neslano, a je vkljub temu povzročalo hudo žejo, čeprav je bilo snega več kot preveč.

V karavli je bilo potreba po počitku še nekaj časa počakati, kajti tovariši so nam resno odsvetovali prelesti še ob dnevu vso Travnico. Bilo je takrat že toliko bele garde, da so si belogardisti od Loškega potoka res včasih upali prav do Vagovke. Ker so bili kurirji vzeti iz Ronkove čete in zato skoraj vsak dan v praskah z Italijani in belimi, je seveda prišlo do znanega partizanskega prerokanja, med katerim je dostikrat padla tudi beseda »terenski paničarji«, a nazadnje je bil le narejen sporazum tako, da smo prilezli na znane smučarske goličave pa tudi zamete na Travnici šele nekako v mraku. Vlekla je tanka burja, ki nam je brisala potna čela, po dolini so se že svetile italijanske postojanke, na Slemenih pa zelo hudo in močno belogardistično gnezdo. Drugače je bilo, razen burje, vse tiho, saj je

bil sneg mehak in ni bilo slišati naših stopinj. Za premišljevanje je bilo na takih marših vselej časa dovolj, res pa tudi, da so se misli podile tako neurejeno in hitro, da se ni dalo oprijeti niti ene. Tako je bilo tudi ta večer. Kurirji so hodili nekam zgrbljeno, da bi ujeli čim manj burje, vsi pa smo molčali, kot je bil to nenapisan zakon na vseh naših pohodih. Šli smo dosti hitro pa tudi brez skrbi, kajti na partizanske kurirje, ki so imeli nekakšen poseben čut, smo se mogli popolnoma zanesti. Pač pa smo se ustavili nekaj sto metrov pred Vagovko in Garibaldi je sam odšel naprej. Sedli smo v zavetje in v sneg in nismo čutili ne mraza ne vročine, ne trudnosti in ne lakote in žeje. Prišla je namreč tista živčna napetost, ki jo pozna dobro vsak, kdor je kdaj hodil na partizanskih potih preko cest, mostov in železnic. Ali bomo mogli preko Vagovke? Če so beli v zasedi, je bila vsa pot skoraj zastoj ali pa se bo morala podaljšati za več kot trikrat toliko, kajti obiti bo treba zasedo v širokem loku. Garibaldija dolgo ni bilo nazaj, kajti bil je vesten in natančen kurir. Če bi bili v zasedi Italijani, bi stvar ne bila težka, kajti te je bilo mogoče slišati že od daleč, beli pa so bili bolj pasji, ker so se zelo radi potajili, če so zagledali samo enega partizana, in rajši počakali, da bi jih prišlo več. Sedeli smo in čakali, čez dolgo se je šele vrnil Garibaldi kot duh, mignil je in odšli smo naprej.

Ker nikakor nismo smeli preko Gore, smo se takoj za Vagovko morali spustiti v velikansko dolino, čeprav so bile Benete pravzaprav pred nosom. V dolini je Garibaldi iskal javko, kjer naj bi bil izvedel, ali je II. bataljon Šercerjeve brigade še na Benetah in kam naj bi se bil premaknil. Začelo se je tisto značilno trkanje po spečih oknih pri hišah, za katere je vedel Garibaldi, da so naše in da ne drže z belimi. Dolgo je trkal Garibaldi pri prvi; spočetka narahlo, potem nekoliko glasneje in nazadnje skoraj tako, da bi se kmalu sesulo okno. Nič. Ali ste pomrli, se jezi Garibaldi, a tudi to ne pomaga. Pač, v hiši se je oglasil pes, a kar je bilo še hujše, vsa vas je bila naenkrat polna pasjega lajanja, tega najhujšega sovražnika naših nočnih pohodov. Hitro smo morali naprej. Poskušali smo srečo v sosednji vasi, ko smo se poprej precej na daleč ognili dvema hišama. Zopet trkanje in zopet nobenega odgovora. Poskušamo še pri tretji hiši, kajti jasno nam je postalo, da se ljudje ne upajo oglasiti, a zakaj ne, nismo ugibali. Nazadnje smo le uspeli in izvedeli, da je bataljon še vedno na Benetah in da so beli prejšnji večer v sosednji vasi ubili dekletko, ki je na trkanje odprla, misleč, da so partizani. Kolikor se je dalo iztisniti iz prestrašene ženice, je eden od belih menda zakričal: »Zdaj smo vkup, kurba partizanska!«, drugi pa jo je med tem že udaril s puškinim kopitom po glavi, da se je »kar sesula in obležala«.

Imeli smo kaj misliti, kajti beli so ubrali nov način. Doslej so bili le »vaški stražarji«, hodili so tudi na samostojne obhode, z Italijani pa skupaj na hajke proti nam. Sedaj so začenjali z zvižajo in veliko so si upali, Garibaldi je renčal, da je treba vse bele pobiti, isto so trdili kurirji, meni pa predvsem ni bilo jasno, od kod taka divjost pri belih, da more dvigniti puško in preklati dekletu glavo.

Spet je bilo treba v breg, ki je bil neverjetno strm. Hodili smo naravnost in brez poti, a zato tudi po celem snegu drseli nazaj, padali in si pomagali tudi z rokami. To je bil neusmiljen breg in kazalo je, da se vedno bolj podaljšuje in to nalašč zaradi nas. Šele prav na koncu naših moči nas je izpustil, z mogočnim glasom pa tudi ustavil bataljonski stražar. Dolgo časa se je z njim pogajal Garibaldi, kajti gesel nismo poznali, nas pa je začelo neusmiljeno zebsti. Tista živčna napetost, ki nas je spremljala pravzaprav vso pot, je v mogočnem varstvu bataljona popolnoma popustila in postali smo ubogi, trudni, lačni in prezebli partizani. Spali smo dobro in brez skrbi in celo v hiši, kar je bilo takrat redko razkošje.

Drugo jutro je komandant bataljona Jože zasliševal dva belogardista, ki ju je ujela bataljonska bojna patrola pri Malem logu. Nista bila v nobeni zvezi z umorom v dolini, a vendar belogardista. Že na zunaj sta bila prava vojščaka: zakmašni rjavkast klobuk na glavi, kratka vrhnja suknja in preko nje italijanski vojaški pas, jahalne hlače in škornje. Kot natič dolgih francoskih pušk nista več imela, te so že bile v partizanskih rokah, a jim niso bile posebno všeč. Le to so s spoštovanjem pripominjali partizani, da delajo te puške strahovite rane in na žalost sem se moral nekaj mesecev za tem o tem tudi sam prepričati, ko je prav taka puška enemu od najboljših partizanov naravnost raznesla glavo. Belogardista sta bila doma nekje od Loškega potoka, tolkla in nosila sta isto težo bornega in skopega loškopotoškega življenja kot njuni tovariši, ki so se odločili za partizane. Kaj in kje je bilo torej tisto, ki ju je še s petindvajsetimi drugimi pognalo v belo gardo? Na to vprašanje sta uporno molčala. Ne iz trme in hudobije, temveč, ker nista vedela povedati ničesar, niti na zunaj vsaj kolikor toliko pametnega vzroka. Vedeli smo, da so jim pridigovali, da se bore za vero, a to se je slišalo v cerkvi ali kjer koli v domači postojanki močno drugače, kot pa se bi slišalo sedaj tu, na Benetah med partizani. Na obeh se je videlo prav dobro, da sta že sklenila z življenjem in da sta se že pripravila na to, da Loškega potoka ne bosta več videla. Tako je pri vsem tem zasliševanju govoril pravzaprav samo komandant Jože, a ker je bil še ta po naravi zelo redkobeseden, je bilo vse bolj videti kot nekak izpit, kjer učenci zelo slabo znajo, učitelj pa je bogve zakaj slabe volje.

Nazadnje se je tudi Jože naveličal tega in takega zasliševanja in kar razveselil se je novega vprašanja, ki mu je pravkar prišlo na pamet: »Pa povejta vendar, ali sta že ubila kakšnega človeka?« Belogardista sta planila pokonci in začela sta govoriti tako po pravici, da nobenega, da jima je bilo treba na vsak način verjeti. Le Garibaldi je nekaj renčal in stiskal pesti. In še zadnje vprašanje: »Ali bi šla s partizani v borbo proti Italijanom?« Molk. Belogardista sta spet sedla in molčala. To je bilo pretežko vprašanje, kajti oba sta pričakovala krogle in pred to še tisto, po belogardističnem časopisju toliko opisovano nekakšno obredno mučenje, kateremu da nihče ne uide, kdor pride enkrat partizanom v roke. Še težji udarec je bil,

ko jima je Jože dejal, da lahko gresta domov, poudaril pa je, da če se še enkrat srečajo, ne bo več usmiljenja. Sprva je bilo videti, da bo oba vojščaka razneslo ali da ju bo zadela kap. Temno sta zardela in kot grah debele kaplje so jima začele polzeti izpod žametnih klobukov. Nato sta začela brez besed mahati z rokami, kot bi se jima močno zaletelo, zatem je bil videz, kot da hočeta poklekniti, a sta spet obsedela in gledala kot junčka, ki ju je gospodar prvikrat odstavil. Kako dolgo bi se vršila še ta čudovita preobrazba — življenje je res velika stvar — ni mogoče reči, kajti Jožetu se je mudilo in je zato dejal: »Torej, pojdita, a kot že rečeno, samo še enkrat!« In takrat sem prvič in zadnjič videl, da se je mogel Jože tudi razjeziti. Dvignil je namreč roko, da bi podkrepil ta svoj »še enkrat«, a se je tudi takoj spomnil, da tega nikdar ne dela in je zato roko zelo na hitro spustil. A fanta le še nista bila popolnoma pri sebi. Morda sta Jožetu že verjela, a motili so ju odločilni Garibaldijevi protesti, za katere pa se Jože ni menil. Dvignila sta se res, a še sta nekaj mencala, kot da ju morda tišči celo zahvala. Ko sta bila že pri vratih, sta nekaj zamrmrala, kar je bilo morda pozdrav, zahvala ali oboje skupaj. Ko sta počasi odhajala med njivami proti gozdu, sta se večkrat ozrla nazaj, kot da še vedno pričakujeta krogle v hrbet. A te ni bilo. Ko pa sta prišla v bližino gozda, sta planila proti njemu kot splašena zajca in nič več ju nismo videli. Nato se je Jože obrnil za čuda živahno in vprašal: »Pa misliš, da teh dveh ne bomo nikoli več srečali?« Moral sem mu odgovoriti, da sem skoraj prepričan, da še, kar Jožetu ni bilo všeč, in je zato dejal: »Preveč sta bila preplašena in ničesar nimajo ti ljudje, kar bi jih držalo skupaj.« To je imel Jože prav, nikakor pa takrat še nisem mogel vedeti tega, da bo nekaj manj kot čez dve leti padel v borbi z domobranci nad Belo krajino. Po nesreči je padel tako, da so mrtvega domobranci dobili v roke in ga pustili potem strašno iznakaženega: na obrazu so mu z bajonetom izrezali veliko peterokrako zvezdo. Ko so to počenjali z njim, Jože ni več videl, čeprav je imel oči odprte. Morda bi se le začudil, ko bi spoznal med domobranci tudi nekdanja znanca iz Benet, kajti veliko število domobrancev v bataljonu Vuka Rupnika je bilo doma prav iz tistih krajev kot ta dva.

Iz Benet je odšel II. bataljon proti Loškemu potoku. Spotoma je razbil belogardistično postojanko v Malem logu, dvakrat je zelo uspešno napadel Italijane na sami Vagovki, za novo leto 1943 pa se je zapletel v velike borbe, v katere je morala nazadnje poseči vsa Šercerjeva brigada. Ko se je bataljon premikal po znani partizanski poti preko Lužarjevega klanca, Lužarjev in vseh neštetihih vasic, katere pred burjo varuje visoki Sv. Primož, so bila okna vseh hiš pri belem dnevu zastrta in so ljudje pustili samo male špranjice, da so nas le lahko opazovali. Če si stopil v hišo, je povsod nastal preplah, a vendar drugačen kot včasih, če je prišel eksekutor. Ljudje so obstali kot okameneli in na pozdrav niso odgovarjali, roke so jim obstale kot lesene in gledali so ti natanko čez glavo. Otroci so se zapodili pod peč ali na njo in kjer so imeli v kletkah kanarčke ali

druge ptiče, so nas pozdravljali samo ti. Šele po dolgem času so poprej tako lesene roke postajale zopet človeške, oči so se le začele srečavati in otroci so prilezli izpod peči kot drobne lisičke na sonce. Jasnó je bilo, da se je med nas in med te dobre ljudi z uspehom vrinil nekdo drugi in za nas je nastajalo važno vprašanje, kako ga bomo pregnali. Pri ljudeh je že tako, da kaj radi potegujejo z močnejšim, čeprav niti dobro ne vedo, kdo je v resnici močnejši, in zato dostikrat podležejo varljivemu videzu. Tako je bilo tudi tukaj. Belim so dajali Italijani vse, mi pa smo zaenkrat še bili videti kot gozdni ljudje, ki nimajo niti prave strehe nad glavo. In to je bil tisti varljivi videz. Ljudje še niso mogli doumeti, da je svobodni Mokrc več vreden kot belogardistične postojanke, od katerih danes ni ostal kamen na kamnu.

Potem sem se poslovil od bataljona, ki je odhajal spet proti Loškemu potoku. Spet se je razvila njegova velika kolona: spredaj predhodnica s puškami v rokah, nato zveza, za to glavnina in pred njo Jože in za to zaščitnica, na koncu pa bataljonski komisar Vandek, ki je skoraj natanko mesec dni za tem padel nad Krašičem na Hrvatskem. Korakajoč po mogočni senožeti proti Sv. Primožu je bataljon postajal vedno manjši in nazadnje so bili partizani videti samo še kot drobne pridne mravljice. Hiteli so, da bi bili vsaj ob mraku na Lužarskem klancu in da bi spotoma postavili zasedo belim iz Karlovice, ki so dan poprej ubili pri Sv. Lenartu brigadnega obveščevalca Črta.

Pot do Mokra ni bila več težka in na Krvavih pečeh se je poslovil tudi Garibaldi s kurirji, edini, ki je še danes živ od vseh, kar sem jih imenoval z imeni.

☆

Več kot leto je že, ko sem bil nazadnje v teh krajih. Nisem šel prav po isti poti, ker se mi je vse zdelo predač in preveč naporno. Človek se je pač polenil, a si v opravičilo izmislil, da »ni časa«. Ni še vse zaceljeno, kar je v teh krajih prinesla vojna, a kraji so ostali isti. Morda so se res že nekoliko zarasle naše stare partizanske poti, a še so bele skale po hostah, ki jih prepreda mah in ob njih raste dolgi jelenov jezik in še prav tako je leščevje po dolгих in brez-krajnih senožetih, ki so videli vso našo nekdanjo revščino in napore. Potem hodijo in gredo s teboj tudi spomini: Tu je bilo, ne, nekoliko bolj desno, nemogoče, da bi bil pozabil, prav tu je moralo biti, kjer je padel pričo tebe ta in ta, zopet tam je bil zelo nevaren prehod, tu si večkrat počival in bil lačen, a pred teboj je bilo še več kot za vso noč hoda, spet tam se je zgodilo nekaj, a že ne veš več natančno kaj. Pozabljaš, ker hočeš biti star, in zato že tudi zamenjaš dogodke ali jih več ne vežeš v tiste zveze, kakršne so v resnici bile. Ustaviš se pri cerkvi nad Krvavimi pečmi, ki je vsa pogorela v italijanski pomladni ofenzivi 1942. Vsa vas je danes nova in zrasle so lepe in mogočne hiše. Star pa je pogled na večne skale nad Zalo in Iško in stara in večna so naša partizanska pota preko njih, katerih ne bo izbrisal ne človek ne čas.

Slavko Peršič:

DOŽIVETJA V ZELENGORI

Ja se popeh na najviše visine,
te pogledah niz najniže nizine,
kud jeleni i košute planduju,
mladi momci i djevojke hladuju.

(Bosenska narodna pesem)

elikorokrat sem poslušal zvoke te melodiozne narodne pesmi ljudstva, ki prebiva okoli Magliča, Volujka in Zelengore ter vsakokrat občutil, kako globoko to preprosto planinsko ljudstvo dojema življenje v naravi in s pesmijo izraža željo po lažjem, brezskrbnem življenju v objemu planin. Vsakokrat mi je ta pesem vzbudila hrepenenje po enakem doživljanju v bosenskih gorah in na njihovih zelenih planinah.

Prej kot sem pričakoval, se mi je ponudila priložnost, da sem tešil svoje vznemirjeno planinsko srce.

S tov. Ahmetom, ki se je oženil pred drugo svetovno vojno v Slovenj Gradcu in govori kar dobro slovenski, sva se odpeljala iz Goražda v Fočo. Prišla sva v to mestece ob Drini vprav na tržni dan. Foča je upravno središče okraja istega imena. Na ta dan se ljudje zberejo v mestu ne toliko zaradi nakupov, pač pa bolj zato, da uredijo razne zadeve pri uradih, se znebijo skrbi ali si naberejo novih in denarja. Zame so bili tržni dnevi v bosenskih okrajnih mestih zelo privlačni, da sem se lahko nagledal ljudi, njihove noše, značilnih obrazov, pa tudi njihovih ročnih del.

Do Broda na Drini in postajališča industrijsko-gozdne železnice sva se pošteno potila pod težo nahrbtnikov, toda kljub temu sva imela oči odprte za lepoto doline ob zeleni Drini, ob kateri so le redke hiše tik lepe ceste. Do odhoda vlaka, ki so ga med tem pripravljali, je bilo še dosti časa. Lahko bi ga bila izkoristila in šla peš do Miljevine; toda imela sva pomisleke zaradi nahrbtnikov in mikala naju je vožnja na udobni derezini, ki so jo priključili na koncu dolge kače vagončkov za prevoz hlodovine. To železniško progo ob Bistrici, speljano v sredino Zelengore, so zgradili že v stari Jugoslaviji in po njej vozili bogastvo teh gora do Broda na Drini. Po vojni, ko so začeli dobro kopati rjavi premog v Miljevini in zgradili v Brodu tovarno lesomitnih plošč blizu že davno obstoječe velike žage, je ta proga postala že dokaj važno prometno sredstvo ne samo za prevoz lesa in premoga, temveč tudi za ljudi.

Ljudje s planinskih vasi na pobočjih Jahorine, Treskavice, Lelije in Zelengore so zelo navezani na politično upravno središče Fočo in te kraje veže prav ta ozkotirna železnica. Majhna derezina že davno več ne zadostuje za prevoz ljudi, pa tudi ni namenjena širokim množicam, temveč le gozdnim delavcem. Če je derezina zasedena, ostali ljudje — kakor pač morejo in če si upajo — posedejo kar na ogradje vagončkov za hlode. Takšna vožnja je kajpak nevarna. Ko

sem se vozil po romantični soteski Bistrice, ob kateri se vije proga zdaj tik ob njej zdaj celo nad šumečimi valovi, so že skoraj izvrtali kakih sto metrov dolg predor, s katerim so presekali nevaren ovinek na progi in polagali nove pragove in nove tirnice. Progo bi bilo treba nekoliko razširiti, da bodo po njej lahko vozili vagončki ozkotirne železnice in bo tako odpadlo zamudno in drago prekladanje lesa, premoga in drugega blaga. Pa tudi ljudje se bodo varneje vozili v osebnih vagončkih.

Imenitno sem se počutil na derezini na koncu repa železne kače in užival ob lepoti na vožnji skozi romantično sotesko, sredi katere je nekoč bila visoko v pečevju nedostopna utrdba. To je bil bežigrad mogočnežev Čengićev, kamor so se zatekali ob nevarnosti, pa verjetno tudi tedaj, ko so pričakovali karavano trgovcev, ki naj bi postala njihov plen.

Vlak se je počasi vzpenjal, se ponekod ustavil, ko da bi se hotel oddahnuti. Po ovinkih kmalu za izlivom divjega potočka Oteše, ki ima enako kot Bistrica globoko med pečevjem vintgarju podobno korito, nas je potegnil iz romantičnega in divjega predela na mehko zeleno planoto. Nekako ob robu te planote, preprežene z mnogimi, globoko vrezanimi potoki, ob Vrbnici in Miljevki leži planinsko naselje Miljevina. Nekaj delavcev je tu izstopilo.

Po nekaterih vijugah je Miljevina ležala že globoko in daleč pod nami, pred nami pa planinsko naselje Rataji, kjer je nekoč bivala in letovala turška fevdalna gospoda. Najmogočnejši gospodar teh krajev je bil Bećir-beg Čengić iz znane hercegovske družine. Eden izmed njegovih bratov je imel graščino v Ustikolini, drugi pa v Gackem. Iz roda v rod si pripovedujejo, da so njih utrdbe imele izredno visoke stolpe. Stražarji na stolpih v Ustikolini, Gackem in Rataji so se mogli med seboj videti ter se z dogovorjenimi znamenji opozarjali na bližajočega se sovražnika. Pripovedujejo tudi, da si je ratajski Čengić, ko je bil obkoljen od sovražnikov in se ni mogel umakniti iz utrdbe, napravil iz desk perutnice kakor Ikarus in se potem s stolpa leteč po zraku umaknil za hrbet oblegovalcem.

Mračilo se je že, ko jo je naš vlak rezal nad potokom Govzo in nad naseljem Jeleć. Zelengora je polna voda: poleg sedmerih jezer jo hladé mnogi potoki, potočki in izvirki. Risba nadrobnostnega zemljevida je pomanjkljiva, dobro generalizirana in sem se pri teh številnih vodah komaj spoznal. Zadostovalo pa mi je, da so nama sopotniki pojasnili nekatere mikavne potankosti. Enako kot Piva in Tara sestavljata Drino, tako tu Bistrico sestavljata Govza in Krupica, ki se vprav pri Jeleću združita. Govzo, oblivajočo vzhodno pobočje Husada, pa sestavljata potok Džafer, ki izvira pod Borilovcem, in potok Jelen, ki priteče izpod Urdenskih Sten.

Blizu Zelengore, v njeni posestrimi Leliji je zibelka reke Neretve. Tam na mnogih mestih vro iz zemlje številni izvirki, ki se kmalu združijo in pri Ulogu tvorijo že pravo reko.

Naša železna kača je sopihala navzgor nad šumečo Govzo in prostrano planino Plješ (1605 m). Mračilo se je vedno bolj.

Mikalo me je, da bi šla prenočit k pastirjem na planino Bogunovac, kajti nadejal sem se, da bi tam mogel zagledati nekatere bogomilske spomenike. Toda noč je bila, do planine Bogunovac nisva poznala poti, prepričana pa sva bila, da bova našla naselje Palež tudi v najbolj gosti temi.

Otrpli od mraza smo se ustavili na planini Bukovnik, pravzaprav sredi bukovega gozda. Tu se konča železniška proga v zelo tesnem zatrepu. Okoli sto metrov nad njo pa se začne druga, ki drži naravnost v Palež. Čeprav so to gozdno železnico gradili Švicarji, ki so pravi strokovnjaki tovrstnih prog in vajeni takšnega gorskega sveta, vendarle niso mogli v izredno strmem pobočju spojit oba prog s ključem. Spojili pa so ju le, in sicer pravokotno. Na obeh koncih je plošča za obračanje vagončkov, zgoraj pa vitel z debelo žico, ki potegne vagonček za vagončkom na gornjo stopnjo ali pa ga spusti navzdol na spodnjo. Na ta način so premagali izredno težavno naravno oviro.

Tej železniški poti sva sledila do Paleža. Neročno je bilo tipati v temi z nogami po železniških pragovih in loviti ravnotežje. Toda ta hoja je naju razgibala, ogrela in preganjala spanec iz oči.

Palež je začasno drvarsko naselje iz samih lesenih hišic. Tu stanujejo drvarji med tednom, ob sobotah pa se z derezino odpeljejo domov v dolino. Tako sva prav lahko dobila vsak svojo posteljo v ambulanti in dovolj odej.

☆

Ko je sonce posijalo na Palež, sva bila že nad gozdno mejo na planini Videž. Iz kočice na tej planini se je kadilo, mikavno sicer, toda, kaj naj bi tam iskala. Tov. Ahmet mi je pripovedoval, da v tej kočici stanuje pastir tudi pozimi s svojo živino vred. Na jesen se založi s hrano in s krmom, potem pa počaka potrpežljivo na zimo. Včasih sneg kočico popolnoma zamete, le črni, od saj zamazani lijak okoli dimnika v snežni odeji je znamenje, da pod njo bivajo ljudje in čakajo pomladi. Pastir, če le more, se sredi zime prerije skozi snežno odejo, da pogleda na vreme in sledove volkov ter medvedov, ko so zavohali, da je pod snežno odejo dobro meso, pa zaman čakajo nanj. Pastir na tej planini je vajen teh požeruhov.

Medtem ko sva se razgledovala, sva se ob studenčku napojila in nadaljevala pot navzgor k snežišču. Tovariša Ahmeta je neverjetno mikalo, da bi se na Videž (1863 m) povzpela čez kratko pečevnato stopnjo na severovzhodni strani Videž-glave. Ta stopnja je le kakih 80 m visoka in daje vtis izstopne stene. Nisem bil kdo ve kaj navdušen, da bi plezal po njej, kajti grušč pod steno in pa v sneg zapičeni odkruški so mi dokazovali, da je stena zelo krušljiva. S svojo razčlenjenostjo je stena kazala, da plezanje po njej ne bo težko. Lezla sva počasi in previdno v žleb, nato čez kratko stopnjo in v zagato. Bila sva brez plezalske opreme in sva si pri tem plezanju pomagala, kakor sva vedela in znala. Ko sva iz zagate prilezla na travnato glavo, z nje pa na vrh Videža (1863 m), sva oba sklenila,

da ne pojdeva nikoli več plezat brez vrvi. Napetost v živčevju je tu na vrhu hipoma popustila.

Vrh zaradi obširnega razgleda povsem upravičeno zasluži to ime. Poznali so ga verjetno že srednjeveški prebivalci teh krajev, verni in tujemu verovanju nedostopni bogomili, ko so se semkaj zatekali pred preganjalci. Verjetno so živeli na teh planinah okoli Videža, na katerega so hodili gledat, od kod prihajajo njihovi preganjalci.

Spustila sva se navzdol na južno plat k bogomilskim nagrobnim spomenikom, ki dokazujejo, da so tu umirali neuklonljivi ljudje. Kraj označujejo z imenom Stećci.¹ Od tu sva se po dolgem snežišču vzpela na koto 1914 m, katere imena ni v zemljevidu. Pri vzponu na ta vrh sva se poslužila globokih in širokih sledi v snegu. Ugibala sva izvor teh sledi in zdelo se nama je, kot da je tod hodil nekdo s krplji na nogah, toda ni uporabljal nobene opore kot palice ali cepina. Na desni plati grebena pa sva zagledala lepo v ključih spejlane stopinje, ki naj bi jih napravili izurjeni planinci ali vojaki. Ti sledovi so držali navzgor na greben od kote 1914 m do vrha Orlovca 1966 m in 1956 m. Ti sledovi naju niso toliko zanimali kot vrsta še globoko zasneženih vrhov od Orlovače (1960 m) do košate Kozje Strane (2014 m) in Bregoča (2015 m), ki so najvišji in najlepši vrhovi v Zelengori. Ne bi bilo težko povzpeti se še na te vrhove mimogrede, če bi bila le imela še kaki dve uri časa. Toda čas je nama neverjetno hitro tekel in do Paleža je bila še dolga pot.

Toda na Orlovcu (1966 m) sva le sedla, počila, jedla in se razgledovala. Skupina Maglič - Volujak je temu vrhu zelo blizu. Za njo — precej daleč — se dviguje vrsta vrhov črnogorskega Durmitorja. Na nasprotni strani pa sva uzrla že znane skupine vrhov planine Crvanj, ki zaključuje Nevesinjsko polje, Velež med Nevesinjskim poljem in Mostarjem, Prenj, Visočico, Treskavico in Jahorino.

Nasproti naju sva opazila in po karti določila zelengorske vrhove Todor (1949 m) in Todorovac (1900 m), ki sta značilnih oblik in zakrivata največje zelengorsko jezero Štirinsko jezero. Tovariši iz Sarajeva, ki so bili nekoliko tednov za nama v Zelengori, so obžalovali, ker nisem obiskal slikovitega predela med Štirinskim in Kotlaničkim jezerom, to je najglobljim v Zelengori. Po fotografijah, ki smo jih gledali v zimskih večerih v društvu in primerjali z risbo zemljevida, sem videl, da je res tako. Kotlaničko jezero obdajajo Klek (1810 m), Dumoš (1879 m) in Pruntača (1813 m) — vsi kar lepi vrhovi, pod katerimi so planine s pastirskimi stanovi, kar še povzdičuje romantičnost te pokrajine. Žal mi tudi pozneje ni uspelo, da bi bil obiskal še ta predel Zelengore.

Obrnila sva se zopet na nasprotno stran, kjer sva pred Magličem ugotovila vrh Treskavca (1805 m), ki sredi med Magličem in Zelengoro obvlada dolino Sutjeske.

Tik pred Orlovcem se dviguje nekoliko nižji stožčasti vrh Leljen (1765 m). Iskala sva prehod nanj in bi ga bila tudi našla, če bi se le

¹ Stećak (srbohrv.) = nagrobni spomenik.

malo potrudila in stopila na rob nad prepadno severozahodno steno. Pamet je boljša kot žamet, pravijo, in zato tudi midva nisva silila na rob, da bi bolje videla, kako je Borilovačko jezero bilo še pokrito z ledeno skorjo.

Obsežna je Zelengora, ki skupno s planino Lelijo (2032 m) tvori en sam masiv, pokrit s temnim gozdovi, z zelenimi pašniki in lepimi planinami, okrašenimi z mnogimi jezerci. Kje naj bi bila meja med Zelengoro in Lelijo, nisem mogel zvedeti; pač pa celoten masiv ostro oddeljujejo od ostalih gorskih skupin reke Neretva, Sutjeska, Drina, Bistrica in visoka ravan Zagorje. Čez slednjo je povezava s skupino Treskavice.

Zapustila sva zadnji vrh v grebenu Orlovca in se previdno podričavala po snežiščih čez skoke navzdol proti osrednji gmoti, ki jo tvori gromada Orufa z vrhovi Bregoč (2015 m) in Stog (1821 m). Pri podričavanju navzdol sta nama bili dobrodošli močni javorovi palici, ki sva si ju odrezala pri vzponu nad Paležem. Zelo sta naju ovirali pri plezanju na Videž-glavo, potem pa sta nama ves čas le koristili. Opirajoč se na palico sva smučala prav mojstrsko kot pravi gorniki na alpskih večnih snežiščih s cepinom. Tako sva prismučala na Planino pod Orlovcem, ki je bila še vsa pod snegom, v pastirskih kočah pa še ni bilo znamenj življenja.

Za planino sva se spustila navzdol k Borilovačkemu jezeru, ki leži v kotlinici med Ljeljenom (1765 m), Orlovcem (1956 m) in Stogom (1821 m). To je majhno jezerce, dolgo kakih 250 m, široko kakih 100 m, globoko pa okoli 3—4 m. Gledala sva snežne jezike, ki so segali v kristalno vodo in pa kose ledu, ki so plavali po gladini kakor ledene gore. Žal je nama bilo, da sva splašila jato divjih rac, ki se je dvignila in se v zraku formirala v organizirano skupino. Že prej nekoč sem opazoval tako jato v letu. Letijo v dolgi ravni vrsti; le na čelu ob strani so še dve ali tri race, tako da celotna skupina tvori obliko enice. Rib v tem jezercu ni in jih tudi ni v ostalih zelengorskih jezercih, kot n. pr. v Belem in Črnem, ki ležita na drugi strani Orlovca in Orlovače. Vsa ta jezercja ležijo nekako 300 do 400 m pod vrhovi, napajajo jih snežišča, ki še dolgo v poletje obležijo na osojah in v globokih grapah.

Pred nama nad Borilovačkim jezerom se dviguje Stog (1821 m), ki nama kaže svojo črno trikotno steno. To je njegova severna plat. Ime tega vrha me je spomnilo na vrhove enakega imena v Julijcih, kot na Prevalski Stog (2075 m), Veliki Stog (2040 m), in Mali Stog (1876 m), ki na eni strani zapirajo Mišeljsko dolino. Spomnil sem se, kako sem neko zgodnjo pomlad taval okoli teh Stogov in občudoval številne trope gamsov, ki so se kot dobro organizirana in disciplinirana družina umikali v varno zavetje. Toda v Zelengori nisem videl niti enega gamsa in tudi njihovih sledov ni bilo videti nikjer. Prav gotovo morajo biti tudi tukaj, kot so na Treskavici in Magliču, so pa redkost v teh gorah. V gozdu pod Videžem je bilo dosti sledov. Po obliki sledov in po obglodanih vršičkih vej sva sklepala, da je tod domovanje srn, košut in jelenov. Malo prej sva nevedé hodila po

stopinjah orjaškega medveda, ki so ga preganjale lovske družine, kar sva zvedela šele kasneje. Po imenih vrhov Orlovac in Orlovača pa sklepam, da v razbitem pečevju v grebenih teh vrhov gnezdiijo orli in jastrebi.

Na prisojni že kopni strani sva stopila na stezico. Ob robu gozda sva se ustavila ob gomilah, ki jih prerašča trava. Čeprav ni nobenega znamenja na njih, vendar vsakdo ve, da ti kupi prekopane in porasle zemlje krijejo v sebi ostanke nekoč prekipevajočega človeškega življenja. To niso osamljeni grobovi. Vsa Zelengora je velika grobnica, v kateri spijo večni sen mnogi nepoznani junaki. Sčasoma bo trava popolnoma prerasla te gomile in čas jih bo zravnal, po gozdovih raztresene kosti pa bodo strohnele. Toda nikoli ne bo splahnel spomin na to ljudstvo in njegove herojske borbe, kajti zgodovina ne more mimo borb za svobodo in ljudstvo bo v svojih pripovedovanjih iz roda v rod prenašalo izročila junaških bojev. In končno tudi narodna pesem tega ljudstva izraža ta izročila.

V teh gorah so živeli uporniki, ki jih je nasilnež, okupator izrinil iz javnega življenja. Tu so tudi umrli kot svobodni ljudje in tu visoko pod vrhovi je njihovo grobišče. Veliki, oklesani kamni — stečci — pokrivajo ostanke nekdanjih bogomilov. Semkaj so se zatekli ubežniki, ki jih je zasledoval okupator s svojimi žandarji. Okupatorju ni bilo prav, da so se domačini borili za mirno, svobodno in pravično življenje. Pod okrilje gozdov teh gora so se zatekali pozneje hajduki in junaki iz osvobodilne borbe, ki niso hoteli upogniti hrbtenice pred nasilnim zavojevalcem in potujčevalcem. Na vrhovih teh gora in v gozdovih so žrtvovali svoje življenje za to, da bodo drugi živeli in uživali v svobodni domovini.

Tiste dni sva hodila s tov. Ahmetom po Zelengori sita, dobro prespana in daleč od vsakršne nevarnosti pred sovražnim napadom. Toda kako je moralo biti v teh krajih takrat ob V. sovražni ofenzivi, ko je sovražnik stiskal obroč okoli borbenega ljudstva, pa so se junaki le prebili iz ognjenega oklepa in nadaljevali borbo za svobodo. Tod so se pomikale kolone utrujenih, lačnih, bolnih in ranjenih borcev, toda neomajnih in vztrajnih. Tu spijo sedaj nevzdradni sen oni, ki so znali ceniti svobodno življenje in se boriti zanj. Na tem mestu so jih tovariši še utegnili pokopati. Toda na obširnem torišču junaških borb za svobodo je s krvjo prepojena zemlja spet grob vseh onih, katerih kosti ležijo razmetane po teh gorah.

Do planine Zelengora (1502 m), ki zaradi svoje osrednje lege daje ime celotnemu gorskemu masivu in na kateri je bila ob avstrijski okupaciji žandarmerijska postaja, sva prišla še dovolj zgodaj, da sta nama pastirja še lahko postregla z mlekom in sirom; le malo bi bila zamudila in hišo bi bila našla zaklenjeno. Pastirja sta imela namen oditi in odnesti s seboj vsak eno brento sira, da bi ga vnovčila in z izkupičkom kupila moke ter druge v planini potrebne hrane. Ta planina je osamljena, nekoliko ur daleč ni nobenega naselja. Pastirja, ko odideta v dolino, hišo sicer zakleneta, toda nihče ne pazi nanjo. Ti ljudje zaupajo svoje imetje dobrim ljudem, ker so sami dobri in

pošteni. Tam, kjer človek spoštuje človeka in njegovo imetje, ljudje ne poznajo ne zapahov ne ključavnic. V njihovo hišo ni doslej še nihče vlomil.

Od planine Zelengora do Paleža pa se je nama pot kar vlekla. Na mnogih mestih je poti kar zmanjkalo, kajti preplaval jo je hudo-urnik, ki si je izbral pot za svojo strugo. Morala sva po ovinkih iskati prehode čez strugo, nekolikokrat sva jo preskočila ob palici. Pri tej vaji sva postala že prava mojstra in naju je to zelo zabavalo. Ob spremembah se nama dve uri trajajoča hoja do Paleža ni zdela tako dolga. Sprememba pač krajša čas.

(Konec prihodnjic)

Stane Terčak:

NARODNOOSVOBODILNA BORBA, PLANINSKE KOČE IN OSKRBNIKI

planinskih kočah na Štajerskem in njihovih oskrbnikih, ki so vršili v času narodnoosvobodilne borbe zelo odgovorne naloge v povezavi s prvimi partizani na tere-
nih, kjer so te planinske postojanke stale, je do danes malo zapisanega. To pa iz dveh vzrokov. Prvih parti-
zanov, ki so imeli povezavo z oskrbniki že l. 1941, je ostalo malo živih. Po drugi strani niso oskrbnike teh koč povpraševali po njihovih spominih in doživljajih. Sami oskrbniki so povečini tako skromni ljudje, da o sebi le neradi govore. Zato je ta stran težke podtalne in zvite borbe ostala med drugimi dogodki iz NOB skoro pozabljena.

Nujna je razporeditev koč v tri skupine. Že pred vojno so bile koč, ki so dajale zavetišče ilegalcem in v vojni prvim partizanom. Oskrbniki teh koč pa so vršili za partizane tudi obveščevalno službo. V drugi skupini so koč oziroma oskrbniki, ki so bili sicer prijateljsko razpoloženi, vendar v tesni povezavi z njimi niso bili. Le majhen del pa je onih koč odnosno oskrbnikov, ki so kakor kolj sodelovali z okupatorjem. Ti so povečini dobili svoje plačilo že za časa same borbe.

Skoro vse planinske koč na Štajerskem so bile požgane ali vsaj delno poškodovane bodisi od partizanov, da se zaščitijo pred nemškimi posadkami, ki bi se naj v njih naselile, bodisi od okupatorja, da bi ne nudile zavetja borcem za svobodo.

Koča na Smrekovcu

Ena prvih znanih planinskih koč izpred okupacijske dobe, ki je nudila zavetje in vso pomoč prvim borcem za boljšo prihodnost, je bila koča na Smrekovcu ali kakor so je uradno imenovali Korickega koča. Domačini tam gori so ji pravili Koča na Romi.

Spomladi 1. 1937 je prevzel oskrbništvo kočice na Smrekovcu oskrbnik Kocjan Ignac od oskrbnika Sevčnikarja Ivana.

Svoje spomine na to dobo popisuje tov. Kocjan takole: »Tako je prve dni mojega oskrbovanja so pričeli prihajati na Smrekovec tovariši Božo in Dušan Mravljak, Blaž Rök-Biba, Vrabičeva dva, vsi iz Šoštanja in še več neznanih študentov. Ob večerih smo igrali šah in karte. Ob takih družabnih igrah so me prav previdno tipali, kaj mislim in kakega političnega prepričanja sem. Ko so dobili o meni pojasnila, da sem soustanovitelj naprednega delavskega gibanja v Zgornji Savinjski dolini, so mi popolnoma zaupali. Tako se je začelo naše ilegalno delo.

Komunistično literaturo sta prinašala na Smrekovec tovariša Božo Mravljak in Blaž Rök - Biba. To literaturo smo skrivali v star čebelni panj v zajčjem hlevčku v bližini kočice. Od časa do časa je literaturo in letake odnašal navadno Rök - Biba v Črno. Božo Mravljak, Blaž Rök in še neki medicinec, imena se ne spominjam več, so bili v kočici stalni gostje. Iz Slovenj Gradca je prihajal često tudi tov. Seliškar.

Kadar je prišla na poizvedbe žandarmerijska patrulja iz Šoštanja, to je bilo precej pogosto, me je stalno povpraševala o teh študentih, posebno še o Božu Mravljaku in Blažu Röku. Delal sem se nevednega, kakor da jih osebno sploh ne poznam. Pokazali so mi celo njihove slike.

Nkega dne, ko je bil Božo Mravljak pri meni in sva ravno kvartala, je prišla žandarmerijska patrulja. Zagledala sva jih skozi okno na jasi pred kočico. Hitro sem skrtil Božo v odborovo sobo. Na beg ni bilo več misliti, posebno še, ker se je malo prej sončil in je bil samo v kopalkah. Žandarje sem kar najprijazneje pozdravil po mojem preizkušenem receptu z žganjem in to kar v vinskih kozarcih. Izkušnje so me izučile, da sem vedel, kako se »taki reči streže«. Močno se jim je prilegla žganjica, celo tako močno, da so šele ob slovesu vsi majavi povprašali po Mravljakovih. Tretji dan po tej žandarmerijski inspekciji sem spremljal Božo Mravljaka preko Pece v Pliberk na Koroško. Šel je preko Dunaja na Špansko.

Na Smrekovec je zelo rad prihajal tudi Karel Destovnik-Kajuh. Takrat je bil, če se ne motim, tretješolec. Ves srečen je bil, ko sem ga vzel neko pomladno jutro s seboj na lov. Nekoč sva šla na daljšo turo na Raduho. Na zelenici pod Travnikom sva se ulegla v travo. Po kratki preži v jutranji zori je prikašljal proti nama lep srnjak. Kajuh je bil tako razburjen, da me je močno stisnil za roko in zašepetal: »Prosim, ne streljajte!« Srnjaka sva nato samo opazovala in ga pustila, da je odšel svojo pot. Z vrha Raduhe sem Kajuhu razkazal lepote Savinjskih planin in koroških gora.

V začetku okupacije je bila oskrbnica kočice Terezija Prislan in njen mož Franc Prislan, upravnica pa tov. Ana Popraskova iz Šoštanja. Obe sta vršili svojo službo do aretacije dne 26. XI. 1941, ko so ju odpeljali v Stari pisker v Celje. O njuni aretaciji in usodi kočice na Smrekovcu so se ohranili nemški dokumenti, ki nam natanko po-

vedo, kako tesna povezava je bila med prvimi partizani, predvsem z narodnim herojem Božom Mravljakom - dr. Mrožem in oskrbnico kočje Prislanova in njenim možem. Tradicija izpred vojne, da so imeli ilegalci v tej koči zatočišče, je ostala tudi v najtežji dobi okupacije.

Žandarmerija v Šoštanju je imela za predele Smrekovca svojega zaupnika, ki je poročal o koči na Smrekovcu naslednje:

»V nedeljo 23. XI. 1941 sem dospel do planinske kočje in našel vrata zaprta. Potrkal sem, nakar mi je odprla hišna pomočnica Veronika Korenjak. Ko sem vstopil v vežo, so se pri vratih jedilnice prikazali štirje fantje, verjetno da bi videli, kdo prihaja. Odšel sem v kuhinjo in si kupil cigarete. Takoj za mano je vstopil v kuhinjo komunistični vodja Božo Mravljak. Ne vem, ali je prišel iz jedilnice ali iz prvega nadstropja. Ko me je zagledal, je rekel 'Kako je, fant?' Oskrbnica Prislana, hišna pomočnica Korenjakova in Mravljak so takoj nato odšli v spalnico. Tam je Mravljak Prislanova nekaj vprašal, česar pa nisem razumel. Prislanova je odgovorila: 'A, ja.' Menim, da jo je Mravljak vprašal glede moje zanesljivosti, ki jo je Prislanova verjetno potrdila. Mravljak se je takoj nato vrnil v kuhinjo in iz nje spet v neki drugi prostor. Najbrž je odšel k svojim tovarišem v jedilnico. Jaz sem se nato vrnil domov, ne da bi kaj več opazil.«

S to prijavo, ki je sledila iz nepojasnjene vzroka šele 26. XI. 1941, se je začela akcija nemške varnostne službe in žandarmerije z bliskovito akcijo in to tem bolj, ker je bil to prvi tak prijavljen primer. Po drugi strani pa je bilo okupatorju zelo mnogo na tem, da zajame nevarnega »bandita«, ki je nekaj tednov prej uspešno vodil veliko rekvizicijo v Mozirju in napad na Šoštanj. Znano jim je bilo, da je Božo Mravljak, poleg prvoborca Letonje Jožeta - Kmeta, eden prvih agitatorjev Savinjske in Šaleške doline. Poleg tega pa je bila še velika verjetnost, da zajamejo pri tej priložnosti še njegove najbližje sodelavce.

Vse potek, ki je sledil prijavi, se je odigral v naslednjem vrstnem redu po ohranjenih dokumentih. Bil je usoden za vse stanovalce kočje in za upravnico Popraskovo.

Žandarmerijska postaja Šoštanj, okrožje Celje-okolica, Spodnja Stajerska
Dnevnik št. 1214 Šoštanj, dne 30. XI. 1941
Političnemu komisarju za okrožje Celje-okolica v Celju

Zadeva: Pojava banditov na Smrekovcu

Dne 26. XI. 1941 je mojster Petzl ob 22. uri osebno obvestil poročnika varnostne policije Palleka in Schullerja o banditih v koči na Smrekovcu. Oba sta se s svojima edinicama takoj napotila k planinski koči. O odhodu varnostne policije pa žandarmerija ni bila obveščena, ampak je to izvedela šele, ko je že bila na poti k planinski koči.

Neodvisno od akcije varnostne policije so se podali 2 žandarja in 4 možni policisti postaje Šoštanj na pot pod vodstvom postajnega vodje dne 27. XI. 1941 ob 5. uri zjutraj. Ko so dospeli h koči, je bila akcija že zaključena in žandarjem je bilo sporočeno naslednje: »Malo pred šesto uro je bila planinska kočja na višini 1569 m obkoljena. Oskrbnica Terezija Prislana je malo pred obkolitvijo izpustila psa, ki je bližajočo se izvidnico glasno oblajal. Istočasno se je Prislanova pojavila pred vrati in je zavpila izvidnici: 'V naši hiši ni nobenih banditov.'«

V tem trenutku je bandit Božo Mravljak skočil z okna v prvem nadstropju na kup snega in zbežal. Izvidnica je ustrelila za njim, ne da bi ga zadela.«

Terezija Prislán, oskrbnica kočé, je pri zaslišanju navedla: »Od petka 21. XI. 1941 je bilo tu 5 banditov. Nudila sem jim samo prenočišče, ker so mi grozili s smrtjo. Mravljak mi je grozil z bombami in pištolo. Ostali 4 banditi so odšli že v nedeljo 23. XI. 1941 zvečer. Ostalim našim gostom sem zamolčala navzočnost banditov, čeprav sem imela priložnost jim to sporočiti. Tudi dobavitelju mleka Jožetu Brglezu na Planini št. 40, občina Ljubno, nisem tega povedala.«

Hišni stanovalci:

1. Franc Prislán, 63 let star, mož oskrbnice,
2. Terezija Prislán, rojena Flere, roj. 27. IX. 1899 v Mozirju,
3. Veronika Korenjak, hišna pomočnica v koči, roj. 6. XII. 1918 v Mozirju,
4. kakor tudi neznan možki, ki se ni mogel legitimirati in je v tem prišel mimo kočé, tako da je verjetno, da je bil z banditi v neki zvezi, kajti imel je tudi več naslovov iskanih komunistov v denarnici. Vsi ti so bili aretirani in izročeni gestapu v Celju.

Tukajšnja postaja je odredila izpraznitev planinske kočé, ker so bili vsi njeni stanovalci aretirani in je kočá ostala prazna, ni se pa našel noben zanesljiv človek, ki bi hotel prevzeti njeno oskrbovanje. Nadzorovanje prostorov planinske kočé pa se pripravlja.

Vodja žandarmerijske postaje:
Petzl

Mogoče bo koga motila izjava tov. Prislánove, ki se v skrajni sili pri zaslišanju zagovarja, da ji je Mravljak zagrozil s pištolo in bombami. Toda to je le izgovor! Njihove dobre odnose omenja že zaupnik žandarmerije kakor tudi samo poročilo.

Takoj po uspelem begu tov. Boža Mravljká in aretacije oskrbniskega osebja kočé sledi aretacija upravnice tov. Ane Popraskove starejše in njene hčerke Ane, ki sta bili v tem času na Smrekovcu. Obe sta z Mravljakom govorili in nista njegovega bivanja javili žandarmerijski postaji.

Akt o njuni aretaciji se glasi:

Žandarmerijska postaja Šoštanj, okrožje Celje, Spodnja Štajerska

Z. P. št. 74

Šoštanj, dne 28. XI. 1941

Političnemu komisarju za okrožje Celje-okolica

v Celju

Zadeva: Poprask Ana, starejša in mlajša. Skrivanje komunističnih banditov.

Odnos: Tukajšnje poročilo dnevnik št. 1214 z dne 27. XI. 1941.

Imenovani sta 22. XI. 1941 videli v planinski koči na Smrekovcu že dolgo iskanega voditelja komunističnih tolp in nekdanjega španskega borca Boža Mravljká iz Šoštanja, ki je dokazano vodil napad na trgovino s čevlji v Mozirju in se udeležil tudi napada na Šoštanj dne 7. X. 1941. Z njim sta celo govorili in o tem nista dali prijave. Zato je verjetno, da obe s simpatijami gledata na komunistično banditstvo. Zaradi tega prikrievanja je tukajšnja postaja šele 26. XI. 1941 izvedela za Mravljkáovo bivanje v planinski koči, zaradi česar, je temu beg ponovno uspel.

Ana Poprask mati in Ana Poprask hči sta bili aretirani in bosta izročeni gestapu v jetnišnici v Celju.

Žandarmerijski stotnik:
Podpis nečitljiv

Dne 13. avgusta l. 1942 je bila kočá na Smrekovcu požgana od partizanov, ker je bila v okupatorjevi službi in je postajala za partizane nevarna. Kako se je požig izvršil, poroča nadrejeni komandi žandarmerijska postaja Šoštanj naslednje:

Žandarmerijska postaja Šoštanj, okrožje Celje, Štajerska

Dnevnik št. 987/42

Šoštanj, dne 14. avgusta 1942

Deželnemu svetniku okrožja Celje

v Celju

Dne 13. VIII. 1942 se je pojavila skupina banditov (8 mož) pred kočo planinskega društva Šoštanj na Smrekovcu in jo zažgalo. Tukajšnja žandarmerijska postaja je približno ob 13. uri opazila velik dim v smeri Smrekovca. Zavaljo tega je bila takoj poslana tja žandarmerijska patrulja, okrepljena s policijsko postajo Šoštanj, pod vodstvom vodnega stražmojstra Rosaka in oddelek vermanšafta 20 mož pod vodstvom žand. mojstra Jurija Maurusa.

Preiskava na mestu je dala naslednje rezultate: Okoli 11. ure dne 13. VIII. je prišla skupina približno 20 banditov, med temi tudi dve ženski v moških oblekah, iz smeri Smrekovca h kmetiji Amalije Mazej. Od domačih ljudi so zahtevali ves petrolej in ga tudi dobili. Potem ko je 20 banditov tu použilo kosilo, se je odstranila skupina 8 mož. Gotovo je bila to tista skupina, ki je zažgala planinsko kočo na Smrekovcu. Vsi ti banditi so dozdevno prišli iz področja Koroške in se tudi tja umaknili. Planinska koča planinskega društva Šoštanj, ki je zgorela do temeljev, je predstavljala vrednost približno 50 000 RM.

Grossmann, vodja žand. postaje

Koča na Mrzlici in Šmohorju

Nekaj dni pred požigom planinske koče na Smrekovcu je bila požgana tudi koča na Mrzlici. Znano je, da so bili Mrzlica, Gozdnik in Dobrovlje zibelka partizanstva. Ti predeli so morali biti popolnoma varni in partizanski, da je ostala stalna povezava med revirji in Savinjsko dolino, Revirsko in Savinjsko četo, ki sta imeli na teh terenih najtrdnejše postojanke. Zaščito jim je nudila sama pokrajina in tudi ljudje, ki so po teh predelih prebivali. Za vsako ceno je bilo treba preprečiti nastanitev vojaštva v koči na Mrzlici. Taka nastanitev nemškega vojaštva bi premikanje partizanskih skupin in skupinic silno otežkočala. Po drugi strani pa bi bilo zaradi teroriziranja prebivalstva stanje na teh predelih še težje. Zaradi tega je partizansko poveljstvo moralo poseči po tem skrajnem sredstvu. Iz poročila žandarmerijske postaje je razvidno, da so partizani oskrbniku koče na Mrzlici pomagali, da je pred požigom rešil vse svoje premoženje. To je v partizanskem jeziku pomenilo: »Ti si naš!«

Poročilo žandarmerijske postaje se glasi:

Žandarmerijska postaja Prebold, okrožje Celje

Dnevnik št. 1034/1942

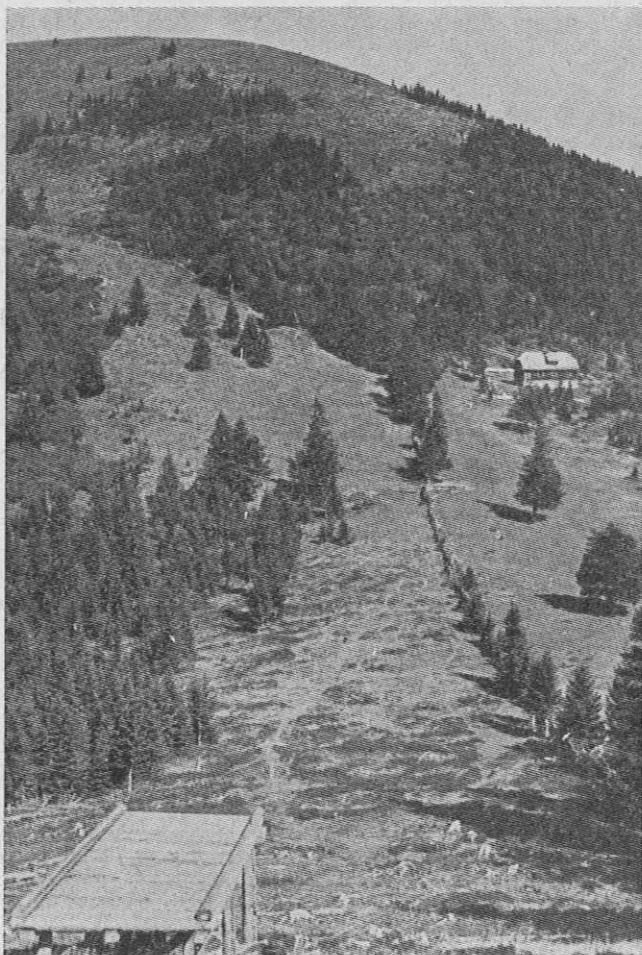
Prebold, 8. julija 1942

Komandantu varnostne policije in SD na Spodnjem Štajerskem — oddelek za kazenske zadeve

v Mariboru ob Dravi

Zadeva: Napad tolpe na Mrzlici.

Dne 6. VII. 1942, približno ob 16. uri, se je pojavilo pri Sv. Pankracu št. 67, občina Prebold, pri hribovskem kmetu Francu Špajzarju približno 10 banditov, oboroženih s puškami in pištolami. Eden izmed teh je bil oblečen v vermansko uniformo, dva pa sta imela vermanske kape. Zahtevali so, da jim Špajzar da hrane. Ker je Špajzar to odklonil z utemeljitvijo, da noče za to biti kaznovan, so ga s svojci zaprli v sobo in si sami vzeli hrane ter jo takoj použili. Ob nastopu teme približno ob 21. uri so mu ob odhodu povedali, da se mu bo zgodilo prav tako, kakor se bo še to noč trgovcu Rakuschu iz Celja, če jih bo ovadil. Očividno so s tem menili, da bodo domačijo požgali.

Planina Roma s predvojno Kočo na Smrekovcu

Med temi banditi so bile tudi osebe, katerih starost cenijo priče na 16 let. Istega dne približno ob 18.15 je prišlo k planinski koči na Mrzlici v občini Prebold še približno 10 drugih banditov. Ti so zahtevali od oskrbnika kočice Valentina Beska predajo denarja in ključa planinske kočice in mu grozili. Besko, ki je bil sam doma, jim je ključke izročil. Gotovine ni bilo nobene. Potem ko so Besku še dovolili, da svojo imovino spravi iz kočice, so v eni izmed sob podtaknili ogenj, ki se je takoj razširil na vse poslopje. Pri zažiganju so uporabili petrolej, ki so ga prinesli s seboj.

Obenem so zažgali tudi staro planinsko kočico in pripadajočo leseno uto, ki sta prav tako zgoreli do tal.

Približno ob istem času se je pri lovski koči na Gozdniku v občini Prebold, pri Sv. Pankracu št. 84, ki je oddaljena od prej imenovane planinske kočice približno eno uro hoda in je last trgovca Daniela Rakuscha v Celju,

prav tako pojavila neka banda. Ta se je bila očitvidno popoldne ločila od prej omenjene in je po izjavah njenih članov samih ista, ki se je pojavila pri posestniku Špazarju. Ta je zažgala lovsko kočo, ki je bila prav tako upepeljena.

Pri ugotavljanju dejanskega stanja v zgodnjih jutranjih urah naslednjega dne je bilo pred pogorelo lovsko kočo najdeno truplo tam zaposlenega Franca Dolarja, rojenega v Sv. Juriju 27. II. 1891 in tam stanujočega. Verjetno je pri pojavu tolpe prišlo med njo in Dolarjem do spopada, ker so se približno ob 21. uri slišali strelji.

Pristojni distriktni zdravnik dr. Beireiter iz Žalca je dopoldne 8. VII. 1942 izvršil mrliški ogled. Pri tem je pri Dolarju ugotovil strel skozi desno stran glave, oddan verjetno s pištolo iz bližine. Smrt je nastopila najbrž šele pozneje. Truplo je bilo spravljeno v mrtvašnico v Grižah, občina Prebold, in pokopano.

Varnostna policija v Grižah pod vodstvom mojstra Maurerja je po tem napadu takoj odšla na mesto požiga in pregledala tudi okolico, toda brez uspeha.

Višina nastale škode še ni znana.

Podpis nečitljiv

Ravno nasprotno pa se je zgodilo z oskrbnikoma Rakuschove lovske kočje in kočje na Šmohorju. Ti dve kočji nista bili važni za naselitev nemške postojanke, temveč zaradi tega, ker sta bila oskrbnika izdajalca. Žandarmerijska postaja Laško poroča naslednje: »Dne 17. X. 1941 se je pri koči na Šmohorju, občina Laško, pojavila obo-rožena komunistična banda 5 mož in umorila najemnika kočje Krapeža Ivana in njegovo sodelavko Marijo Brecej. Pred umorom obeh je banda postavila 4 stražarje pred kočjo in sosednjo stavbo ter prisilila stanovalce, da so ostali v hiši. Po tem je vdrl neki možički v kočjo ter usmrtil Krapeža Ivana in Marijo Brecej s strelji iz pištole.

Planinska kočja na Šmohorju je bila last Slovenskega planinskega društva. Kdo zdaj z njo razpolaga, ni znano. Naselje Šmohor leži precej visoko v hribovju. V njem so samo tri hiše, med temi tudi ta kočja, cerkev in prazna mežnarija. Planinska kočja je majhno, pritrlično poslopje z dvema prostorima. Prostor, takoj ob hišnih vratih, služi za kuhinjo, ki istočasno služi tudi gostom, za njim pa je spalnica. Kuhinjska vrata držijo brez veže naravnost na prosto.

Na obeh krilih zunanjih hišnih vrat so bili zataknjeni nož in dvoje vilic. Z enimi vilicami je bil pritrjen razmnožen komunistični časopis, z drugimi vilicami pa tiskan komunistični letak. Z nožem je bil pritrjen list papirja, ki so nanj bile napisane s svinčnikom besede: 'Smrt izdajalcem slovenskega naroda!' Tudi oba ostala lista sta pisana v slovenskem jeziku.

V kuhinji je na tleh ležala raztrgana furerjeva slika, poleg nje pa še koščki raztrganih zastavic s kljukastim križem.«

Koče v Savinjskih planinah

Planinske kočje v Savinjskih planinah verjetno v tem času niso imele stikov s partizani. Narodnoosvobodilno gibanje v teh krajih je bilo še v povojih. Zaradi varnosti so se prvi aktivisti in partizani raje zadrževali po raznih pastirskih stanih, ki so jih boljše čuvali kakor pa planinske kočje.

Najstarejši oskrbnik planinskih koč v Savinjskih planinah Robnik Jaka pravi: »Dne 18. aprila l. 1941 so me aretirali in odpeljali v zapore v Gornji grad. Po treh dneh so me prepeljali v Stari pisker v Celje. V Piskru sem sedel do 16. avgusta l. 1941. Po izpustitvi sem se vrnil domov v Luče.

Med vojno kočna na Okrešlju ni bila oskrbovana. Nemci so me sicer silili, da prevzamem oskrbnišтво, pa sem odklonil. Do leta 1944 je bila kočna nepoškodovana, potem pa je zginilo nekaj posteljnine.

Ko sem se vrnil iz zapora, sem imel stike s kamniškimi partizani preko Kolenčevega Alberta iz Gornjega grada. Z njim sva bila zaprta v Starem piskru. Albert je padel l. 1942 na Arti planini. S Kamničani nisem potem dobil več zveze. Potem sem se povezal preko Solčavana Herleta, Lučana Vršnikovega Gustlna - Mitje in Plesnikove Ivanke s Kokrskim odredom. Pomagal sem fantom, kolikor sem mogel. Plesnikova Ivanka je bila partizanska kurirka.«

Ohranil se je še dokument žandarmerijske postaje Luče o partizanih v Logarski dolini avgusta l. 1942.

Poročilo se glasi:

Dnevnik št. 975

Luče, dne 21. avgusta 1942

Komandantu redarstvene policije

v Mariboru

Zadeva: Delovanje band v Logarski dolini.

Dne 19. avgusta 1942 okoli 20. ure 30 minut je prišlo k posestniku Plesniku Francu in v hotel Plesnik v Logarski dolini, občina Luče, okoli 20 banditov.

Prebivalci omenjenih objektov so morali dati banditom večerjo in življenjske potrebščine kakor mast, moko, maslo in sir. Banditi so si prisvojili tudi uniformo Rdečega križa, moško suknjo in klobuk.

Tudi v planinski koči Logarja Franca so si vzeli mleka, masla in sira. Plesnik Franc starejši in mlajši, Plesnik Miha in Logar Franc so oškodovani za okoli 100 RM.

Banda se je zadrževala pri omenjenih posestnikih okoli 2 uri. Stanovalcem so prepovedali, da ne smejo zapustiti svojih stanovanj pred 10. uro dopoldne dne 20. avgusta 1942. Banda se je umaknila v smeri Kamniških planin. Oblečeni so bili civilno, oboroženi so bili s puškami, pištolami, avtomatskimi pištolami in ročnimi bombami. Bili so dobro rejeni, čisti, sveže obriti in ostriženi. Govorili so tudi nemški.

Postaja je bila obveščena šele dne 20. avgusta ob 16. uri popoldne.

Vodja postaje:

Gratcer, žand. mojster

To poročilo žandarmerijske postaje Luče je važno predvsem zato, ker nam javlja na teh predelih partizane v dneh prihoda II. grupe odredov na Štajersko.

Slovenski zbornik 1945, str. 709 piše: 11. avgusta 1942. Simonov bataljon je s štabom grupe prodiral proti Kamniškim planinam in se na Krvavcu v višini 1800 m prebil skozi močno zasedo, nadaljeval je svojo pot na Ržišče, se umaknil v dolino Bistrice in v ostrem spopadu odbil napadajoče Nemce.

Nobenega dvoma ni, da je bil ta partizanski oddelek del II. grupe odredov, ki jo je poslal Glavni štab partizanskih čet na pomoč Štajerski.

Jos. Wester:

PO VODNIKOVIH SLEDEH NA VRŠAC (2194 m)

(Nadaljevanje in konec)

o nočni nevihti je napačilo krasno jutro dne 4. septembra. Nebo brez oblačka, zrak osvežen, prijetno hladen. V eni uri smo prispeli do Velikega, 4. jezera, ki mu pravijo tudi V Ledvici, potem ko smo obšli podanke zanimivo oblikovane Kopice. Ta je bila Vodnikovo družbo zamikala, da bi se nanjo povzpeli. Po napornem plezanju so dosegli neko višino, od koder bi imeli še dve (?) uri pleže do vrha. Ko pa so se že s tega stojišča prepričali, da je poševna oblika njenega vrha, ki se preti podreti v dolino, zgolj znamenita optična varka, so se po drči spustili nazaj v globel, kamor so se v nekaj minutah pridričali, medtem ko so bili za vzpon porabili dve (?) uri. Tako se glasi Hohenwartovo poročilo.

Mi zgodnji gorohodci pa smo imeli v mislih drug višinski cilj, ki smo ga hoteli čimprej doseči: Prehodavce in nad njimi strmeči Vršac. — Pri Zelenem, 3. jezeru, se cepita dve potni smeri: desna po meli in gruho na Hribarice,⁷ leva pa proti Prehodavcem. To nam je bila doslej neznana krajina, ki smo jo hoteli prehoditi, da obiščemo nedavno otvoreno novo kočo in se povzpemo še na Vršac. Vso to hojo naj bi opravili do 10. ure, na kar bi sestopili v Trento, kamor je bilo treba prispeti o pravem času, da ne zamudimo avtobusa za v Kranjsko goro.

Že s prvega roba nad Zelenim jezerom se nam je visoko na obzorju pojavila nova postojanka na Prehodavcih. Čeprav je steza dobro markirana, smo jo nad 2. jezercem, tako imenovano Rjavo mlako, pustili v nemar. Zato pa smo morali po drnati strmini med skalovjem križariti, da smo ob 8. uri vstopili v kočo, postavljeno na kaj srečno izbrani točki, na prevalu med nekdanjo Kranjsko in Goriško, v višini 2050 metrov. Še stoji betonski zid stare italijanske stražnice ali bunkerja, ki ga sedanji oskrbnik porablja nemara za drvarnico. Vse priznanje pristoji kolektivu podjetnih planinskih društev v Zasavju, da so svojo lično kočo zgradili prav na tem kraju, ki utegne postati živahno križišče triglavskim pohodnikom zlasti potem, ko bodo dovršili po zapadnem ostenju Kanjavca še prečno zvezo z Doličem. Tedaj bo prelaz preko gruščevitih Hribaric mikal le one planince, ki hočejo mimogrede kreniti še na vrh Kanjavca, ali ki so toliko vrtoglavi, da se jim bo bližnjica po stenovju Kanjavca zdela preveč tvegana pasaža. — Iz Trente gor pa pridržita dva zelo strma pristopa: eden preko planine Trebiščine, drugi pa z Utra v

⁷ Rabim naziv Hribarice, ki se je že udomačil v planinskih potopisih in ga je uveljavil tudi novi zemljevid Julijske Alpe, dasi je prvotna oblika Hribarci, ki jo rabi J. Tušek v svojem »Potovanju okrog Triglava«, Slov. glasnik 1860, str. 65, 66, in jo zagovarja (Hribrci) tudi Rud. Badjura v svoji knjigi »Ljudska geografija«, str. 116.

zatrepu Zadnjice po hudo razritem Zadnjiškem dolu. Morda bodo vneti lisarji kdaj nakazali še vrhunsko smer preko Zadnje Lope in Špičja v Gorenjo Komno. Tedaj se bo na Prehodavcih stikalo kar pet planinskih stez. Zato se lahko upravičeno domneva, da bo ta koča že v bližnji prihodnosti udobno zavetišče številnim obiskovalcem. —

Ko smo odložili svoj nahrbtni pratež — tovarišu Pr., ki je nosil najtežjega, saj je razen obilnega brašna imel v nahrbniku kar dve fotokameri, se je razbremenitev najbolj prilegla — smo se izpred koče najprej razgledali po gorski pokrajini proti zapadu. Zakaj tu se odpira veličasten prospekt: vsa alpska rajda od Pihavca tja do Jalovca in Mangrta ter do vrhov Zapadnih Julijcev. Kakor gams čuvar dviga svojo vitko glavo Razor, zroč na sivo planoto Kriških podov, kjer se v njih sredi beli dobro vidni Pogačnikov dom, postavljen prav na isti višini (2052 m) kakor njegova mlada partnerica tu na Prehodavcih.

Biti na Prehodavcih, a se ne vzpeti na Vršac, ki se tako vabljivo košati pred nami, to bi bil za planinca neodpustljiv opustni greh. Pač je treba najprej sestopiti v globel jezerca v Podstenju, nato pa se po dokaj strmi drnati rebri dvigaš proti vrhu, ki je pravzaprav položen greben brez izrazitega temena; zapadna stran pa je prepadna stena, ki se grezi v Zadnjiški dol. Ta vzpon lahko opraviš v največ 40 minutah, ne da bi se ti bilo treba posebno ubadati.

Lahko opremljena sva z inženirjem nastopila to pot; tovariša fotista pa je amaterska sla zadržala pri koči, ker je spričo sijajnega vremena hotel posneti razne prizore s postojank okoli koče. Mlajši moj sotrudnik se je nezadržano pehal v vijugah na grebenasti vrh, jaz pa sem krenil v strmejši smeri po robu proti vrhu. Na razglednem pomolu sem obsedel na tratini, polni cvetja že okrnelih planik. Kmalu me je tovariš z doklicem opozoril, da je že pristopil na najvišje teme.

Ali sem zavzel res tisti Vršac, ki je nanj pred 160 leti dospela Vodnikova družba in je o njem naš poet spesnil prvi slovenski slavospev gorskemu svetu? To vprašanje mi je rojilo v glavi. Hochenwart sicer kratko omenja, da so po zdrku s Kopice pustili ob levi gore, ki s svojimi vrhovi ločijo Kranjsko od grofije Goriške, in da so naposled dospeli do gore Vršac, vendar ne pove, zakaj so se namenili prav na ta vrh, ki je odmaknjen od njih potovalne smeri proti Velemu polju. Ko so bili dospeli do Zelenega jezera, bi jim bila najbližja pot čez Hribarice, da bi nato čez Dolič in po Velski dolini prišli pod večer do Zoisove botanične ute. Bržčas jih je bilo zamikalo, da bi videli še 2. in 1. jezerce, za kar je bilo treba napraviti razumno kratek zavinek. Čudno pa je le, da Hochenwart nobenega teh jezerc ne omenja kakor tudi ne obširnega razgleda, ki se jim je odgrnil, ko so prispeli na mejni preval. Tu je prav nad njimi strmel vabljivi gorski pomol Vršac, čigar drnasti ronek jih je zvalil, da so se brez posebnega napora dvignili na njega greben. To jim je bil vsekakor lagodnejši pristop kakor prejšnji na Kopico. Hochenwart nekako nejevoljno mrda, da mu je ostalo neznano, kaj jih je semkaj

Foto Ferd. Premru

Koča na Prehodavcih (2050 m), desno Vršac, levo Razor

privedlo, češ da z vrha ni nikakega razgleda, a vendar pripominja, da se jim je nudil veličasten pogled na goro »Knaus«, ki se kot velikanski stolp naslanja na Vršac in se s svojimi nepristopnimi navpičnimi stenami pne k nebu ter zbuja domnevo, da je mnogo višji od Triglava, ki ga vsega zakriva.⁸

Resda razgled z Vršaca ne vsebuje vseh onih motivov, ki so dali Vodniku inspiracijo za njegovo navdušeno pesem in se bolj prilegajo razglednejšemu vrhu, vendarle moramo soglašati z ugotovitvijo, da je pesnik v svojem »Vršacu« strnil v enotno sliko vse motive in vtiske, ki jih je dojel tudi z drugih vrhov, zlasti z Malega Triglava, na katerega je bil pristopil naslednji dan. Povsem utemeljen je zaključek slovstvenega zgodovinarja Frana Kidriča, ki pravi, da je Vodnikov opis plod kombinacije, v kateri je pesnik v razgled z Vršaca strnil tudi razglede z drugih višinskih točk Triglavskega pogorja.⁹ — Da je prav ta vrh res Vodnikov Vršac, sta s tehtnimi dokazi dognala dva naša razgledana planinca: mravljinje marljivi imenoslovec dr. Henr. Tuma in bistrourni polihistor dr. Jos. Tominšek. Prvi zavrača domnevo dr. Jos. C. Oblaka, ki je prenesel Vodnikov Vršac na Mišelj vrh nad Velim poljem, in prof. Fr. Orožna, ki ga domneva na Malem Triglavu.¹⁰ Dr. Tominšek pa je v opombah k duhoviti satiri dr. Jan. Mencingerja »Vodnikov Vršac, potlej pa še

⁸ Gl. Hohenwart, Auszüge, str. 57/58.

⁹ Gl. Fr. Kidrič, Zgodovina slovenskega slovstva, str. 310.

¹⁰ Gl. H. Tuma, Vršac. PV 1921, 32—38; 1927, 100—104.

nekaj« bistro izpričal, da je vrh, označen v avstr. vojaškem zemljevidu s koto 2194 m, zares Vodnikov Vršac.¹¹ Če bi bili Hohenwartovi podatki zemljepisnih imen točnejši, bi nam bilo vsakršno uganje in prerekanje o lokaciji Vršaca prihranjeno. —

Sedeč na tem izpostavljenem robu sem razmišljal, zakaj neki so bohinjski spremljevalci svoje »gospode« privedli prav na ta vrh. Vedeli so pač, da je lahko pristopen in da jih bo razgled razen gotovo zadovoljil. Vendar Hohenwartu ni bil po volji, češ da je lega Vršaca vsem drugim goram podrejena. Seveda, mladi grof je bil že nekoliko razvajen planinec, saj je bil oblezel že Grintavce (l. 1793) in Storžič ter se povzpел celo na Mangrt (l. 1794). Čudno, da v svojih izpiskih ne omenja, da so na tem vrhu iskali in nabirali okamenine, saj je bil glavni namen te planinske odprave kamenoslovnno raziskovanje. V pismu z dne 5. septembra 1795 se Zois Vodniku zahvaljuje za poslane petrefakte, ki so jih nabrali na vrhu Vršaca, ter izrecno hvali grofa, da je izredno dobro videl, izbiral in kakor v velikem tako tudi v malem izvrstno opazoval, in da odkruški, ki so jih tam našli, pripadajo neki vrsti amonitov.¹² Hohenwart o vsem tem molči, ni pa pozabil povedati, da so se na vrhu z obilnim mrzlim prigrizkom okrepčali in da so si nato dali na bedra privezati deščice in so, na njih sedeč, po grušču, ki je bil s snegom pokrit, v štirih minutah pridržali v dolino. —

Rad bi bil tu še dalje razmišljal in sanjaril. Sonce je prijetno prigrevalo, nobena sapica ni pihljala v ozračju. Vse naokrog svečana tišina, ki zbuja v človeku, tudi če ni lirično ubran, zavest, da ga bivanje v gorskem svetu visoko dviga nad topo puhlo vsakdanjost. Ni zgolj pesniško zamaknjenje, temveč je iskreno občutena zavzetost, ki veje iz sklepne kitice Vodnikove ode:

Pod velikim tuki Bogam
Breztelesin bit želim,
Čistga hlipa sred' mej krogam
Menim, de že v' neb' živim.¹³

Zamišljivi samotarec se v taki ubranosti zaveda resničnosti vzklika Schillerjevega Wallensteina: »Utrnejo v življenju se trenutki, ko človek duhu stvarstva bliže je ko kdaj.« —

V občutju, kakor ga ima romar, ki je opravil svojo božjo pot, sva se s tovarišem vrnila v kočo. Nasmijan naju je sprejel fotist, ko si je bil medtem na film v kameri nanizal serijo osončenih naravnih prizorov. Zdaj se nam je bilo treba oprtati in odriniti, da bi še o pravem času dospeli v Trento in ujeli tam avtobus za Kranjsko goro.

¹¹ Gl. Jan. Mencinger, Izbrani spisi, III. zv., 194—198.

¹² Gl. Vodnikov spomenik, str. 56.

¹³ Tako se glasi besedilo zadnje redakcije Vodnikovega rokopisa, pisano seveda v bohoričici. »Breztelesin« je pesnik označil z zvezdico in to besedo spodaj nadomestil z »Brezkrimesin«, t. j. brez krvi in mesa. Vsekakor je ta zloženka edinstvena besedotvorba, tipičen »hapax legomenon«, ki sodi v bodoči akademski Slovar slovenskega jezika.

Foto Ferd. Premru

Pogled od kočice na Prehodavcih na Julijce od Bavškega Grintavca do Mangrta

Uslužnemu oskrbniku sem ob slovesu dejal, da bi rad, če me bodo nesle noge, še kdaj to kočico obiskal, in mu želel, da bi imela vsako leto čim več obiskovalcev. Za zdaj ima njen žig ime Koča na Prehodavcih. Naj bi jo njeni gospodarji bolj vabljivo poimenovali: ali Koča pod Vodnikovim Vršcem ali pa Hacquetova kočica. Saj je bil Baltazar Hacquet prvi znanstveni raziskovalec našega gorstva, pionir našega planinstva, ki je obhodil vso dolino Triglavskih jezer in v svoji Oriktografiji narisal kar groteskno sliko te doline.¹⁴ Torej je dovolj zaslužen mož, da ga naša planinska organizacija počasti s pomenovanjem novega planinskega doma.

V mislih sem se še poslovil od imaginarne Vodnikove družbe, ki sem jo doslej v duhu spremljal po isti poti od Stare Fužine do vrh Vršaca, a je zdaj krenila v nasprotno smer proti Velemu polju. Le srečno hodite in poljubite sivo brado očaku Triglavu! —

Ob 10. uri smo krenili na pot navzdol. Dobrih 1400 metrov nizhoda je bilo pred nami, in to po terenu, ki se bistveno razlikuje od zloznega vzpona po Zajezerski dolini. Ta trentska proga je kakor velikansko stopnišče s tremi počivaji: prvi je Trebiški dol, za njim pa planini Trebiščina (1401 m) in Lepoče (1147 m). Nekdaj so držale tod le ovčarske steze. Po prvi svetovni vojni, ki je bila Italiji po-

¹⁴ Gl. Hacquet, *Oryctographia carniolica*, III, naslovna vinjeta, odn. Wester, Baltazar Hacquet. Naši veliki planinci, zv. II, str. 35.

maknila mejo na bohinjske robove, je okupator zgradil vojaško mulatiero iz Trente gor na Prehodavce. Po osvoboditvi ne vzdržujemo več te vijugaste poti, vendar je pešcem še vedno dobro hodna, krajšajo pa si jo lahko po raznih drčastih bližnjicah. Svet tod je skalnat in grapast, malone brez rastja. Zato očem kar dobro de pogled v globel na zeleno drago Trebiškega dola. Še bolj pa so se nam odpočile noge, ko smo stopali po rahli travnati tratini tega dola.

Dospeli smo do zgornjega gozdnega roba na obronku košatega Ozebnika. Živordeče lise nove »transverzalne poti« so nas krenile s tovarne poti na kotanjasto stezo. Kmalu smo opazili pod seboj jaso s pastirskim stanom, planino Trebiščino. Še nekaj minut hoje nizdol in pristali smo pri koritu ter se pri tatrmanu odžejali z bistro vodico. Kosmat planšar nam je pokazal nadaljnjo smer, kajti markacije po pašnih fratah so redko vidne. Zopet smo pristopili v bujen gozd. Čim niže smo prispevali, tem bolj se je čutil hlip dolinskega ozračja. Trentski čuvar Srebrnjak je žehel v poldanskem soncu. Naj izdam, da mi je hoja po zadnjem delu strme brežine kolena bolj utrudila kakor bi me kakršno koli plezanje vkreber. Kar odleglo nam je, ko smo iz gozda prispeli v dolinski zaselek Smrečje, še bolj pa, ko smo stopili na gladko belo cesto in se razprtali v hotelu na trentskem Logu, kjer smo dobili tečno kosilo. Žejo sem si želel utesiti s hladnim pivom, a uslužbenka je potožila, da v hotelu že nekaj dni pričakujejo naročene pošiljke Gambrinovega soka. Zato pa se nam je še bolj prilegla svežilna brezalkoholna pijača — bisereča se slatina.

Pripovedovati, da smo se v udobnem samodručju točno odpeljali izpred hotela, se spotoma ob Kugyjevem bronastem spomeniku poklonili lepoznavskemu slavitelju Triglava in Trente in čez Vršič pribrzeli v Kranjsko goro, vse to ne sodi prav v opis moje hoje po Vodnikovih sledeh na Vršac.

Epilog. Tisti večer sem bil v Ljubljani stopil z vlaka na šišenskem kolodvoru. Odzvati sem se hotel prijaznemu vabilu nekdanjih abiturientov novomeške gimnazije, ki so v gostišču na Šišenskem hribu slavili svojo »zlatu maturo« in so bili na to izredno slavje pozvali tudi mene kot edinega svojega še živečega profesorja. Neugodno sem se počutil, ko sem v turistovski opremi stopil med jubilate v svatovski obleki. Vendar to ni motilo blage ubranosti. Zdelo se mi je kot skladen zaključek moje planinske ture. Saj sem se znašel v družbi zrelih mož, ki so pred 50 leti maturirali na zavodu v istem mestu, kjer je konec 7. desetletja 18. stoletja frančiškan o. Marcel pripravljajl svojega nečaka malega Balanta Vodnika za sprejem v latinske šole, in so ta večer slavili svoj zlati jubilej v bližini rojstne hiše prvega pesnika, dobrih tisoč korakov od tod oddaljene. Zdeti se mi hoče, da so taka naključja le pobliski nedoumljive človeške usode. Schopenhauer pravi nekje: »Tudi, kar je najslučajnejše, je le neka nujnost, ki pride do nas po bolj oddaljenem potu.« Zares, daljna je bila planinska pot čez Vodnikov Vršac, a se je skladno in srečno zaključila v pesnikovem rojstnem kraju.

Dr. J. Prešeren:

KRONIKA PD RADOVLJICA 1895—1955

(Nadaljevanje in konec)

Društvo je vzdrževalo v redu markacije in zlasti 1939 obnovilo in napravilo na Jelovici tako številne, da je bilo nemogoče zaiti. Kulturno delovanje kaže prirejanje predavanj: 28. III. 1939 Mohorčičeve o Matterhornu, Mihe Potočnika 1935, dr. Prešerna v Radovljici 25. I. 1941 in na Bledu 26. I. 1941. Na občnem zboru 12. I. 1935 so bili ustanovljeni markacijski, alpinistični in literarno propagandni odsek. Delovala sta pa samo markacijski in alpinistični odsek, ki je priredil med drugim zimski izlet na smučeh na Pokljuko, Draški vrh in Lipanco.

Društvene finance so bile navzlic dolgu ob koncu gradnje in njega odplačilu 1937 dokaj ugodne in so dajale upanje, da bodo novi podvigi kmalu zopet mogoči. To kaže naslednji pregled:

Leto	Dohodki din	Izdatki din
1934	23 990,50	23 058,25
1935	36 727,—	36 566,75
1936	29 813,50	28 384,—
1937	29 145,50	28 889,25
1938	22 712,25	21 685,25
1939	39 586,28	37 727,28
1940	39 851,60	38 484,85

Čisto imetje konec 1940 je znašalo 183 323 din.

Obisk koč je razviden iz sledečega:

Vilfanova koča (do otvoritve Roblekovega doma):

1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
303	389	313	275	434	507	556	600	634	494	502	827	614	538	351

Roblekov dom (brez gostov ob otvoritvi):

1933	1289	1181	1133	898	1006	1012	1940
648	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1230

Gibanje članstva:

1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1932
204	220	137	205	275	355	355	186
	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
135	181	177	198	218	236	302	358

Porast števila v letih 1927 do 1929 je pripisati velikim železniškim ugodnostim (min. Krajač), padec na prejšnje število in še niže pa ustanovitvi podružnice v Gorjah. V Bohinju samem pa nikdar ni bilo mogoče pridobiti večjega števila in zato ustanovitev ondotne podružnice ni imela vpliva.

Z dograditvijo doma je odbor izvršil svojo nalogo. Odstopil je z željo, da stopijo na njegovo mesto mlajše moči. Seveda se mu to ni posrečilo, ker teh ni bilo in zato občni zbor 12. I. 1935 demisije ni sprejel. Ko so bili dolgovi konec 1937 plačani, je nastalo vprašanje, kam z dohodki. Blejsko poverjenišтво je predložilo spomenico

Prvi Roblekov dom od vzhoda

Foto dr. J. Prešern

z dne 5. X. 1939, kjer pravi, da predlaga novo postojanko na Pokljuki, ki bi stala kakih 150 000 din in bi se izplačala v 10 letih. Glede točke pa da so na Bledu samem mnenja še vedno zelo deljena. Ogledale so se in jih je bilo najdenih več primernih. Končno je ponudil Simon Stare s Koprivnika v nakup parc. št. 1935 na Goreljeku za 59 000 din. To ponudbo je odbor sprejel in odkupil od istega lastnika še parc. št. 1956/2. Nakup je občni zbor 15. I. 1941 odobril, uredila se je v tem smislu glede prve zemlj. knjiga, glede druge pa se je sklenila začasna kupna pogodba, ki bi naj bila predložena prihodnjemu občnemu zboru, ki se pa ni več vršil.

Na Pokljuko je podružnica mislila iti zato, ker je bil njen okoliš zelo omejen. Od pravih gora ji je pripadala samo Begunjščica, vse ostalo je bila turistično nezanimiva Jelovica, v Julijcih je vladalo Osrednje društvo, na Stožu Kranj, v Bohinju nova podružnica in Skala z Voglom. V zadevo je potem posegla še podružnica Gorje, s katero že od njene ustanovitve, kateri se je društvo upiralo, ni vladalo ravno prijateljsko razmerje. Da posega Radovljica v njen delokrog, se je pritožila na Osrednji odbor. Obojestranski dopisi v tej zadevi so zelo ostrí in bojeviti. Osrednji odbor je naročil pogajanja. Do soglasja pa ni prišlo, ker so Gorje zahtevale, da naj k skupnim gradbenim stroškom prispeva Radovljica $\frac{2}{3}$, na dohodkih pa naj participira z $\frac{1}{3}$ — torej nekaka societas leonina, kakor bi juristi dejali. Kaká odločitev Osrednjega odbora pa ni padla — prišla je

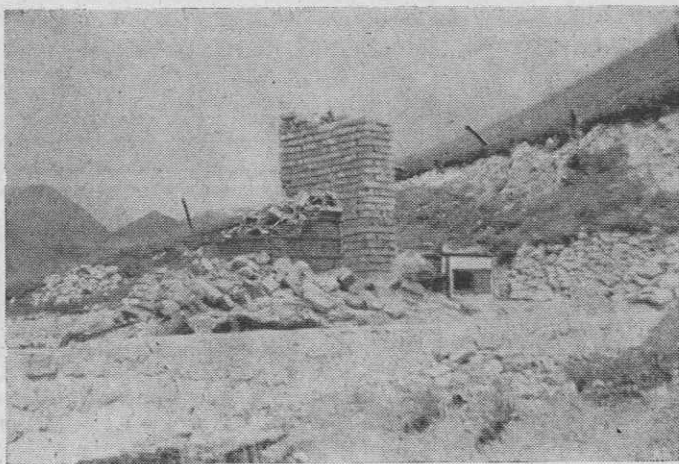

Foto dr. J. Prešern

Pogorišče prvega Roblekovega doma — julij 1945

vojna. Tako je bil ta načrt za vedno pokopan in nikomur ni treba biti žal za njim, ker bi bila nastala konkurenca s Športhotelom, ki je bil med tem zgrajen, pa tudi zaradi strašno dolgega dostopa brez pravih prometnih zvez še danes in razmeroma zelo daleč od gorskih vrhov. Bili so obravnavani tudi načrti za povečanje verande pri domu, podružnica se je pogajala za nakup koč na Dobrči, a so lastniki stavili previsoke zahteve — vse skupaj pa je preprečila vojna. V teh točkah je storila samo dobro!

Drugače je društvo sledilo razvoju planinstva sploh. Zgradilo je moderno kočo, imelo svoj alpinistični odsek in seveda šlo z ostalimi podružnicami v boju zoper Osrednje društvo. Uprlo se je tudi nameri generala Živkovića, ki je hotel zmetati vsa športna, sokolska in planinska društva v en sam koš.

Zadnja odborova seja se je vršila 27. II. 1941 (nač. Slavko Šušteršič, tajnik Vladimir Krištof, blagajnik Ivo Bulovec, odborniki Fr. Šolar, Janko Novak, Slavko Vengar, Vatroslav Tratnik, I. Pazler in Bogdan Vovk). Blagajnik je na tej seji poročal, da ima 2000 din gotovine, naložbe pa znašajo 14020 din.

1945—1955

To je sedanjost. Živim pa se ne poje slava. Zgodovinar opisuje preteklost potem, ko je čas razpršil vse tisto, kar zamegljuje neoporečen in nepristranski pogled nazaj. Glavni akterji te dobe pa še živijo, še bodo delali, njih ocena pa bo mogoča šele takrat, ko bodo prešli v — zgodovino.

Roblekovec dom je pogorel v noči od 30. IV. na 1. V. 1944. Vendar je nekaj le ostalo: Agilni ljudje iz predvojnih odborov, ki so imeli

Foto dr. J. Prešern

Predsednik Pavel Olip otvarja drugi Roblekov dom — 15. IX. 1946

mnogo izkušenj, še več dobre volje in neznansko veliko poguma, kajti spuščali so se v velika podjetja. Vsi ti odbori od 1945 dalje so bili izredno delavni, v njih so sedeli ljudje vseh strokovnih vej.

Takoj po sestanku 1945, ko se je konstituiral v Lescah iniciativni odbor, se je nato izvoljeni odbor začel ozirati po okolici: Videl je pogorišča Roblekovega in Valvasorjevega doma in si ogledal privatno kočo s stajo na Jelovici, ki je bila na ponudbo, a stvar ni ustrezala. Begunjščica je sicer takoj prihajala v poštev, a so bili pomisleki zoper obnovo, ker se je izkazalo, da je bila paradiž za roparje planinskega cvetja. Izkazalo pa se je tudi kmalu, da se ropanje nadaljuje, čeprav je dom v razvalinah.

Društvo je začelo na starih temeljih zopet graditi Roblekov dom po ogromni večini z lastnimi sredstvi in po starem načrtu. Tako je bil tvorjen drugi Roblekov dom kot deveta postojanka 15. IX. 1946.

Nato je nastalo na Bledu novo društvo, prejelo od svojega matičnega društva odpravnino 50 000 din in šlo svoja pota na Lipanco. Radovljiško društvo pa je zato lahko hodilo svoja pota, neovirano po kakem lokalnem patriotizmu. Ko so bile meje proti Italiji vsaj začasno urejene in je bil dostop v Julijske Alpe neoviran, se je zbudila stara želja, da bi se društvo zasedrlo tudi tam v večjih višinah in tako pripomoglo k razvoju pravega planinstva. Ta misel je v odboru našla polno razumevanje. Tri jezercerca na Križkih podih so mika, potrebno je bilo oporišče okrog Prisojnika, Razorja in Pihavca, končno tudi v bližini Trente. Zgrajen je bila zato Pogačnikov dom pri Križkih jezerih, ponos ne samo tega društva in otvorjen dne 7. X. 1951. S tem je bilo zaokroženo število društvenih gradenj v teku let na deset. Težave te gradnje so podrobno opisane v PV 1952 in jih zato ne kaže ponavljati.

Foto dr. J. Prešern

Predsednik Pavel Olip otvarja Pogačnikov dom — 7. X. 1951

Ob razmejitvi delovnih okolišev posameznih planinskih društev je jubilant dobil izpolnjeno svojo že davno gojeno željo: Stol. Težko je bilo svoje dni gledati, kako je na Stolu gospodaril Kranj, saj je bil jubilant priklenjen pravzaprav samo na Begunjščico in še tam se je čutila konkurenca Stola. Zato si je odbor že spomladi 1946 ogledal ostaline Valvasorjevega doma. Bile so pa tedaj prevelike obmejne težave, da bi se moglo začeti z obnovo, čeprav bi jo bil odbor rad izvršil, preden bi se spustil v kaka druga podjetja. Doseženo je bilo samo to, da se je zavarovalo še dobro ohranjeno kamenito pritličje pred nadaljnjim razpadanjem. Ko so se razmere z leti ustalile, ko je bil Pogačnikov dom dograjen in ko je odbor našel pri merodajnih činiteljih vse hvale vredno veliko razumevanje, je bilo mogoče začeti s postavitvijo novega doma na starih temeljih, ki so sicer ovirali arhitekta, pa so se vendar izkazali kot še dovolj solidni. Od temeljev navzgor na novo zgrajeni Valvasorjev dom je društvena enajsta postojanka v njegovi življenjski dobi ali tretja po osvoboditvi.

Čeprav so podrobnosti društvenega delovanja v zadnjih desetih letih pridržane bodočemu zgodovinarju, ki bo opisoval neko posebno dobo, ko bo ta dovršena in gledal na vse to morda z drugimi očmi, je vendarle gotovo, da to delovanje ne zaostaja v ničemer za društvenim poletom v njegovi junaški dobi.

Načrti za prihodnost? Na vrhu Stola čaka s temelji nekdanje Prešernove kočje prostor za novo zgradbo, čaka tistih časov, ko bo nastopil resničen mir, a to ni odvisno od nas. Vsekakor bo moralo društvo izpopolniti opremo v vseh treh domovih, napraviti bivanje v njih udobnejše in prijaznejše. Kar pa je glavno: Lahko bo posvetilo več pozornosti svoji kulturni misiji in vso, prav vso skrb mlademu naraščanju in njega pritegnitvi k planinskemu delu. To je zelo

težko vprašanje in vsi dosedanji napor pri nas in drugod niso rodili veliko uspeha. S planinsko vzgojo, kakor z vsako drugo, je pač treba začeti že v prvih mladostnih letih.

Večkrat sem že pisal društveno zgodovino v posameznih odlomkih. Ampak brez zamer ni šlo! Morda se mi bo zgodilo sedaj ravno tako. Trdim, da sem se krčevito, morda preveč trdo držal virov, kolikor je pisanih ali tiskanih, s spomini pa je tako, tako . . . Kaj menite, ali mi bo usojeno, da čez deset let dopolnim to-le zadnje poglavje?

VIRI:

- Društvene novice v 54 letnikih PV (1895—1954).
Arhiv SPD — Ljubljana.
Zapuščinski spis po Hugonu Robleku, A 215/20 okr. sod. Radovljica.
Zbirka zemljeknjižnih listin okr. sod. Radovljica.
Mitteilungen des Deutschen und österreichischen Alpenvereines, 1899.
Die Section Krain 1874 bis 1901, Ljubljana 1901.
Fran Šuklje: Iz mojih spominov, Ljubljana 1926, 1929.
Viktor Kragl: Zgodovinski drobci župnije Tržič, 1936.
Dr. Jože Rus: Nacionalna stran v začetkih SPD, PV 1933.
Jože Dolinar: Ob 50-letnici prve planinske koče v Planici, PV 1952.
Dr. J. Prešern: Ob 20-letnici Vilfanove koče, PV 1928. Radovljiška podružnica (ob 40-letnici SPD), PV 1933. Roblekov dom, PV 1934. Iz stare spominske knjige, PV 1951. Križki podi — Pogačnikov dom, PV 1952.
Janko Mlakar: Jakob Aljaž, triglavski župnik, Ljubljana 1953.
Podatki iz deloma ohranjenih spominskih knjig (Zavetišče v Planici, Vodnikova koča, Vilfanova koča).

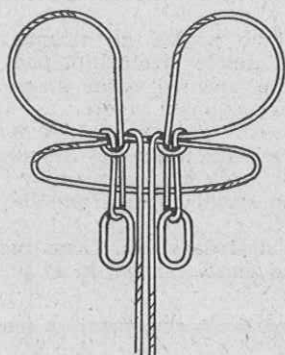
Francè Avčin:

NOV VRVNI SEDEŽ

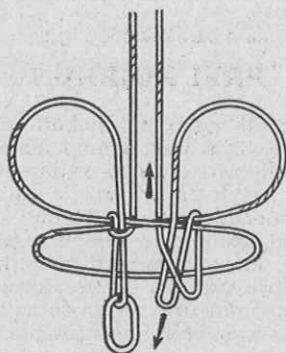

Dvajset let in več je že poteklo, odkar je ing. Vinko Modec objavil svoj dvojni škripčev poteg (Planinski Vestnik 1933, str. 233—236). Žal se ga plezalci niso posluževali v oni meri, ki tej imenitni zamisli pritiče. Zunanji svet ga tudi premalo pozna. V znani francoski Nacionalni šoli za smučanje in alpinizem mi je uspelo pokazati in dokazati, da predstavlja Modčeva zamisel eno od redkih, če ne edino realno sredstvo, s katerim lahko en sam človek brez tuje pomoči prepleza v ledu razne navpične obrobne poče ali pa se sam reši iz razpoke v ledu, da le ni preveč poškodovan in da ima poleg normalne ledeniške opreme najmanj dva dobra ledna klina in dve vponki.

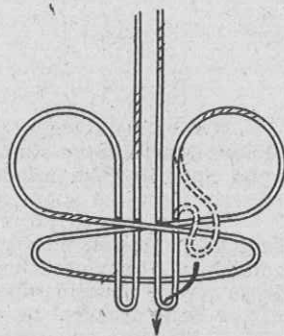
Vendar ima dosedanja izvedba Modčevega dvojnega škripčevega potega majhno slabo stran, ki bi ji eventualno utegnila škodovati: pritisk vrvi v pasu je pri visenju na dvojnem škripcu dokaj občuten in za daljšo dobo težko znosen. Z majhno zakasnitvijo samo dveh desetletij — idejam se ukazovati ne da — sem zato napravil preprost, udoben in ravnotežno zelo zanesljiv vrvni sedež, kot ga prikazujejo

Sl. 1

Sl. 2

Sl. 3

slike 1, 2, 3. Poleg na obe stegni se pritisk vrvi prenese tudi na pas. Izvedba je enostavna, sedež je vsekakor prej narejen kot opisan:

Enojno vrv ali skupaj zvezano dvojno vrv, če delamo z dvema vrvema, položimo najprej okrog hrbta. Nato oba konca vodimo križno preko trebuha in za stegni naprej, med nogama navzgor čim bolj v koraku, nato pa s koncema naredimo polzanki in ju po sl. 1 potegnemo pod sprednjimi vrvmi. Druga faza je v zategnitvi dveh nastalih zank po sl. 2 (tu pozor na pravilno izvedbo!). V tretji fazi pa v zanki vdenemo obe pasni vponki, ki že tvorita oba dvojna škripca Modčevega potega. Naredimo ju z obema prostima koncema vrvi (sl. 3). Stvar lahko napravimo tudi pri koncu vrvi, če se zadovoljimo z enovrvo izvedbo dvojnega škripčevega potega n. pr. za kaka prečjenja (glej tudi Pleterski »Nov način prečjenja«, PV 1937, str. 46—47).

Novi vrvni sedež je močno uporaben tudi za (karabinarsko) spuščanje z vponko ob vrvi in sicer namesto manj varne in tudi manj udobne osmične zanke okrog stegen, ki vanjo vpnejo vponko, ki z njo vodimo glavno vrv za spuščanje. Iz približno štiri metre dolgega kosa pomožne vrvice si napravimo opisani sedež, prosta konca, ki sta na sl. 3 obrnjena navzgor, potegnemo še skozi obe nastali pasni zanki, ki ju s koncema dobro zategnemo. Konca lahko eventualno tudi zvezemo skupaj. Sedaj vtaknemo eno vponko skozi obe pasni zanki, skozi vponko pa pride glavna vrv za spuščanje. Spust ob vrvi je zelo udoben, kar je zlasti prepričljivo, kadar imamo opravka z dolgimi, štiridesetmetrskimi spusti ob dvojni vrvi preko previsnih mest. Vse isto lahko napravimo tudi iz zaprte vrvne zanke 2 m dvojne dolžine, take kot je prikladna za Prusikova stremena in ki bi jo itak vsak plezalec moral na težkih vzponih imeti pripravljeno za primer potrebe po samoreševanju ob vrvi.

Prav tako je novi vrvni sedež pripraven, če smo prisiljeni bivakirati na izpostavljenih mestih ali celo vise na klinih.

Jože Zvokelj:

PRVI POIZKUS

Ko večerna zarja pozlati nebo, mi nehote obstane pogled na temnih obrisih Martuljkove skupine. Tam med temno molčečo gmoto strmo kipi pod nebo Špik in čaka mlade alpiniste, da se vzpno preko njegove strme stene na vrh. Tedaj se spomnim težke preizkušnje v Špikovi skalaški smeri.

Veselo smo šli po poledeneli poti skozi temni smrekov gozd proti Lipovčevi koči. Obstali smo pred spominsko ploščo petih mladih alpinistov in se zamislil v njihovo trpljenje, ki so ga prebili v tistih strašnih dneh. Iz sanjarjenja nas je zbudilo ropotanje vrat, ki jih je Janez na stežaj odprl. S štedilnikom se je prepiral najmanj pol ure, da ga je zakuril.

S Slavcem sva odbrala vso potrebno opremo za naslednji dan. Očarljiv je bil pogled na skoro navpično steno, pokrito z debelo plastjo snega, ki se je lesketal kot en sam biser v žarkih zahajajočega sonca.

Sredi noči me je zbudilo neko ropotanje. Ugotovil sem, da se Janez že suče okoli štedilnika in kuha zajtrk. Prebudil sem Slavca, ki kaj rad vleče dreto pozno v beli dan. Ura je bila tričetrt na dve. Ko sva pospravila vse dobrote ki nama jih je skuhal Janez, sva si razdelila opremo. Oprtal sem si 2 nylon vrvi, 37 klinov, 15 vponk, 2 cepina, 2 ledni kladivi in dvoje derez dvanajsterk. Slavec pa je v nahrbtnik naložil vse dobrote od prepečenca do čokolade.

Stopila sva iz prijetnega objema kože v trdo temo. Nebo je bilo posejano z zvezdami. Janez nama je želel srečno pot in nato sva odšla tipajoč s cepinom v temo. Sneg je bil po nekaterih krajih mehak, da se nama je udiralo do pasu. Po več kot dveurni hoji sva prispela Pod Srce. Pogled na zasneženo steno v mraku je bil veličasten. V vznožju grape na zahodni strani Zelene glave sva si navezala dereze. Strmina se je pri vsakem koraku stopnjevala. Po 100 m hoje sva zavila iz glavne grape v levi rokav in po 50 m dosegla Konja. Vzšlo je sonce. Nebo je bilo jasno, le na severu so se vlekli temni oblaki. Strmina je bila veljka, zato sva se navezala. Po petih raztežajih 30-metrške vrvi sva prišla v luknjo, ki se vidi že iz doline in je v začetku Dibonove police kakih 30 m pod njo. Tu sva si skuhalo kakao in se malo okrepčala. Časa nisva smela zapravljati. Iz te luknje sem prečil kakih 30 m levo preko gladkih plati do dobrega varovališča. Tudi Slavec in njegov veliki nahrbtnik sta se kmalu prikazala izza roba. Od tu dalje se je strmina povečala in tudi sneg je bil mehkejši — pršič. Napredovala sva razmeroma hitro. Konec grape, po kateri sva se vzpenjala, je bil zaprt s 15 m visoko steno. Bila je poledenela z majhnimi oprimki, zalitimi z ledom. S konicami dvanajsterk sem se prebil do dobrega varovališča. Potegnil sem najprej nahrbtnik, nato pa varoval še Slavca, da je prišel kakih 5 m više do mene. Bila sva pod prečnico, ki se vleče od desne v levo kakih 30 m. Zaprta je z dvema previsoma. Ker ni bilo toliko snega, da bi dereze prijele, sem jih moral odpeti. Z veliko težavo sem se vzpel preko zadnjega previsa do dobrega varovališča. Zabil sem dva varovalna klina, ker se je Slavec vzpenjal z nahrbtnikom. Plezala sva s tako vnemo, da sva pozabila na vreme, lakoto in čas.

Tedaj je Slavec zavpil izpod previsa, da je ura že štiri popoldan. Zgledala sva Skalaški stolp v vsej njegovi veličini. Bil je lepši in veličastnejši kot pred leti, ko sem se vzpenjal preko njega. Z vsemi močmi sva se pognala v poledenele skale in hitro napredovala. Ko sem pričel prečiti snežišče, ki se razteza od vznožja stolpa, je prižvižgala velika skala po zraku in izginila v globino, kaka 2 m od mene. Še en raztežaj in bila sva ob vznožju stolpa. Tu je bilo najmanj 15 m snega. Snežišče je bilo nagnjeno kakih 75 stopinj. Slavec je zabil varovalni klin, jaz pa sem se pognal proti stolpu. Zasadil sem cepin, dvignil nogo in stopil. Toda takrat me je zadrgnilo za vratom in zopet v sunku izpustilo. Zaslišal sem krik Slavca in se obrnil. Zgledal sem svoje ledno kladivo, ki je zadnjič poskočilo preko stene v Pod Srce. Zaklel sem in pogledal Slavca, ki je še vedno strmel za kladivom. Ura je bila pol šestih. Slavec se je vzpel do stolpa. Tu sva se pripela na varovalni klin.

Vprašam Slavca, kaj bova naredila. Mesto odgovora mi je pokazal na nebo, ki je bilo pokrito s sivimi oblaki, nosilci snega, a na severu so se valili črni čolnasti oblaki. Pripravljalo se je k nevihti. Dejal sem mu, naj mi da svoje kladivo, da prideva do luknje, kjer bova lahko prenočila. Luknja je v sredi stebra, imela pa sva še kakih 30 m do nje. Slavec je predlagal, da bi se vrnila. Mene je spreletela mrzla zona po vsem telesu. Spuščanje mi je bilo že od nekdaj zoprno, kaj šele v mrazu, temi in snegu, ki je pričel naletavati v velikih kosmih. Toda obveljala je njegova.

Ura je bila šest, ko sva se začela spuščati. Obe nylon vrvi sva zvezala, da sva se lahko globlje spustila. Tedaj so se začele težave. Ko sva hotela vrv potegniti s klina, ni šla ne gor ne dol in morala sva nazaj do klina. To se je ponovilo najmanj desetkrat. Pri petem spustu naju je zajela trda tema. S temo se je pa pričel še peklenski ples snežnega viharja. Sneg in sodra sta padala s tako močjo, da sva bila kar zmedena. Vihar je divjal kaki dve uri. Ko sva imela še kakih dve sto metrov do Zelene glave, sem se spustil v temo. Vrvi je bilo konec, globina pa še vedno ista. Tako sem moral preplezati skoro 10 m prosto po vrvi do pripravnega mesta. Čez kake pol ure so se pričeli vsipati veliki slapovi sodre. Bilo je strašno.

Pričelo se je daniti. Na vrhu Zelene glave sva bila ravno ob sončnem vzhodu. Sonce naju je obsijalo z ledeno mrzlimi žarki in se zopet skrilo za temnim oblakom. Spust z Zelene glave sva izvedla kar po zadnji plati, ki sta bili čisto osmojeni, ko sva se pripeljala v dno.

Po pregledu opreme sva ugotovila, da sva pustila v steni 28 klinov, 1 kladivo in 3 vponke, ki so odletele v globino pri odpenjanju nahrbtnika.

Po 17-urnem plezanju in 12-urnem sestopanju ponoči v snežnem viharju sva se srečno vrnila v Lipovčevo kočo. Janez je odšel domov. Zlezla sva v spalni vreči in trdno zaspala. Šele ko mi je glava zlezla iz vreče na hladen veter, sem se zbudil. Sonce je tonilo za vrhovi Frdamanih polic in očarljivo metalo žarke na najino nepremagano steno, ki naju je vabila s srepim pogledom.

Živojin Prosenc:

PLANINSKA POTA PARTIZANSKIH KURIRJEV

Ne vem, ali je naslov razumljiv in ali bo koga razgibal tako, kot je mene, ko sem si ga umislil.

Partizanal sem po Dolenjskem, po Kočevskem in po Notranjskem, čeprav sem bil prvotno odrejen za Gorenjsko. Ta sprememba mi kot planincu prvotno ni bila všeč zlasti, ker mi jo je vsilila italijanska policija. Pa je morda bolje, saj so gorenjski partizani povečini delali v težjih pogojih. Ko sem živel med kurirji tako imenovanih TV linij, sem prehodil precej lepih krajev po skoraj nevidnih stezah, ki so se vile skozi mogočne gozdove in po osamljenih livadah in pašnikih. Skupaj z njimi sem se izogibal vrhov z lepimi razgledi, čeprav me je vedno mikalo nanje, cest in naseljenih krajev. Kurirska pota res niso držala v najkrajših smereh, temveč so bila čudovito vijugasta in dolga, ker je to terjala pazljivost pred domačimi in tujerodnimi sovražniki, ki so stalno prežali na osamljene kurirje in terence.

Ob 10. obletnici osvoboditve bi bilo treba obnoviti in označiti kurirske steze, saj prepletajo skoraj vso Slovenijo, s tem pa dokaj neznane in zapuščene predele približati planincem in vsem ljubiteljem planinske prirode. Obnovitev in pravilno označenje teh potov bi zlasti na Dolenjskem, v Beli krajini, na Notranjskem in Kočevskem primerno zaposlila planinska društva, ki razen dostopov do svojih postojank skoraj ne vzdržujejo nobenih poti in razglednih točk, med ljudmi bi pa sprostila njihovo potrebo po izletništvu in planinskem udejstvovanju. V tej točki se stika interes planinstva in turizma in tu mora biti začetek skupnega delovanja prizadetih organizacij, ki tožijo nad neaktivnostjo članov, nad premajhnim dotokom turistov in nad slabimi ekonomskimi pogoji.

Potrebno bi bilo pregledati, koliko in katera kurirska pota bi mogla služiti naštetim namenom ter kakšne kraje in razgledne točke bi povezovala. Ob teh poteh bi planinec našel že redke sledove zadnje vojne zgodovine, pa naj bodo to skromna kurišča, kočje iz ljubja, barake ali osamljeni grobovi. Pota bi povezovala zgodovinsko bazo 20 na Rogu s tehniko Urško in bazo 14, držala bi v skrivališča hrane in materiala, sedeže OF odborov, bolnišnice in bunkerje za ranjence ter bi potniku na neprisiljen način posredovala krutost in veličino osvobodilne vojne. Pohorje, ki je sicer gosto prepleteno z markiranimi potmi, ni imelo le Šarhovega bataljona. Področja okrog Plešivca, Smrekovca in v Mozirskih planinah so polna skromnih toda važnih spomenikov. Dolenjska nima samo Trdinovega vrha in Gospodične, Frate in Rihpovca ter Blatnega klanca; povzpnete se na Ostri vrh nad Globodolom in Kali, pa boste uživali pogled na zasnežene Kamniške Alpe in Julijce. Na Kočevskem obiščite Krempo z narcisnimi polji in Krokarja ter se dvignite na Goteniški Snežnik, pa se boste razgledali po lepem, toda dokaj neznanem delu ožje domovine. Travnik, Velika gora in drugi vabijo s svojo floro in divjadjo številne obiskovalce, ki si bodo radi ogledali torišče velike partizanske zmage v Jelenovem žlebu.

Posredujte lepoto Snežnika, Javornikov, Roga in tolminskih hribov svojim članom, zlasti mladini, vzgajajte v njih zdrav odnos do narave in sočloveka, pa boste uspeli. Pri takem načinu dela bodo društva našla odgovor na vprašanje, kako naj se bore za svoj obstoj, za dvig števila članov in za poživitev planinstva. Nismo vsi planinci alpinisti, dobro pa nam dene, če moremo obiskovati doslej neznane lepote svoje domovine. Društveni markacisti in propagandisti na delo!

F. Lapajne:

PABERKI IZ GORJANCEV

Planinski dom Vinka Paderšiča je last novomeškega PD in je bil zgrajen l. 1949 s požrtvovalnim prostovoljnim delom članstva te planinske podružnice, kateremu je danes v ponos ta prikupna zgradba. Ime ima, v časten spomin, po Dolenjskem narodnem heroju Vinku Paderšiču, ki je bil ubit po zahrbtnem izdajstvu. Dom stoji na prostrani ravnini in lepi razgledni točki (822 m) v zavetju gorskega hrbta, po katerem prideš v eni uri na najvišji vrh Gorjancev, na Trdinov vrh (1181 m). Vrh Gorjancev stoji visok, lesen razgledni stolp, ki pa že razpada. Treba bi ga bilo obnoviti in ga upravičeno imenovati »Seidlov stolp na Trdinovem vrhu« in se s tem oddolžiti slovitemu botaniku prof. Seidlu.

Z obširnih košenic Trdinovega vrha je razsežen razgled proti severovzhodu na savsko ravnino preko Karlovca tja do Zagreba, bliže pod teboj pa leži Bela krajina z leno Kolpo. Ne daleč od tod vidiš znameniti Ozaljgrad, kjer je bil nekaj časa interniran zloglasni ustaški škof Stepinac. Na južni strani opaziš novo obnovljeno selo Sv. Nedelja v Žumberku, kot se ta obronek Gorjancev imenuje. Prebivalci (Vlahi) so bili kot begunci tu naseljeni, vršili so graničarsko službo, njihova naloga je pa bila, da so ob turških vpadih zažigali kresove na Gorjancih (Uskokih) in s tem opozarjali daljne kraje, da se bliža turška nevarnost. Za to službo so bili od časa avstrijske cesarice Marije Terezije do razpada Avstrije oproščeni vsakega davka. — Delavni pa ti naseljenci niso ravno bili. Dasi jim je bilo dodeljene nekaj zemlje, so se raje bavili z vsem mogočim barantanjem, zlasti pa s prekupčevanjem konj kot še dandanes. Svoje kiselkasto vino so prodajali kot jesih in prihajali s svojimi oslički celo v Ljubljano. Še kot otroci smo te jesiharje oponašali, ko so svoj jesih ponujali po ljubljanskih ulicah: »Kupite jesiha, jesiha-a-a.« Ljubljanske gospodinje so pa ta jesih rade kupovale. — Ko sem bil pred 25 leti prvič v Žumberku, sem se spoznal s takratnim njihovim popom; bil pa je to učen mož, doktor teologije in filozofije. Bila nas je večja družba in šel je z nami na Gorjance. Prebivalci Žumberka, Vlahi (na severni strani jih imenujejo Lah) so po rodu Hrvati, po veri pa grko-katoliki (uniati). Med potjo v Gorjance sem motril rdečebradega popa in nehote mi je prihajala na

misel povest o popu, ki je svojega organista poslal ponoči oprezovat, naj »sune« kako ovco. Pred mašo organista še ni bilo nazaj, pop ga je nestrpno pričakoval. Ko pa so se oglasile orgle, je pop po cerkvenem napevu vprašal: »Ali si dobil mekeke?« Pa so zabučale orgle in organist je odgovoril: »Nisem dobil mekeke, dobil sem pa ihaha, zraven pa še batina!«

Pod Žumberakom vidiš s Trdinovega vrha pod seboj Metliko, staro zgodovinsko mesto, znano izza turških vpadov, zanimivi Gradac in malo dalje mični Črnomelj z vsem prvoosvojenim ozemljem do vinorodne Dobljčke gore in Stražnega vrha, kjer je v mični zidanici na osvobojenem ozemlju ložiral štab NOV. Zazreš se v Kočevski Rog in se zamisliš v trpljenje in junaštva naših partizanskih junakov. Ako ne želiš iti s Trdinovega vrha preko Žumberaka mimo Suhorja, kjer so doživeli plavo- in belogardisti svoj najhujši poraz, po markirani poti v Metliko, greš z vrha v severno smer navzdol in prideš v pol ure na senožet, kjer obratuje žičnica novomeške gozdne uprave. Z zanimanjem boš opazoval, kako spuščajo po žičnici hlode in metrska drva v dolino. Vidiš, s kolikim trudom in naporom opravljajo to delo gozdni delavci, ki podirajo ogromne bukve, jih razžagajo v hlode in cepijo v metrska drva. Ko gledaš to naporno delo, ti bo umljivo, zakaj so tako draga drva v Novem mestu, kaj šele v Ljubljani. — Je pa na Gorjancih še mnogo drugih zanimivosti. Pri žičnici leži velika skala, ki je ograjena. To je tako imenovani »Krvavi kamen«, ki ima vklesano letnico 1687. Obilo je pripovedk, kaj naj ta kamen pomeni. Najverjetnejše bo pač ustno izročilo, ki pravi, da so tu omenjenega leta bivakirali prekopčevalci konj, ponoči pa so jih napadli Vlahi z namenom, da jim pokradejo konje. Po hudem pretepu so Kranjci (tako so se imenovali takrat tudi Dolenjci) Vlahe pošteno premikastili, enega člana te tolpe ujeli ter mu za kazen na tem kamnu odsekali roko. Pri »Krvavem kamnu« je bila in je še danes meja med Slovenijo in Hrvatsko. Še danes hodijo Podgorjanci vsako prvo soboto v mesecu mimo »Krvavega kamna« v 2½ ure oddaljeno selo Sošice na hrvatski strani, na semenj, kjer prekopčujejo z živino.

Na Gorjancih je tudi še veliko neraziskanih podzemskih jam, ki so bile med okupacijo zatočišča partizanom in domačinom.

V težko pristopni grapi »Pendirjevka« je bila partizanska bolnišnica, ki je še vedno v dobrem stanju.

Tik pod Gorjanci stoji znameniti kartuzijski samostan belih menihov, znan posebno izza časa NOV. Vsak obiskovalec je prijazno sprejet in pogoščen. Lepa je v gotskem slogu zidana cerkev, kjer v grobnici počiva nekdanj mogočni celjski grof Herman II. Najzanimivejša je pa bogata samostanska knjižnica.

Od žičnice rabiš pičle pol ure do »Gospodične«. Je to izpod obokane skale neusahljiv izvir izborne mrzle pitne vode, ki prav nič ne zaostaja za Savico. »Gospodična« se pa ta izvir imenuje zato, ker dobi vsaka tovarišica, ki se s to vodo umije, rožnato nadahnjena lica. — Prepričaj se!

Drug zanimiv, dober izvir pitne vode je malo nad logarnico; domačini ga imenujejo »pomozibog«, ker priteka voda le vsakih pet minut, ko se napolni podzemska kotanja. Planincem je znan pod imenom »Petminutnik«. Severovzhodna stran Gorjancev ima dovolj vode, medtem ko je na jugovzhodni strani primanjkuje in jo mora v sušičnih letih več naselij dovažati iz Kolpe.

Močan izvir skoro premrzle pitne vode je v Pendirjevki. Voda pada preko visoke skalne stene in ta slap se vrtinčasto izgublja v neizmerno globoko kotanjo. Dostop je težaven. Ko si se torej osvežil »pri Gospodični«, sedeš za mizo na prostorni dvorišni terasi pred Planinskim domom, kjer boš prijazno sprejet in dobro postrežen. Zadovoljen boš z zanimanjem ogledoval dolensko ravnino tam od Trebnjega preko Novega mesta do Mokrega polja v pravem pomenu besede, ker to obširno polje ob trajnejšem deževju preplavi potuhnjena Kolpa tja preko romantične Kostanjevice, podobno kot preplavlja Ljublanica Barje do Ljubljane. Opazuješ pod seboj številne obnovljene, med NOV požgane vasice z lepimi šolskimi poslopji. — Pred seboj vidiš vinorodno Trško goro s številnimi zidanicami in pogled ti zastane pri zdravil-

nih Šmarjetskih Toplicah, kjer si je opomoglo že toliko reymatikov Slovencev in še več Hrvatov. Zazreš se v številne, ob Dolenjsko gričevje naslonjene, zgodovinsko znane gradove in graščine, spomenike nekdanjega fevdalnega gospodstva. Nikjer v Sloveniji ni bilo toliko gradov kot na Dolenjskem. Še so to mogočni, deloma pa v NOV razrušeni gradovi. Zamisliš se: kako da je bilo ravno v dolenjski ravnini toliko gradov? V današnji dobi ti bo odgovor razumljiv. Fevdalci: mogočna duhovščina, grabežljivo plemstvo, avstrijski vojvode v izgnanstvu brez premoženja, celo češki kralji in za njimi mogočni celjski grofje so to rodovitno zemljo in bogate gozdove polne divjačine, iztrebljali v svojo korist za brezskrbno življenje. Res je, kot pravi zgodovina, da so to zemljo branili graščaki pred turškimi vpadi, niso je pa branili v korist kmeta, temveč v lastni blagor. In zakaj so vpadali Turki v takratni dobi? Vpadali so zato, da so po dobrih letinah oplenili Dolenjsko, za kar so bili ti graščaki prikrajšani, zato so se borili za plen, ne pa za varstvo kmetov, še manj pa za krščansko vero. — Da so Turki v tistih dobah odvajali dečke s seboj v namišljeno sužnost, tudi ni povsem resnično po verskih poročilih. Odvajali so jih zato, da so nadomeščali svoje v vojni padle vojake, vzgajali pa so jih v vojnih šolah, jih dobro oskrbovali, potem pa jih kot urejene vojake pošiljali na pohode. Imenovali so jih janičarje in so bili kot »poturica« hujši od Turkov. — Pa se zamisliš v tisto dobo: Avstrija je novačila mladeniče nasilno, in to za dobo 12 let. Fantje so pred tem novačenjem bežali v gozdove. Dosti jim pa to ni lajšalo vojne obveznosti, ker so jih polovili grajski dolenjski valpeti, ki so jih večinoma izročali grajskim velikašem, da so jim služili kot grajski hlapci in se zanje borili ob turških vpadih. Bili torej niso na boljšem kot njihovi v robstvo odpeljani rojaki.

Razmišljaš naprej: zakaj toliko graščakov in zakaj toliko turških vpadov? Dolenjska je bila bogata in bogata je še dandanes. Izmozgaval jo je fevdalec in plenil Turek. Ko so prenehali turški vpadi, se je dolenjski kmet s svojimi sosedi Hrvati uprl tlačanstvu in se postopoma osamosvojil. Postal je svoboden, a po mnenju sosednih pokrajin siromašen in siromašnega se čuti dolenjski kmet še danes. Ni pa to resnica. Spomnimo se le časov v prvi svetovni vojni. Če si kjer koli vstopil v dolenjski vlak, so bile police voza prenatrpane z nahrbtniki, košarami in vrečami živil, nisi se mogel niti prestopiti, množično so zahajali Ljubljančani po hrano na Dolenjsko. Preživelo je pa tam vojno največ primorskih beguncev. — Tudi v drugi svetovni vojni je Ljubljana dobivala precej prehrane z Dolenjske. Dasi je bila omrežena kot v kletki, so mnogi dobivali potreben živež od sorodnikov in dobrih znancev. — Če pa si šel proti dolenjskemu kolodvoru, si srečaval številne domobrance ali švabobrance, oprtljane s težkimi nahrbtniki, v katerih so nosili živila svojim pokroviteljem v Ljubljano. So pa nekateri prodajali živila tudi privatnikom po oderuško visokih cenah. Ako si ga vprašal, od kod je prinesel ta dragi živež, ti je odgovoril: »Mi sma ablasi, če nočete kupiti, pa crknite, saj ste vsi Lablančani partizani!« —

Dolenjski kmet ni reven! Siromašnega se počuti, kadar ne obrodi vinska trta. V dobri letini proda nekaj vina, da obleče in obuje sebe in svojo družino. Nekaj polovnjakov vina pa si hrani v svoji zidanici za priboljšek letnim poljskim delavcem. Ob nedeljah pa še vedno, kot nekda, v svoji zidanici živi dosti starčkov v vinskih gorah, tu doli na lepem Dolenjskem.

Dolenjska ni revna! Kljub okupatorjevemu in belogardističnemu plenu je preživljala sebe in dobršen del Slovenije, izdatno pa tudi borce NOV.

Ko razčlenjujem posamezne vrhove, se mi ustavi pogled na prvem obronku Kamniškega pregorja; s prostim očesom vidim ponosni Dom na Krvavcu. Pa se spomnim, da nekako sredi poti iz Cerkelj na Krvavec domuje pri Ambrožu Mežnar Nace, ki je s svojim tovarišem prvi žgal apnenico za Dom. Ko je za to delo prejel plačilo, ni bil nič kaj zadovoljen, dasi je bila precejšnja vsota; pri štetju denarja je le prikimal in nekaj nerazumljivega brundal. Pozneje sem zvedel, da se je sprl s svojim sodelavcem; ni mu bil voljan plačati pogojeno polovico prejete vsote, ampak ga je tako premikastil,

da je za plačilo v jarku obležal. Zadeva se je končala tako, da je bil prebrisan Nace še vedno na boljšem. Bil je pa zaslužen možak za SPD. Rad je nudil prenočišče zakasnelim turistom, ko še ni bilo Doma na Krvavcu; treba je bilo le čakati, preden je odprl hišna vrata, ker je medtem pregнал črnuhe. Vsakogar je prijazno sprejel in mu nudil zavetje ob slabem vremenu. Kratkotčasnil je vsako družbo s svojimi hudomušnostmi. Bil je planincem naklonjen; prvi je nadelal pot od Krvavca čez Jože pod Velikim Zvohom do Korena, od koder je varianta na Kokrsko sedlo ozir. na Cojzovo kočo, od tod je nadelal pot preko Kalške gore do Grebena takratni oskrbnik Štros, ki je bil v zadnji vojni od nemškega okupatorja v Sp. Kokri, z vsemi ostalimi moškimi, na travniku pri šoli ustreljen. Tudi Nacetova številna družina je dosti trpela od nasilnega okupatorja. V varstvu Krvavca je bila bolnišnica gorenjskih partizanov. Tudi oskrbniki koč SPD so s svojimi podatki o zvezah poti dosti pripomogli gorenjskim partizanom v NOV.

Od Kamniških planin preide pogled na Posavsko gorovje. Zagledam se v stožčasti, najvišji vrh, Kum. — Obudi se mi spomin, ko je pred leti priredilo SPD množičen izlet na ta zanimivi vrh, kjer smo se na povabilo sestali s planinci bratskega HPD. Ob prijetni zabavi nas povabi oskrbnik gostišča in mežnar - Nace (št. 2) v cerkveni stolp, kjer nam je prikazoval svojo umetnost pritrkavanja na treh zvonovih. Možakar je bil invalid, imel je leseno nogo, s katero je pa ravno tako lepo pritrkaval na zvon kot z zdravimi rokami. Tudi ta Nace je bil hudomušnež in od srca smo se nasmejali njegovim iznajdljivim dogodivščinam.

Nastopa že mrak, v katerem se zgublja Posavsko gorovje proti Pohorju, h kateremu stremé zadaj obronki Gorjancev. Pod njimi leži znameniti Šentjernej, ki pa ni viden od »Gospodične«. Ko sem nekoč zvedel, da se ta kraj lepo vidi s stolpa pri Miklavžu, sem se napotil tja, da bi videl kraj, kjer pravijo, da ni nikjer lepšega ptiča, kot je njihov — ptjaln. Pri žičnici krenem na levo v breg in čez lepo negovane košenice, ko ugledam nad njimi ob robu gozda prijazno poslopje, poleg katerega stoji mična Miklavževa cerkva. Nehote mi pride na misel pesmica iz otroških let: »svetega Miklavža cerkuca, gor' je namalana merkuca...«, ko stopam proti idiličnemu naselju. Prijazno me sprejme gospodar — o čudo čudovito glej — mežnar Nace. Zasmejem se in ko na vprašanje povem zakaj, mi pravi: »Saj mežnarji smo vsi res pravi Naceti, ker nič ne dobivamo za zvonjenje. Še dobro da nimam ure in mi ni treba misliti, kdaj bi bilo čas zvoniti.« V mladosti sem rad prebiral knjižico »Lažnjivi kljukec«. Kdor pa te knjižice ni bral, naj kar pride h »Gospodični« na Gorjance in od tu do Nacka, kjer se bo lahko od srca nasmejal njegovim potegavščinam. Je pa Miklavž nad Krvavim kamnom zgodovinska postojanka, kjer so bili prvi boji med gorjanskimi partizani in Italijani, ki so Nacetu požgali domačijo, katero še sedaj s trudom obnavlja.

Na Gorjancih pa ni lepo le v letnem, temveč tudi v zimskem času. Ko v jeseni zašume čudovito lepi gozdovi in prične odpadati raznobarni listje, se poslavljajo zadnji izletniki od Gorjancev, prevzeti od te naravne lepote gozdov. Polagoma že ponehuje veselo petje in smeh v niže ležečih vinogradih in kmalu zapiha hladen veter z odprte severne strani. Zgodaj že zapade sneg v Gorjancih. V poletju tako bohotne košeninice kaj kmalu pokrije debela plast snega, povprečno 1½ m. Na »Rutah« se pojavijo idealna smučišča tako za začetnike kot za izurjene smučarje. V januarju, ko že sonce topleje ves dan obseva ta razsežna smučišča, s katerih je očarljiv pogled na mogočne Julijske Alpe, Karavanke in Kamniške planine, se že pojavljajo prvi smučarji. Vsako leto je na Gorjancih smučki tečaj, ki ga subvencionira MLO Novo mesto, za učiteljstvo, ki potem uri v svojem področju šolsko mladino v tej zdravju koristni športni panogi.

V februarju se vrši na Gorjancih vsakoletni tradicionalni »Gorjanski smuk«, katerega se udeležijo smučarji vseh dolenskih mest; preteklo zimo so prišli pa tudi Gorenjci, smučarji iz Tržiča (ki je dokaj oddaljenejši od Ljubljane) in zaslužno odnesli prvenstvo »Gorjanskega smuka«.

Sandi Sitar:

IZ NAŠE ZEMLJE RASTO PLANIKE

Siva je vstala Begunjščica iz sivine meglenelega morja. Obronek je žarel v jutranjem soncu. Pod vrhom je pozvanjal trop ovac.

V tem jutru sem zdrsnil s skalne stene, vrh katere se je vetrič poigral s planiko. —

— Odprl sem oči in spoznal, kje sem. Roblekov dom. Nato sem videl oči, strahoma uprte vame, videl sem, kako so se pogledi nasmejali, in nasmehnil sem se tudi sam. Začutil sem, kako se mi lepi obveza na čelo. Spominjal sem se roba previsa in trenutka, ko sem se onesvestil. Vmes je bila v mojem spominu praznina, tako globoka in brezmejna kot ona, v katero me je pahnila strast.

Tedaj se je množica okoli mene razmahnila. Zagledal sem kmečkega fanta, pastirčka, bosega, s klobučkom na glavi, nerodno se mi smejočega. Od nekod sem slišal:

»...tvoj rešitelj...«

Moj rešitelj pa se je v zadregi nasmehnil in stegnil roko proti meni. Dal mi je tisto veliko planiko. —

— Pri sestopu me je spremljal pastirček, moj rešitelj. V dolini Dragi sva se ustavila ob partizanskih grobovih. Razoglav in tih je stal pastirček ob meni.

Vzel sem planiko iz gumbnice in jo položil na bližnji grob. Veliki zvezdasti cvet je tiho legel na rjavo prst.

Midva pa sva dvignila pogled proti goram, da bi zadržala solze, ki so nama silile v oči.

Nada Firman:

V PLANINAH

Sonce je vzhajalo. Zlata zarja se je razlivala po vrhovih dreves. Ptički so žgoleli in jutranji poletni čar je ležal nad pokrajino kakor cvetni prah. V jutranji tišini se je slišalo samo skrivnostno šuštenje smrekovih gozdov.*

S tovarišem sva stopala po vijugasti stezi. Počasi sva se vzpenjala čez kraje, ki so nama bili večinoma še neznani. Že sva pustila za seboj precejšnjo pot in nekaj gorskih vasic. Vedno bolj sva se bližala zeleni jasi, s katere so se kot labodi belili šotori. Slednjič sva dospela do naselja tabornikov, ki so ga kot stražarji obdajale mogočne smreke.

Sonce je bilo že visoko na nebu, ko sva se s prijateljem z eno izmed taborniških skupin odpravila v bližnjo okolico. Povzpeli smo se na gozdnato sleme, ki nam je nudilo lep razgled. Posedli smo na kamne in šture. Razvilo se je prijetno kramljanje. Planinske lepote so me tako prevzele, da sem se počutila, kot bi bila v nekem skrivnostnem odnosu s planinami. Z razprtimi očmi sem nepremično strmela v bleščeče se belo in modro višavje. Po kratkem odmoru smo krenili dalje po strmi poti. Posuta je bila s kamenjem, iz katerega so tu in tam rasle nežne planinske rože. Prišli smo na zmerno dvigajočo se plan, ki je bila prerasla z borovjem. Pod nizkim drevesom smo opazili gomilo, ki je bila pokrita z dolgo gosto travo. Iz nje se je komaj videl z mahom prevlečen kamen. Z roko sem otrla mah, ki je pokrival v kamen vklesano peterokrako zvezdo. Za hip smo se zamislili. Našli smo grob neznanega junaka. Misli so mi pohitele daleč, daleč tja, kjer morda tako kot ta sameva grob mojega očeta. Pred očmi so mi jasno drug za drugim vstajali spomini na pretekle dni, ko je tujec razsajal po domovini. Nepopisna tesnoba mi je legla na srce. Sklonila sem se h grobu in položila glavo na kamen. Solze so se mi udrle iz oči. V bližini sem odtrgala šopek planinskega cvetja in ga položila na grob.

Bela megla se je zgoščala med smrekami. Na vzhodu so žareli vrhovi planin. S tovariši smo se molče vračali nazaj v taborišče.

Mitja Šarabon:

DOMA SEM

*O zemljica! Življenje darovalo
mi nove je oči, da v čudovitih
te barvah vidim, vse doslej prikritih —
in v njih živi, kar prej je mirovalo...*

*... in raste mi v srce, zori v cvetove,
ki moja kri jim daje kri narave
in spet pretaka v rože se in trave
in v dvanajsternih mesecev plodove.*

*Z bogatim sluhom slišim v zrnju kruh,
ki mlad in zlat v razprto dlan mi vzhaja:
darilo zemlje zvestemu oraču.*

*O vse živi in govori beraču,
šumi, drhti, utripa kralju maja
o vsem, kar ne spozna človekov duh...*

1954

DRUŠTVENE NOVICE

Planinska skupina na I. gimnaziji v Ljubljani, Odbor PD Univerza je lani sklenil pomnožiti svoje članstvo s srednješolsko mladino in je zato razposlal na vse ljubljanske srednje šole in strokovne šole oglas z vabilom k priključitvi. To je bil povod za nastanek planinske skupine na I. gimnaziji, ki pa je — žal je res tako — do sedaj edina v Ljubljani. Skupina šteje trenutno 45 nižje- in višješolcev, toda število raste. Vsi dijaki so se skupno vpisali v PD Univerza, ki jim nudi vse članske ugodnosti, prireja predavanja, izlete, kino-predstave itd. Planinska skupina ima svoje redne sestanke vsakih štirinajst dni; spomladi pa, ko bodo vremenske razmere ugodnejše, bodo pričeli z daljšimi in krajšimi izleti.

V zimski sezoni je skupina organizirala enodnevni skupinski izlet v Planico. Smučarske tekme v skokih so bile sicer prestavljene, toda to med udeleženci ni zmanjšalo dobre volje. Poleg tega izleta pa je bilo veliko doživetje za vse člane zanimivo predavanje alpinista Marjana Keršiča, ki jih je seznanil z zimskimi vzponi na vrhove in pokazal vrsto lepih slik s pohodov v zasnežene gore.

Kot vidimo, je led prebit. Če bo skupina tako nadaljevala s svojim delom, bo iz njenih vrst prav gotovo zrastle mnogo mladih ljubiteljev gora, planincev in alpinistov, ki bodo vedeli, zakaj in kako naj hodijo v hribe. Mnenja sem namreč, da je treba že mlademu človeku privzgojiti čut za pravilno spoznavanje gorske prirode in mu nuditi možnost preživetja v njej prosti čas, ki ga sam mogoče ne bi znal izkoristiti. Ne bi bilo torej napačno, če bi tudi ostala planinska društva in šole stori-le podoben korak za zблиžanje mladine z našimi planinami.

M. T.

PD Univerza je tudi v letošnji zimski sezoni priredilo smučarske tečaje, tokrat na Kofcah nad Tržičem. Lepa pobočja Košute, ki so planincem bolj malo poznana, so nudila obilo smučarskega razvedrila. Bili so 3 tečaji, in sicer od 23. februarja do 17. marca. Vodili so jih 4 smučarski učitelji, tečajnikov pa je bilo 52. V vsakem tečaju so bili tečajniki razdeljeni na začetniško in nadaljevalno skupino. Praktičnega pouka je bilo dnevno 5 ur. Vsaka skupina je napravila tudi izlet na Sijo in Pungrat. Lepi tereni in ugodne snežne razmere so tečajnikom nudili obilo užitka. K dobremu razpoloženju pa je veliko pripomogla tudi marljiva gospodinja Rezka in oskrbnik Nande. Svoje znanje iz prve pomoči so tečajniki morali preizkusiti kar dvakrat. Obakrat je bila reševalna akcija izvedena brezhibno. PD Univerza se ob tej priložnosti zahvaljuje tudi odboru PD Tržič, ki mu je dalo na razpolago prijazni dom na Kofcah, ter za pomoč pri pripravah in izvedbi tečajev.

20. marca se je ekipa PD Univerza udeležila smučarskega tekmovanja ljub-

ljanske univerze v Zlebeh pri Mednem. Organizacija tekmovanja je bila poverjena ASK Olympia in se je tekmovalo za prvenstvo fakultet ter športnih klubov ljubljanske univerze. Med slednjimi je ekipa PD Univerza zasedla I. mesto. Istočasno je bil tudi izlet, ki se ga je udeležilo preko 30 študentov planincev.

Naslednjo nedeljo je ekipa AO Univerza sodelovala na Kramarjevem smuku pod Storžičem, kjer je zasedla 3. mesto za AO Tržič in AO Ljubljana-matica. -vi.

Brezžična radijska zveza s Komno. Dne 21. III. 1955 se je funkcionarjem PD Ljubljana-matica, hkrati z njim pa tudi vsem ostalim planincem izpolnila ena od davnih želja. Vzpostavili so brezžično radijsko zvezo z Domom na Komni. Tega dne ob 12.50 so namreč imeli prvi razgovor z Domom na Komni in od tedaj dalje je ta radijska zveza vsem na razpolago. Po telefonu pokličete le »Stara Fužina 7« ali karakteristično številko 954, nato pa, ko se oglasi Stara Fužina, zahtevate številko 35 in že imate radijsko zvezo s Komno. Za pogovor plačate le tarifo, ki velja za običajni interurbanski telefonski pogovor z Bohinjem.

Celotna radijska naprava sestoji iz ultrakratkega sprejemnika in oddajnika, nameščenega na pošti Stara Fužina oziroma v Domu na Komni in je proizvod Inštituta za elektrozeve v Ljubljani, ki je radijska aparata izdelal v glavnem iz domačega materiala. Celotna ta naprava velja okrog poldrug milijon dinarjev. To za planince in smučarje prepotrebno radijsko napravo je dal Inštitut društvu zaenkrat le včasno preizkušnjo, vendar pa smo prepričani, da se bodo že nekje našla tudi ta finančna sredstva, da bo radijska zveza stalno tudi v bodoče na razpolago vsem onim, ki se zanimajo za ta gorski predel. Pri tem tudi ne smemo pozabiti, kako velike važnosti je ta zveza za gorsko reševalno službo, vremenoslovsko službo itd.

Vsekakor pa smo PD Ljubljani-matici iskreno hvaležni za to sodobno pridobitev, kajti s tem ni samo poskrbelo za zvezo, ki jo imajo le malokateri najmodernejši planinski domovi v inozemstvu, temveč je tudi zelo približalo ta prelepi gorski svet dolini.

Bračičev smuk na Kofcah. V počastitev 10-letnice osvoboditve sta PD Tržič in Smučarski klub »Ljubelc« iz Tržiča dne 10. aprila 1955 organizirala »Bračičev smuk na Kofcah«, pokroviteljstvo nad to prireditvijo pa je prevzel tov. Dušan Horjak, direktor Bombažne predilnice in tkalnice v Tržiču. Pravico do starta so imeli vsi smučarji. Zmagovalec je prejel lep predhodni pokal, naslednji štirje plakete, ostali pa praktična darila. S to prireditvijo so pričeli obnavljati pred leti tako priljubljene smuke oziroma veleslalome na Kofcah s Košute.

Kramarjev smuk. Tudi letos je agilno PD Tržič, in sicer dne 27. III. t. l. izvedlo tradicionalni »Kramarjev smuk« iz Skarjevega roba v Storžiču. Udeležili so se ga člani in alpinisti številnih planinskih društev. Za alpiniste je bila trasirana posebna proga s kritičnimi conami, voziti pa so morali obvezno z nahrbtniki. Zmagovalec alpinist je prejel lep prehodni pokal, najboljši trije člani alpinističnega odseka pa so prejeli ekipni prehodni pokal. Prav tako je prejel najboljši član PD prehodni pokal, vsi ostali pa lična darila.

Prilreditve te vrste vzbujajo med planinci-smučarji vsako leto večje zanimanje in bi bilo prav, da podobne prilreditve organizirajo tudi druga društva.

Vežbe vodnikov z lavinskimi psi postaje GRS Jesenice. Dne 26., 27. in 28. II. 1955 so v okolici koč pod Gozdom v Martuljku imeli reševalci-vodniki z lavinskimi psi postaje GRS Jesenice vežbe, katere so se udeležili tov. Ažman Zvone s psom Rolfom, tov. Ignac Horvat s psom Perunom, tov. Franc Krajnar s psom Lesijem, tov. Bogdan Višnar s psom Roksijem in tov. Franc Lužnik s psom Bistro. Vežbe so pokazale, da so vodniki kot psi v dobri kondiciji.

II. Planinski teden PD Radeče. V počastitev 10. obletnice osvoboditve je PD Radeče v dneh od 8. do 15. maja t. l. izvedlo II. planinski teden, ki je znatno razgibal zasavske planince. V nedeljo 8. t. m. so organizirali množični izlet na Veliko Kozje, ki je znano po svoji bujni planinski flori, dne 15. maja t. l. za zaključek pa so se iz treh strani podali na zasavski Triglav — Kum. Ena skupina je odšla iz Zidanega mosta čez Skratovo dolino, druga čez Stari grad in Jelovo, tretja pa iz papirnice in Jagnjenice. Vsak večer pa so predvajali v nabito polnih dvoranah na Hofemežu, v Vrhovem, v Loki pri Zid. mostu, v Šoli in Jagnjenici, v Zidanem mostu in v Radečah planinske filme. Tov. Janko Blažej iz Ljubljane pa je v Radečah tudi predaval o vzponu na Nanga Parbat v Himalaji.

Zimski alpinistični tečaj PD Ljubljana-matica. Od 30. aprila do 3. maja t. l. je alpinistični odsek PD Ljubljana-matica organiziral v Vratih zimski alpinistični tečaj, namenjen predvsem začetnikom, ki so si v svojem doseganju delu v odseku pridobili vsaj osnovno teoretično znanje. Dotoč teh je bil v preteklem letu znaten. Tehnično vodstvo je bilo v rokah tov. Marjana Keršiča, Igorja Levsteka in Mitje Kilarja, ekonom je bil tov. Ludvik Košir, voditelj pa tov. Jozafat Govekar, Marjan Vovk, Franček Anžin in Aleš Kunaver. Tečajnikov je bilo 12, od teh 6 tečajnic.

Izvršili so več vzponov, spotoma pa vadili vse elemente zimsko-alpinistične tehnike. Na strminah pod Stenarjem so precej časa posvetili pravilnemu varovanju in padcem. Kljub temu, da je bilo ves čas razen poslednji dan idealno vreme, se je moral tečaj zaradi premeškega snega in nevarnostjo pred plazovi omejiti predvsem na grebenske ture.

Republiški zimski gorsko-reševalni tečaj na Kriških podih. Na pobudo gorsko-reševalne postaje Jesenice je bil v dneh od 10. pa do vključno 16. aprila organiziran na Kriških podih v Pogačnikovem domu republiški zimski gorsko-reševalni tečaj, namenjen že izvežbanim reševalcem za osvežitve njihovega znanja o prvi po-

moči in reševanju z vsemi sodobnimi reševalnimi napravami.

Tečaj je odlično vodil tov. Milan Kristan s pomočjo inštruktorjev tov. Andreja Moreta, Staneta Koblarja, Maksa Medja, Uroša Zupančiča in dr. Andreja Robiča. Na tečaju so bile zastopane vse gorsko-reševalne postaje LRS, in sicer s postaje Jesenice 8, iz Mojstrane 1, iz Kranjske gore 2, iz Gorja 1, iz Bovca 3, iz Kranja 2, iz Tržiča 1, iz Kamnika 2, iz Celja 1, iz Hrastnika 1, iz Ljubljane (za radiozvezo) 1, iz Tolmina 1, iz Bohinja 2 in trije vodniki s svojimi lavinskimi psi. Dalje je na tečaju sodelovalo 5 lovskih čuvajev-reševalcev, ki so se lansko leto vključili v GRS, 2 člana komisije za GRS pri PZS, po dva delegata reševalne službe PSH in Makedonije in 1 delegat reševalne službe BiH, 4 zastopniki JLA in zdravnik ortoped od V. Vojne oblasti v Zagrebu kot opazovalec ter dva fotografa. Vseh udeležencev je bilo 47.

Program tečaja je bil vnaprej določen in se je izvajal dosledno. Tečaj je otvoril dne 10. IV. t. l. zvečer organizacijski vodja tov. Milan Kristan, na kar je sledilo dnevno predavanje tov. dr. Robiča o prvi pomoči.

Naslednjega dne, t. j. 11. IV. so bili tečajniki razdeljeni v tri skupine, ki so se dopoldne urile na smučeh, popoldne pa so se vršile praktične vaje na terenu, t. j. vršile transport ponesrečencev na smučeh in z najpreprostejšimi sredstvi. Poškodbe niso bile določene vnaprej, reševali pa so ponesrečence s prelomom stegnenice in s prelomom v zapestju, zlomom v gležnju in izpahom v ramenu, s prelomom hrbtenice in pretresom možganov. Ponesrečence so tečajniki transportirali do koč in jih prenesli v jedilnico Pogačnikovega doma, kjer so strokovnjaki ugotavljali napake tako pri načinu transportiranja kot one pri prvi pomoči, t. j. načinu imobilizacije, obvezovanja itd. Zvečer je sledilo predavanje tov. Zupančiča o pripomočkih reševanju.

V torek dne 12. IV. so se tečajniki urili v tehnični reševanju pozimi po snegu in v transportiranju s primitivnimi sredstvi, reševanje s smučarskimi palicami, v transportu s smučmi, pomožnim ogrodjem in nosil na smučeh ter s čolnom, popoldne pa v kretanju po terenu in uporabi transportnih sredstev pri raznih poškodbah kakor kompliciranega zloma krače, preloma reber in podkožnega emfizma, pretresa možganov, prelomljene podlakti, zlomljene ključnice in prelomljene nadlakti.

V sredo dne 13. IV. so se vršile vaje z Gramingerjevimi sedežem na smučeh, vaje z reševalno napravo Mariner na smučeh, v spuščanju in transportu ponesrečencev z reševalnim čolnom ter spuščanju na vrvi. Popoldne so se tečajniki vadili v spuščanju z jekleno vrvjo reševalne naprave Mariner v čolnu in na reševalnem orodju ter transportirali ponesrečence na zvezanih smučeh s spojnimi ogradjami. Zvečer je predaval o orientaciji v gorah kapetan JLA tov. Kečan Borislav.

Naslednjega dne 14. IV. so tečajniki v 4 skupinah v dveh smereh pristopili na vrh Križa, kjer so se nahajali dozdevni ponesrečenci. Pri jutranjem zboru je namreč zdravnik objavil vrsto poškodb, nakar je bil vodjem skupin razdeljen sanitetni in transportni material. Transport ponesrečencev se je vršil v raznih smereh do koč pod zelo neugodnimi pogoji — v

megli in snegu. Poškodovanci so bili preneseni v jedilnico, kjer se je vršila analiza transporta in prve pomoči. Vsaka skupina je imela po enega vodjo transporta in enega vodjo, ki je bil odgovoren za prvo pomoč. Pokazalo se je, da so tečajniki pri vsakodnevnem ponavljanju o prvi pomoči in transportiranju že toliko pridobili, da ta dan ni bilo opaziti bodisi pri načinu transporta kot pri prvi pomoči večjih napak, tako da se je zdravnik o uspehu vaje izrazil pohvalno.

Popoldne tega dne so se vršile vaje o spuščanju po vrvi, o uporabi Dülferjevega sedeža, Gramingerjevega sedeža, reševalnega droga z vrečo in o reševanju z ogrodjem Mariner naprave po snegu. Zvečer je bilo sanitetno predavanje o pomoči ponesrečencem izpod snežnih plazov in splošno o plazovih. Prikazani so bili tudi nekateri načini obvezovanja.

V petek 15. IV. dopoldne so tečajniki ni terenu v skupinah vadili o spuščanju ponesrečencev po vrvi z Gramingerjem in Marinerjem ter reševalnim drogom preko navpičnih sten, popoldne pa je tov. dr. ing. Avčič predaval o opremi reševalca. Temu je sledilo sondiranje na snežnem plazu in urjenje z lavinskimi psi, kopanje snežnih zavetišč in medvedjih lukenj. Zvečer je tov. dr. Miha Potočnik predaval o organizaciji GRS.

Dne 16. IV. t. j. v soboto so odšli vsi tečajniki do jezera nad kočjo, kjer so bile izbrane zelo strme snežne vesine za vežbanje in reševanje padcev. Tov. dr. ing. Avčič je imel pred tem kratko predavanje o novem načinu varovanja. Popoldne so odšli vsi tečajniki na sedlo Sovatna, od koder so smučali do kočje, nato pa se je izvršil organiziran odhod v Trento obenem s transportom poškodovanca na nogi. Ponesrečenca so prepeljali do kopnega terena z napravo Mariner na smučeh, dalje do Zlatoroga v Trenti pa z isto napravo na kolese.

V koči Zlatorog v Trenti je bila nato skupna večerja in zaključek tečaja z razdelitvijo diplom in daril.

Po izjavah tečajnikov in vodstva tečaja je tečaj nad vse pričakovanje uspel. Disciplina, organizacija in tehnično vodstvo je bilo na višku, nezgod ali težjih obolenj ni bilo. V noči od petka na soboto je bil na programu tudi alarm za vse tečajnike, kakor da se je zgodila težja nesreča na sedlu med Planjo in Razorjem, kamor naj bi odšli vsi tečajniki s potrebno reševalno opremo v svitu bakel, vendar je pa vodstvo zaradi močnega viharja in ostrega mraza ter iz varnostnih razlogov kasneje opustilo to namero.

Na tem tečaju so prvič preizkusili tudi pred kratkim sprejete radiostanice iz Francije, ki so se odlično obnesle. V načrtu je bilo tudi sodelovanje Alpskega letalskega centra v Lescah, ki pa se je zaradi neugodnega vremena moralo omejiti le na to, da je z letalom odvrigel tečaju odeje in meso.

Oskrba tečaja je bila v režiji PD Radovljica, ki je svojo nalogo rešilo prav zadovoljivo in v splošno zadovoljstvo.

Za uspešno vodstvo tega tako visokokvalitetnega tečaja je Komisija za GRS pri PZS izročila organizacijskemu vodji tečaja tov. Milanu Kristanu in vsem njegovim sodelavcem pismene zahvale.

Finančna sredstva za izvedbo tečaja je dal OLO Radovljica.

L. R.

Zaključek III. Meduniverzitetnega orientacijskega planinskega pohoda v Logarski dolini. V ponedeljek 9. maja se je v Planinskem domu zaključil III. Meduniverzitetni orientacijski planinski pohod, katerega so se udeležili študentje vseh jugoslovanskih univerz. Pohod se je začel 7. V. v Crni, uro od Stahovice nad Kamnikom, potekal preko Crniveca in Lepekatke, zaključil I. etapo v Ljubnem, 8. maja pa nadaljeval preko Travnika, Oltarne in Bele peči na Javorje, od tod na Lanež, skozi Durce v Klobošo, od tod pa skozi Solčavo v Logarsko dolino. Tako je pohod, ki ga v bratskih republikah radi goje kot element izvenarmadne vzgoje, potekel po pokrajinsko izredno mikavnem alpskem področju, ki je razmeroma malo obiskano, obenem pa po ozemlju, ki je v narodno-osvobodilni borbi doživljalo najhujše, pa tudi najslavnejše dni naše narodne zgodovine, saj so to kraji, kjer se je borila XIV. divizija, Tomšičeva brigada in druge slavne edince naše narodne vojske. Orientacijski pohod je bil mogočna planinska prireditve v proslavo 10-letnice zmage nad fašizmom; nastopili sta dve ženski ekipi in petnajst moških ekip. Zmagala je ženska ekipa PD Univerze Ljubljane (v postavi Pezdri, Serbec, Perc, Torkar) pred PD Velebit iz Zagreba, med moškimi pa je dosegla največ točk PD Univerza Ljubljana AO I (v postavi Kurnik, Janko, Aplenc, Tratnik), na drugem mestu je bil PD Velebit iz Zagreba, na tretje mesto so se plasirali Makedonci iz Skoplja, na četrto Beograjčani itd. Sedem moških ekip je iz raznih vzrokov odstopilo. Prvi dan je ekipo močno prizadejalo neurje, v drugi etapi pa so imeli izredno lepo vreme.

9. maja po šesti uri zvečer se je v Planinskem domu prireditve dostojno zaključila. Navzoči so bili rektor ljubljanske univerze dr. ing. Kuhelj, predsednik PZS Fedor Košir, javni pravobranilec LRS, univ. prof. dr. ing. France Avčič, predsednik športnega društva »Olimpija« univ. prof. dr. Stojan Pretnar, načelnik komisije za alpinizem Tone Bučer, adm. sekretar Lavrič, in dva zastopnika PD Celje (Orel, Rotar). Nastopil je akademski oktet, ki je dovršeno zapel pet pesmi, Maroltove pa je odplesala, lepo kostumirana v narodnih nošah, en prekmurski in en belokranjski ples. Sledila je deklamacija »Veš, poet, svoj dolg«. Po programu je bila skupna večerja, nato pa je dr. ing. Avčič ob glasopisju pokazal nekaj iz svoje obširne zbirke barvnih diapozitivov z motivi iz švicarskih in domačih gora. Bila je ura polnoč, ko so se gostje začeli razhajati, nekateri od mladih planincev pa so naslednji dan krenili iz Logarske preko zasneženih Jermanovih vrat v dolino Kamniške Bistrice.

T. O.

IZ SEJNEGA ZAPISNIKA UPRAVNEGA ODBORA PZS

V zvezi s preložitvijo datuma I. kongresa jugoslovanskih planincev je bil predložen tudi datum, določen za plenum PZS v Ljubljani. Vršil se je 15. V. t. l.

Ideja o postavitvi skupne grobnice zaslužnim trentarskim planincem na pokopališču v Bovcu je povsod naletela na ugoden odziv. Nekatera društva so že prijavila svoj denarni prispevek, s to za-

mislijo pa soglašata tudi OLO Tolmin in ljudski odbor v Bovcu.

PD Javornik bo dne 16. avgusta t. l. v počastitev 180-letnice rojstva Valentinu Stančiču odkrilo na Staničevih koči spominško ploščo.

PZS je po proučitvi koordinacijskega dela, ki ga vrši SZDL okraja Trbovlje z zasavskimi planinskimi društvi, ugotovila, da je to delo zelo koristno in ga bo zato skušala priporočiti tudi drugim okrajnim SZDL. SZDL okraja Trbovlje je namreč že pred dvema leti pokrenila to akcijo in se od tedaj dalje stalno sestaja z zastopniki društev. Teh sestankov pa se udeležujejo tudi sekretar okrajnega komiteja ZKJ, sekretar SZDL in predsedniki občin. Na sestanku se obravnava politično ideološko delo, način oskrbe koč, organizacija planinskega tedna, vprašanje mladine ter delo z mladino in delo alpinističnih odsekov. Formirali so tudi posebno komisijo zastopnikov PD, ki bo pregledala vse zasavske koče in nato predlagala OLO-ju, katere so potrebne popravil. Večji del za to potrebnih finančnih sredstev bodo nato društva prejela iz okrajnih virov.

V okviru I. Turistične razstave od 2. do 24. julija t. l. v prostorih Gospodarskega razstavišča v Ljubljani bo organizirala tudi PZS I. planinsko foto razstavo, propagandna komisija pa splošno propagandno razstavo. Fotoodsek namerava razstaviti okrog 100 planinskih motivov in je v to svrhu že razpisal nagradni natečaj.

Končno so radiostanice za GRS iz Francije prispele in jih je GRS že preizkusila na zimskem reševalnem tečaju na Križkih podih.

Zbor gorskih reševalcev se bo predvidoma vršil 22. maja t. l. na Nanosu, na katerem bodo med drugim reševalcem razdeljene tudi nove legitimacije GRS.

Komisija za GRS pri PZS je zvišala dnevnice reševalcem od sedanjih din 700 na din 900, zato pa v bodoče ne bo več priznavala nobenih dodatnih ali kasnejših računov za prehrano ali pijačo reševalcu, zlasti ne v tej obliki, da posamezni reševalci ali vsa odprava naredi v planinski koči »ceho«, za račun pa ukaže oskrbniku, naj ga predloži komisiji za GRS. Za svojo hrano, pijačo itd. poskrbi vsak reševalec v vsakem primeru sam na svoj račun; prav v ta namen pa tudi prejme nadomestilo v obliki dnevnic.

Komisija je pozvala ves reševalne postaje, da čimprej izvolijo vodstvo postaje, v kolikor to že niso storile.

Posvet propagandistov se je vršil dne 17. IV. t. l. v Ljubljani.

Dne 12. VI. 1955 se bo vršila v Münchnu (Nemčija) skupščina UIIA, ki se je bosta za PZS udeležila predsednik tov. Fedor Košir in načelnik komisije za GRS pri PZS tov. dr. Miha Potočnik. Slednji zlasti zaradi tega, ker bo hkrati zasedala tudi komisija za GRS.

Disciplinska komisija je izdelala osnutek disciplinskega pravilnika za udeležence PZS in PD.

Zaradi enotnega postopka okrajnih tržnih inspekcij v vseh vprašanih, ki se tičejo planinskih postojank, je bila pri PZS sestavljena komisija, ki bo z nasveti sodelovala pri navodilih, ki jih bo Drž. sekretariat za gospodarstvo izdal vsem okrajem.

Knjižnica in čitalnica sta končno dobili svoj prostor v provizoriju Narodne banke v Likozarjevi ulici. Otvorjeni bosta v juniju t. l. Čitalcem bo na razpolago vsa domača in tuja planinska literatura, ki jo je do vojne vsebovala knjižnica Osrednjega planinskega društva, po vojni pa jo prejema PZS.

Monografija dr. Klementa Juga je pripravljena, ni pa še šla v tisk, ker so vse tiskarne še za več mesecev preobložene z delom. Tej bodo sledile monografije Valentina Staniča, dr. I. C. Oblaka in dr. Juliusa Kugy-ja. Za Staničem bo tov. Lovšin pristopil k pisanju dela »Gorski vodniki«. Tov. Fedor Košir in dr. Miha Potočnik pa sta bila naprosena, da napišeta »Triglavski vodnik«.

Planinska založba bo še letos pristopila k izdelavi »Partizanske karte«, ki bo vsebovala celo Belo krajino, Kočevje in pokrajino dalje od Stične. Čimprej namerava pristopiti tudi k ponatisu zemljevida Julijskih Alp, ki ga je le še prav malo na zalogi.

Nemška založba Rother v Münchnu bo izdala vodnik po Julijskih in Kamniških Alpah v nemškem jeziku. Potrebno gradivo v nemškem jeziku bo stavila na razpolago Planinska založba.

Uredniškemu odboru Planinskega Vestnika je bilo naročeno, da za prihodnje leto izdela nov osnutek za platnice te revije.

Za kritje stroškov I. planinske razstave, ki se bo vršila od 2. do 24. julija t. l. v okviru I. turistične razstave v prostorih Gospodarskega razstavišča v Ljubljani, je PZS dala kredit din 160.000. TZS pa je prispevala din 200.000. Fotoodsek je že razpisal natečaj za predložitev najboljših fotografskih del in vlada za ta natečaj med planinci-fotoamaterji izredno zanimanje. Za najboljšo predloženo delo je določena nagrada din 10.000, dve nagradi po din 5.000, pet nagrad po din 2.000, in deset nagrad po din 1.000. Za vsako fotografijo, ki jo bo žirija potrdila za razstavo, pa bo Zveza izplačala po din 600 za format 30 x 40 cm in po din 400 za 24 x 30. PZS je prepričana, da bo na ta način prejela najboljši slikovni material, ki ga Slovenija sploh lahko da.

Komisija za alpinizem pri PZS je odobrila iz svojih sredstev podporo dinarjev 150.000 skupini alpinistov iz Ljubljane, ki namerava še letos iti na Ararat (Turčija). Organizacija odprave teče v redu, vendar pa izvedba odprave zavisi le od tega, če ji bo uspelo pripraviti potrebne devize, t. j. okrog 2500 turških lir.

Alpinistični odsek PD Maribor je prevzel splošno skrb v društvu za vzgojo mladine. Komisija je mnenja, da bi se to priporočilo tudi ostalim društvom, ki imajo v svojem sklopu alpinistične odseke. V zvezi s tem pa bo potrebno ugotoviti, v koliko so društva izvršila sklep lanske letne skupščine PZS glede uporabe 25% čistega dobička društvenega gospodarstva, ki je bil določen za vzgojo kadra.

Gospodarska komisija pri PZS je za letošnje investicije predvidela din 21.484.592. Od tega je bilo din 3.512.887 angažiranih že v letu 1954, din 17.971.705 pa bo razdeljenih letos. S tem bodo v glavnem krite vse potrebe za društvene gradnje, ki so bile na poslednjem gospodarskem posvetu sprejete v zvezni prioritetni gradbeni plan za

leto 1955. Društva bodo črpala kredit za novogradnje, popravila, adaptacije in opremo postojank. Razdelnik poleg ostalega zajema tudi gradnjo koč na Krnu v zneskom din 1000000 bo pa izplačan le v primeru, če bo tudi MLO Ljubljana stavil za to gradnjo obljubljen denarna sredstva na razpolago. Ker pa so se pojavile še številne potrebe po denarnih sredstvih pri društvih, katerih gradnje niso bile sprejete v prioritetni gradbeni plan PZS za tekoče leto, bo skušala PZS pozneje pridobiti še nekaj denarnih sredstev. Nima pa za to še nikake garancije. Gospodarska komisija je tudi rezervirala primeren znesek za nabavo novega avtomobila GRS, ker je sedanji že popolnoma izrabljen in tako rekoč neuporaben.

Pri Gospodarski komisiji je bil sestavljen odbor za gradnjo Doma »Zlatorog« v Ljubljani, ki ga bodo skupno gradile Lovska, Ribiška in Planinska zveza. V odboru so tov. Fedor Košir, Lavoslav Dolinsek, Vekoslav Sršen, Milan Zinauer in Rupko Godec, v kratkem pa bodo v odbor pritegnjeni še nekateri drugi sodelavci. Odbor je bil osnovan predvsem z nalogo, da bi našel način in možnosti za pridobivanje denarnih sredstev za gradnjo tega doma. Na zadnjem sestanku koordinacijskega odbora za gradnjo tega doma so vse zainteresirane zveze že predložile svoje potrebe po prostorih, katere bo skušal sedaj ing. arh. Mihevc vzporediti in najti primerno lokacijo. Se letos pa bo tudi izdelal skico in mali plan za stavbo.

10-letnico osvoboditve bo PZS počastila s planinsko razstavo, s proslavo 60-letnice Planinskega Vestnika in z otvoritvijo knjižnice ter čitalnice. Planinci bodo na Dan vstaje sodelovali tudi v paradi, kjer bo nastopilo 40 reševalcev in alpinistov v opremljeni in z rekviziti.

PZS je zainteresirala Drž. sekretariat za notranje zadeve o vseh nevarnostih, katerim so večkrat podvrženi planinci pri obisku obmejnih planin. Da pa bo imela ta akcija povoljen uspeh, naj društva sporoče konkretne podatke o poedinih primerih, s katerimi bo PZS lahko podkrepila svoje prizadevanje v tej smeri. Načela je tudi vprašanje v zvezi z načinom prijavljanja in odjavljanja turistov v planinskih postojankah.

Komisija za GRS pri PZS je redigirala pravilnik o lavinskih psih. Vsi registrirani lavinski psi bodo v bodoče tudi zavarovani pri DOZ-u.

Vprašanje nabave novega avtomobila za GRS postaja vsak dan bolj pereče. Sedanji avto, ki je bil sestavljen iz vseh mogočih sestavnih delov, komaj da še služi svojemu namenu. PZS je sicer že rezervirala za to nekaj denarnih sredstev, nastaja pa vprašanje, kje dobiti potrebne devize. Komisija za GRS pri PZS se je sedaj odločila, da bo poslala k vsem vidnejšim predstavnikom oblasti delegacijo, ki naj jim obrazloži nujno potrebo po nabavi tega avtomobila.

R. L.

PD Tolmin je predlagal Zboru markacistov (16. in 17. jan. 1954) naj se zgradi več potov v primorskem delu Julijskih Alp. Predlagana pota so naslednja:

1. zavarovana pot preko zahodne stene Krna (2245 m),
2. zavarovana pot preko severne stene Kanjavca (2568 m),

3. varianta poti od Tržaške kočice na Doliču na preval Hrbaric,

4. varianta poti od Tržaške kočice okoli Šmarjetne glave proti »Planiki,

5. pot z Luknje (1758 m) preko jugovzhodnega in južnega pobočja Pihavca (2414 m) do Pogačnikovega doma na Krških podih in

6. krožna pot okoli vrha Triglava.

Danes prinašamo utemeljitev prve predlagane poti.

1. Zavarovana pot preko zapadne stene Krna. Daleč na jug Julijskih Alp pomaknjeni ostrorezní zob Krna kot razglednik skoraj nima tekmeča. Pogled raz njega ti na sever odkrije čudovito lepo, samotno Krnsko jezero. Preko špičkov tam nad Zajezersko dolino kipi v višave mogočna kupola Triglava. Prvaki Julijceve se od Razorja, Jalovca, Mangrta nizajo do mogočnega masiva Kanina, za katerim se lahko zabrisana kažeta Viš in Spik nad Policami.

Bridkoslaven je postal Krn v prvi svetovni vojni. Na njem in na njegovih gorskih sosedih sta se dve leti in pol besno naskakovala in grizla avstroogrski in italijanski vojaški stroj. Desettisoči so krvaveli na teh vrhovih in tisoči tu izkrvaveli. Zapuščeni strelski jarki, na pol zasuti probrani in votle, ugasle oči kavern na Krnu in tam okoli pričajo o klanjih.

Mogočna je Krnova 800-metrška zahodna stena, ki pada proti Drežnici, slikovitemu primorskemu naselju. Iz Soške doline, iz Kobarida pa se 2000 metrov visoka konica Krna kaže kot drzno oblikovan rog.

Preko zapadne stene so Lahi v prvi svetovni vojni zgradili dobro nadelano in zavarovano pot, ki v prvi tretjini stene zavije ven na jugozahodni greben oz. rob stene. Pot je še precej dobro ohranjena, vrvi so seveda Drežničani z leti pobrali, ostali pa so zabetonirani klini z ušesi.

Nova pot, ki bi bila posebna privlačnost za obiskovalce Krna, bi v prvi tretjini držala po omenjeni vojaški poti, se nato v rahlem ovinku na levo vila preko Kamnice, t. j. položne srednje tretje stene, napravila kratko prečnico v desno in se nato po ozkem, značnem steburu vzpela na vrh z izstopom tik ob Gomiščkovem zaveštišču.

Opisano smer so tolimski alpinisti že večkrat preplezali.

Nadelava poti tudi v zgornjem delu, kjer je strmina največja, ne bi naletela na kake posebne tehnične težkoče, medtem ko je srednji del itak precej položen. Spodnji del, staro pot, pa bi bilo treba samo očistiti in ovrviti.

Izvedba te zamisli bi bila pomembna pridobitev planinstva na Primorskem. Podjetnejšim planincem bi bila odprta nova vrata na Krn. Nova pot bi jih iz Drežnice pa mimo senožetov na »Črniku« in višje gori nad vrtoglavi prepadi, prej kot v štirih urah varno privedla na vrh Krna, na ta okameneli simbol svobodne Primorske.

Posvet propagandistov PD. Dne 17. IV. t. l. se je vršil v klubiški sobi Trgovinske zbornice v Ljubljani II. posvet propagandistov PD, ki se ga je udeležilo 36 društev. Posvet je vodil član organizacijsko-propagandne komisije PZS sekretar tov. Mirko Fetih, sodelovali pa so tudi vsi ostali člani

te komisije in načelnik fotoodseka PZS tov. dr. Anton Krisper. Posvet je uspel izredno dobro. Zlasti je bila živahna in plodna diskusija, ki je pripomogla do vrste sklepov, ki bodo nedvomno pripomogli k še uspešnejšemu razvoju našega planinstva. Dobrišen del diskusije je bil posvečen mladini, kajti ugotovljeno je, da se le-ta v vedno manjšem številu vključuje v šport.

Posvet je sprejel naslednje sklepe:

1. Priporočiti je treba vsem planinskim društvom, da za poživitev propagandnega dela osnujejo posebne propagandne komisije, ker so se te izkazale kot najboljše oblika dela.

2. Planinskim društvom se predlaga, da vzpostavijo čim tesnejše zveze z ostalimi družbenimi organizacijami, pri čemer je šteti kot najprimernejšo obliko področne sestanke v okviru SZDL.

3. Planinska društva naj posvečajo posebno skrb mladini in pri tem z različnimi organizacijskimi oblikami, s snovanjem mladinskih odsekov, vključijo v svoje vrste čim več mladine, vodijo mladino v gorski svet in pri tem vzgojno vplivajo nanjo. Pri tem naj se tesno povežejo z mladinskimi organizacijami, z Društvom prijateljev mladine, s taborniki, s Počitniško zvezo, s centri za predvojaško vzgojo in s šolami. Mladini je treba nuditi vso pomoč. Z natečaji za najboljše šolske naloge iz življenja v planinah naj se nadaljuje. Nagrade naj v bodoče ne bodo več denarne, temveč naj imajo obliko brezplačnih bivanj v naših planinskih postojankah.

4. Propagandne komisije pri planinskih društvih naj s svojim delom razvijajo planinsko zavest na čim bolj raznovrstne načine. Na primer: s prirejanjem vsakoletnih planinskih tednov, s predavanji, s filmi, z ureditvijo izložb in propagandnih omaric, z izleti itd.

Društva naj letos organizirajo razne akcije v počastitev 10. obletnice osvoboditve.

Društva so dolžna, da odstranijo neprimerne napise, slike in parole iz svojih postojank in da stalno skrbijo za čim lepši in čim prijetnejši videz postojank.

5. Posvet predlaga plenumu PZS, da naloži oskrbnikom naslednje dolžnosti:

a) Oskrbniki so dolžni gostoljubno sprejeti vsakega planinca brez razlike in so še posebej dolžni paziti na odnos do mladine.

b) Oskrbniki so disciplinsko odgovorni za strogo izvajanje hišnega reda.

c) Oskrbniki so dolžni dajati članom Gorske straže podatke o kršilnih predpisov o varstvu planinske flore in morajo tudi sami skrbeti za njihovo izvajanje.

6. Planinska društva so dolžna, da izločijo iz prodaje v postojankah vse nekvadratne razglednice. V kolikor nimajo sama primernih fotografij in foto-amaterjev, naj se poslužijo fototeke iz foto-odseka pri PZS.

Planinska društva naj vse pomembnejše fotografije iz svojega območja, zlasti pa posnetke svojih postojank, pošiljajo centralnemu foto-arhivu pri PZS.

Foto-odsek pri PZS naj obvesti uredništva o obstoju planinske fototeke in naj skrbi za občasno objavlanje kvalitetnih fotografij s področja planinstva.

7. Planinska društva naj posvečajo posebno skrb širjenju planinskega tiska in

povečanju naročnikov Planinskega Vestnika. Za širjenje Planinskega Vestnika in za pobiranje članarine naj uvedejo akvizitersko službo.

8. Planinska društva so dolžna skrbeti za obveščanje javnosti o možnostih in pogojih bivanja in gibanja v gorah (kdaj so postojanke odprte, prehodnost, vremenske razmere itd.). Pred začetkom letne oziroma zimske sezone morajo te podatke pošiljati PZS, ki jih bo uporabila v propagandne in informativne namene.

9. Planinska društva naj pošiljajo PZS opise izletov v svojem območju zaradi objave v radiu.

10. Planinska organizacija si bo z vsemi močmi prizadevala zaščititi planinsko floro. V ta namen bo v tesnem stiku s taborniki, lovci, logarji in z organi oblasti. K zaščiti planinske flore je treba pritegniti zlasti gorske reševalce, oskrbnike in alpiniste. Planinska društva naj PZS javljajo tudi imena planincev, ki so pripravljene sodelovati pri tej akciji.

11. Posvet predlaga plenumu PZS, da obvezno zviša cene alkoholnim pijačam v planinskih postojankah zaradi znižanja cen brezalkoholnim pijačam. Vsaka planinska postojanka mora imeti na razpolago dovolj brezalkoholnih pijač.

L. R.

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Tolmin. Ob relativno slabi udeležbi članstva je to društvo izvedlo svoj občni zbor dne 17. III. t. l. Čeprav je društvo pokazalo precej aktivnosti v svojem delovanju, je članstvo padlo od 247 članov v letu 1953 na 196 članov. Društvo si prizadeva pridobiti čim več novih članov, zlasti pa mladine in pionirjev.

Najagilnejši je vsekakor markacijski odsek, ki je v preteklem letu izvršil veliko več dela na svojem področju kot vsa prejšnja leta. Med agilne odseke moramo prišteti tudi propagandni odsek, kateremu je uspelo, da je 78 članov naročenih na Planinski Vestnik. Propagandno aktivnost je društvo razvilo tudi pri izletih v obsoške hribe. Samo izleta na Kobiljo glavo se je udeležilo 250 mladincev. Mnogo izletov pa so še izvršile šole in razni kolektivi, katerih pa društvo ni registriralo. Kakor pri mnogih drugih društvih, ki imajo v svoji oskrbi nižinske in višinske postojanke, se je tudi tu pokazalo, da je bila finančna aktivnost kočje na Razor planini močnejša kakor na nižje ležečem Jalovcu. Društvene investicije so znašale din 210 303. Porabljene so bile za zgraditev dvoetažnega prizidka kočje »Jalovec« v Trenti, ki služi za vskladiščenje vina in drugih alkoholnih pijač v kleti, v prtiličju pa je bil tako pridobljen prostor izrabilen za shrambo živil in drugih potrebščin. Precej se je diskutiralo o prenosu planinskega muzeja iz Trente v Tolmin, s čimer se pa občni zbor ni strinjal ter je bila rešitev tega vprašanja prepuščena novemu odboru. V delovni načrt za tekoče leto so si predvsem vzeli za nalogo vključiti v svoje vrste čim več kmetov-domačinov ter mladine, popraviti zavetišče Globoko in razširiti kočjo na Razor planini ter pripraviti za proslavo društvene 60-letnice, ki bo leta 1956.

Za predsednika je bil izvoljen tovariš Janko Fili.

PD Solčava. Občni zbor tega društva je bil zelo dobro obiskan, saj se je od skupnih 163 članov, kolikor jih šteje društvo, zboru udeležilo 106 članov.

Precej se diskutirali o tem, kako bi vključili v društvo čim več mladincev in pionirjev. Dolej jim je uspelo vključiti komaj 12 mladincev in niti enega pionirja. Določili so posebnega funkcionarja, čigar naloga bo, da se takoj poveže s tamošnjimi učitelji in po njih skuša zainteresirati za planinstvo tudi najmlajše. Govora je bilo tudi o GRS in so bili diskutanti mnenja, da ji je treba posvetiti več pažnje kot dolej. Organizirajo naj se praktični tečaji, nekaj reševalcev pa naj se pošlje tudi na druge tečaje.

V program dela za leto 1955 so si postavili naslednje naloge: ureditev in oprema Doma Rinka v Solčavi, nabava odej za zavetišče na Klemenškovi planini, izposlovanje dovoljenja za posek lesa za gradnjo postojanke v Logarski dolini, popravilo poti Solčava—Grohat—Raduha—Loka, vključitev čim večjega števila novih članov in naročnikov Planinskega Vestnika.

Za predsednika društva je bil ponovno izvoljen tov. Jože Herle, ker pa ima društvo večje število članov tudi v Lučah, je bilo iz Luč izvoljenih v upravni odbor 5, v nadzorni odbor pa 2 člana.

PD Železničar Ljubljana. Društvo vključuje v svoje vrste 253 članov, 83 mladincev in 24 pionirjev, skupaj torej 360 članov in se je v primerjavi z letom 1953 članstvo znižalo za 87 članov. Kake posebne agilnosti društvo ni pokazalo. Deloma so bile krive temu slabe vremenske razmere, kar je prišlo do izraza zlasti pri skupinskih izletih, v veliki meri pa je zlasti mlajše člane ovirala zaposlitev v glavni letni sezoni. Kljub vsemu pa je članstvo v manjših ali večjih skupinah zahajalo v gore in je prenekatera skupina le dosegla svoj namen ob sicer tako redkem lepem vremenu. Zelo agilno pa je bilo društvo pri razpečevanju planinske literature. Naročnikov na Planinski Vestnik ima društvo 54. Organiziralo je samostojni alpinistični tečaj v Tamarju in zimski alpinistični tečaj na Vršču. Člani alpinističnega odseka so izvršili skupno 34 plezalnih vzponov, izvedli pa so tudi sklopično predavanje v železničarski industrijski šoli. Pod Turncem so organizirali informativni tečaj za širši krog planincev, na katerem so članstvo seznanili z nujno potrebnim znanjem plezalne tehnike, varovanja in reševanja, ter jih tako pripravili za primer, če bi se kdaj znašli pri svojih turah v kočljivem položaju. V semestralnih počitnicah pa je smučarski odsek omogočil bivanje 14 mladincem v Bohinju, od koder so delali izlete v bližnjo okolico in vrhove.

Gradbena dejavnost, t. j. obnova Doma na Voglu in žičnice je popolnoma zastala. Društvu kot PZS ni uspelo zagotoviti potrebnih finančnih sredstev in se je moralo omejiti zgolj na zavarovanje že izvršenih del na žičnici. Vsa ta doslej izvršena dela in že nabavljeni gradbeni material predstavlja vrednost din 12 500 000, društvo pa je za to prejelo dolej le din 5 454 000. Društveni člani so pri tem izvršili preko 3500 prostovoljnih delovnih ur. S svojim marljivim delom in iznajdljivostjo so torej zelo veliko ustvarili in jim moramo izreči na tem mestu vso pohvalo.

Ustanovili so fotosekcijo in speleološko sekcijo ter obe sekciji tudi dotirali s primernimi zneski. Znatne zneske so votrali tudi za alpinistični in markacijski odsek ter za mladinske tečaje. Vodstvo društva je bilo tudi za tekoče leto zaupano dosežanemu predsedniku tov. Emilu Strnišiču.

PD Bohinj. Društvo se je z vsvo vsemno lotilo gradnje nove kočje na Velem polju, kar mu je naložila lanskeletna skupščina PZS v Mariboru. Izvršili so posek gradbenega lesa na Konjščici, posek podrtin v Vrtači, napravili 40 m² gramoza, izkop temeljev in njih zabetoniranje ter izgotovili betonske plošče v prizemlju. Naročili so že izdelavo oken in organizirali kuhanje apna, nakupili pa so tudi potrebno količino skodelj za pokrite strehe. Za vse to so izdali milijon dinarjev, ki so jih prejeli od PZS, iz lastnih sredstev pa so investirali še din 180 389. Zatržno upajo, da bodo kočo letos že spravili pod streho. Kljub gradnji obisk te kočje lansko leto ni bil nič manjši od predlanskega leta, promet pa se je celo zvečal. Popravili so pot preko Čiprja na Velo polje, s pomočjo kmetijskego-gozdnega odseka pri OLO v Radovljici pa so se že pričela prestavitvena dela stare poti preko Tosca na Velo polje iz smeri Konjščice. Prestavitve te poti bo zelo ugodno vplivala na znižanje gradbenih stroškov pri novo projektirani koči. Za kočjo pod Bogatinom so nakupili nekaj inventarja in so te investicije znašale din 109 301. Obe kočji sta bili vseskozi dobro oskrbovani in dokaj aktivni, kar je pač velik uspeh, če upoštevamo izredno slabe vremenske razmere, ki so vladale v prejšnjem letu.

Članov je za 130 manj od preteklega leta, vendar pa gre ta padec v korist PD Bohinjska Bistrica, ki se je ustanovilo lansko leto. Naročnikov na Planinski Vestnik je le 16, kar je seveda izrecno premalo. Društvo se bo moralo pač potruditi, da bo vcepilo malo več zanimanja med svojimi člani za planinsko čtivo. Markacijski odsek ni obnavljal markacij, ker za to ni bilo potrebe, pač pa je namestil nekaj napisnih tablic na križpotih. Na določenih odsekih pa je izvršil le manjša popravila potov. GRS je imela v preteklem letu tri akcije in to pri dveh lažjih in eni smrtni poškodbi.

POPRAVEK: V PV št. 4 bi se moral glasiti naslov članka ing. N. Fajdigove »Mala Rinka«, neljuba pomota pa se je vrnila tudi v podnaslov pri imenu znanega alpinista ing. Modca. — V PV št. 5 pa se glasi naslov Roševga članka: »Goldberg-gruppe«.

Planinci, fotoamaterji!

Julija t. l. bo odprta razstava planinske fotografije!

Ali ste se že pripravili za udeležbo?

Prikazati hočemo vso lepoto naših gora, žitje v planinah, našo fauno in floro. Dokazati pa moramo tudi visoko raven naše planinske fotografije.

Vaše posnetke pošljite čimpreje na naslov PZS, Likozarjeva ulica, Ljubljana. Vse potrebne informacije dobite v Planinskem Vestniku, aprilaska številka, na zunanji ovojni strani.

Upošteвайте nagrade in druge ugodnosti.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Berge über uns. Ein kleines Alpenbuch von Herbert Cysarz. Verlag Langen-Müller, München. — Januarja 1954 sem imel planinsko predavanje v Celovcu. Po predavanju je prišlo, kot je to običajno, k meni več ljudi, s katerimi sem izmenjal po nekaj vljudnostnih stavkov. Nek plezalec, star kakih trideset let, bi z mano rad več govoril in domenila sva se za sestanek naslednji dan. Dobila sva se v pisarni planinske sekcije organizacije »Naturfreunde« ter se predstavila: Hans Sattke, doktor filozofije in gimnazijski profesor. Po letih sva si bila blizu, zato sva se kmalu tikala in sva bila brž v živahnem pogovoru. Nadvse presenečen sem ugotovil, da moj novi znanec zelo dobro pozna slovensko literaturo in nekatera dela celo v originalu. Pripovedoval mi je o eksistencialističnih alpinističnih večerih na Dunaju in končno sva običala pri duševnem obrazu alpinizma med obema vojnama. Moj znanec mi je imenoval Cysarčevo knjižico kot najboljšo in najbolj tipično filozofsko in estetsko delo poleg Maduschke, ki je pisal stvari bolj leposlovnega značaja. O Cysarzu sem sicer vedel s predavanj na univerzi, da je napisal knjigo o romantiki, a niti tega ne, ali kot literarni ali kot umetnostni zgodovinar; da bi napisal kdaj kako delo o gorah, mi ni bilo znano.

Nekaj mesecev kasneje sem dobil od svojega znanca Cysarčevo knjigo po pošti. Odtlej pogosto berem iz nje, kjer koli se mi odpre. Ko je bilo pred nedavnim spet govora o ekstremizmu, sem se ustavil ob stavku: »Goram tuj in od njih zavržen ni le njih uživaški opazovalec, temveč tudi marsikateri virtuoz vrvi in klinov, ki išče le tehničnih problemov in športnih rekordov« (str. 12).

Človek med obema vojnama je živel v burnem in negotovem času. Minilo je prvo svetovno klanje in politični zemljevid Evrope se je spremenil. Sto in sto tisoči grobov so bili raz-

treseni po vsem svetu in invalidi so bili živa obtožba vojne. Pomanjkanje je povzročalo socialna trenja in revolucije manjšega obsega po zgledu ruske Oktobrske revolucije. To nemirno valovanje in plapolanje, ki je v družbenem življenju nihalo med socialno revolucijo in fašistično diktaturo ob še obstoječem meščanskem ustroju držav, je tipično tudi za literaturo prve polovice dvajsetih let. Kasneje se je iz tega brezobličja raznih nazorov, literarnih in estetskih struj izmotal ekspresionizem in je pri nas vsaj kot stil dal značilno barvo vsem dvajsetim letom. Celotna socialna pesem se ni mogla popolnoma otresti ekspresionistične obleke vse do druge svetovne vojne. V tridesetih letih je v Nemčiji prevzel oblast nacizem in se zunanjepolitično povezal z italijanskim fašizmom. Produkcija, ki je preraščala potrebe in potrošnjo meščanskega razreda, je nujno terjala drugo svetovno klanje. Pri nas Slovincih se je pokazala socialna in svetovno-nazorska diferenciacija vedno močnejše in določnejše tudi v literaturi in celo od klerikalizma se je odcepila napredna struja. V slovenski literaturi tridesetih let se je kot pravo presenečenje in kot reakcija na ekspresionizem pojavil novi realizem. Prežihov Voranc in Miško Kranjec sta kot najmočnejša predstavnika te nove struje ustvarila do leta 1941 svoja najboljša dela.

Slovenski alpinizem je prihajal na prizorišče kulturnega dogajanja običajno z majhno zamudo. V začetku tridesetih let je nek alpinistični ideolog zapisal: »Alpinska tura je pot v romantično samoto, beg iz sveta civilizacije, iz civilizirane človeške družbe.« Besede »beg iz družbe« se mi zde značilne za ves slovenski alpinizem in za vso literarno tvornost tridesetih let. »Preveč preprosto gledanje,« porече kdo. Res je; v tej dobi smo imeli tudi Tumo in njegovo knjigo, ki je vzbudila daleč premalo pozornosti; pa

tudi napredne plezalce, ki pa so dosti raje plezali in doživljali, kot pa razmišljali.

Vrnimo se k Cysarčevi knjigi. Knjiga nima letnice, a je, sodeč po vsebini, morala iziti sredi tridesetih let. 83 strani teksta je razdeljenih na troje poglavij z naslovi: »O nepopisnem«, »O sreči« in »O sodbi«. Delo ima svoje korenine v prvi svetovni vojni, saj pisatelj doživlja gore najprej kot vojak na dolomitski fronti. Šele kasneje, v stiski povojnih let se mu izoblikuje pogled in nazor o alpinizmu.

Svetovnonazorsko je pisatelj idealist, nekaj napreden katolik, ki veruje v boga in skuša dati katolicizmu sodobnejšo obleko, ki bi bila v skladu z razvojem tehnike in znanosti pa tudi filozofije. V tem pogledu bi ga torej nekako mogli primerjati s skupino, ki se je pri nas pred vojno zbirala okrog Dejanja. Čas je danes že marsikaj razčistil in tudi novokatolicizem se je konec koncev znašel v slepi ulici. Cysarz torej v tem pogledu za nas ne more biti zanimiv.

Jezik v knjigi je blesteč in poje pisatelju v vseh odtenkih in tonih kot harfa pod izurjenimi prsti ustvarjalca. Cysarza bi mogli v tem pogledu primerjati z našim Cankarjem; za jezikoslovca, ki se skuša poglobiti v širino in izrazne možnosti nemškega jezika, je branje dela prava poslastica. Tudi estetsko je pisatelj visoko izobražen in suvereno posega po primere v literarno zgodovino in v zgodovino upodablajoče umetnosti. Na strani 14 beremo: »Gore tudi po Rousseauju in Byronu ter njegovih tovarišev niso postale heroična idila. Njihov vzhod nad našo kulturo je bila kriza renesanse in prebujenje nordijske pokrajine. Njihova romantika kasneje malomeščanski nesporazum. Vse slike gorá so le miti in znamenja. Gore so pokrajina za vsakogar, niso slikovite niti odmaknjene ali presemetljive. So dežela neurij in oblakov, korak v usodo, srečanje z nečim drugačnim, srečanje človeške moči z nadčloveškim. Toda le gore same ustvarjajo to nadčlovečnost. Njihovega jezika ni mogoče prevesti v človeško govornico.« Knjiga si je torej iz preteklosti rešila v sedanost svojo izredno visoko estetsko ceno in prodorno stilistično prefinjenost izražanja in bo

s tem prav gotovo omamljala lepote željna srca tudi še v bodoče.

Pri branju Cysarčeve knjige nam sili pod pero predvsem primerjava problematike in duševne stiske človeka in intelektualca v gorah med obema vojnama pri nas in pri nekem večjem evropskem narodu. V pričetku tridesetih let in posebno še po letu 1933 je Nemčija drvela v nacizem in za Hitlerjem je stala večina naroda, pa naj Nemci danes to zanikajo ali ne. Aktivnih upornikov proti nacizmu je bilo gotovo več v koncentracijskih taboriščih ali pa izven meja Tretjega rajha kot pa med nemškim ljudstvom. Človekova individualnost je izginjala ali pa vsaj močno izgubljala na svojem pomenu v vzdušju pred ogromnim spopadom telesno in duševno uniformiranih množic in armad. Intelektualec-idealista je nujno moral priti do konflikta v samem sebi, posebno še, če je kot alpinist zahajal v gore. V gorah ima plezalec v steni svojo usodo sam v svojih rokah in še tovariševo, v težkem spopadu s steno in z brežutno gorsko naravo. Gore in alpinistika so torej poprišče udejstvovanja, kjer individualnost posebno pride do izraza; mogli bi jih imenovati pravo šolo individualizma. Cysarz ni bil nacist in po svojem prepričanju ni mogel iti z nacizmom; če bi se bil pa postavil proti njemu, bi se bil postavil tudi proti svojemu narodu, ki je kakor čreda ovac slepo drvel v svojo pogubo. In vendar je čutil, da se mora opredeliti in stopiti na neko stran in če bi to mogel z gotovostjo storiti, bi zanj nastopilo veliko olajšanje. In če je spoznal tudi že vso absurdnost in okrutnost nacizma, potem bi se moral pridružiti napredni internacionalni fronti njegovih nasprotnikov in dokončno stopiti iz odmaknjenih svetišč gorske pokrajine v resnično, okrutno in z naglim tempom razvijajoče se življenje. Toda Cysarz tega ni zmozel. Občutil je v sebi vso razklanost medvojnega človeka; nihal je med svojim individualizmom in porajajočim se kolektivnim človekom, med intelektualcem, ki čuti v sebi kri in vso dediščino kulturnega bogastva dolgih stoletij in vidi poleg sebe svoj narod, ki vse te dobrine tepta in drvi v pogubo, sam pa nima dovolj moči, da bi se temu grozotnemu diru uprl in doživel svoje etično

prerojenje, čeprav bi biološko propadel. To nihanje in ta razklanost je glavni ton Cysarčeve knjige, ki veje iz vseh njenih strani, včasih z močnejšim, drugič s slabšim ali pa komaj zaznavnim dihom. »Vsakdo izmed nas je samo še zrno na tehtnici, nihče več njena ročica in tega se zavedamo.« »Niti krivda ni več naša, odločitev zaupamo tuji krivdi in tuja krivda je naša krivda.« In dalje: »Kdor v boju za obstanek ni s svojimi, ta je proti njim in če so njegovi nameni še tako plemeniti« (str. 62 in 63). Teh nekaj citatov pokaže vso globino avtorjeve razklanosti in fino registracijo duševnih procesov.

Pri nas Slovencih, majhnem narodu, je bil položaj že od vsega začetka drugačen. Nemci in Italijani so bili že nekako naši dedni sovražniki in kdor bi šel z njimi in z njihovo ideologijo, bi se postavil proti svojemu lastnemu narodu. Tako nas je usoda sama, ne glede na našo notranjo zdiferenciranost in dozorelost vrgla v napredni tabor. Odločitev je bila pri nas nekako lažja in prava pot bližja kot pri Cysarzu. In vendar, ali pa prav zaradi tega v naši predvojni planinski literaturi ne zasledimo nikjer tako globoke problematike niti iskanja. Branje Cysarčevega dela nas le znova utrdi v mišljenju, da je za naše alpinistično literarno življenje v dobi pred zadnjo vojno odmaknjenost od življenja in od družbe bolj značilna kot pa iskanje izhoda in novih poti.

Naši alpinistični pisci so pač videli v alpinizmu nazor in svetovno prepričanje, torej cilj in ne samo poti ter so se razočarani umikali iz doline v gorska razmišljanja, kot n. pr. Gregorin ali pa so v gorah dali prosto pot svojemu jedkemu smislu za humor kot n. pr. Režek. Bučer je reševal v gorah predvsem erotične probleme. Deržaj je postajal za svojo dobo s svojo satiričnostjo v »Gruhu« in s svojo simboliko v »Podobah« že nerazumljiv in ga je zato doba deloma krivično in preostvo odklanjala.

Teh nekaj zapiskov ob robu pa nam more ob primerjavi s tujim delom dati seveda le medle obrise neke dobe, ki kar kriči po sistematični in kritični obdelavi in to ne le v našem alpinističnem krogu, temveč v vsej slovenski literarni zgodovini. J. B.

Appalachia, december 1954, Boston, Massachusetts, USA. — Poletni zbornik, ki ga izdaja istoimenski planinski klub, eden najstarejših v ZD. Od številnih člankov, tičočih se gora njegovega kontinenta, jih je malo, ki bi mogli zanimati naše bralce. Poleg tega in več pesmic najdete v njem tudi znanstvene razprave, od katerih je omembe vredna ona o plazovih, ki je obširna in izčrpna. O himalajskih ekspedicijah v tej številki ni nobenega glasu več, pač med drobižem podaja nekaj tozadevnih kratkih poročil. Od člankov utegne biti za nas zanimivo poročilo Williama W. Biddleya o planinstvu na Japonskem. Pisec je bil kot ameriški vojak v Tokiu in je od tam napravil po japonskih Alpah turo »od kočice do kočice«. Izjemoma je članek pisan živahno. Planinstvo je tam izredno priljubljeno in zavzema takoj prvo mesto za še bolj priljubljenim baseballom. Posamezne kočice, katerih je dovolj, so oddaljene ena od druge po kak dan hoda, zelo so čiste in čevlje je treba pred vstopom pustiti zunaj. Zelo dobro so obiskane. V koči na Shiroumi (9630 č.) je prenočevalo tisto noč na slamnatih preprogah na domač način okrog 600 ljudi in se je večerja morala servirati v 20 posadah. Oskrba znaša dnevno 500 jenov (1,25 dol.). Pota so markirana, na nevarnejših mestih so zabiti klini, napete verige in postavljene železne lestve. Zanimivo je, da pisec rabi za naše ruševje nemški izraz Krummholz.

Zbornik vsebuje dalje opis tur nekaterih članov, našteva in opisuje planinske nesreče v nadrobnostih in ima tudi že kratka poročila o odpravah v letu 1954. Beleži italijansko pod vodstvom Desia na K2, ki je šla po sledovih ameriške iz leta 1953, ko je postavila taborišče IX (26 000 č.), od koder sta dosegla vrh 31. VII. 1954 Achille Compagnoni in Lino Lacedelli. Odprava pa je utrpela smrtno žrtev Maria Puchoza, ki je umrl za pljučnico v višini 19 000 č. — Kalifornijska odprava na Makalu ni imela uspeha, japonska na Manaslu 1954 je bila navzlic dovoljenju vlade zaradi praznoverja domačinov od njih pognana domov, argentinska na Dhaulagiri in avstrijska pod Rudolfom Jonasom na Saipal sta bili brez uspeha. Novozelandska pod vodstvom znanega

Hillaryja je sicer prišla na vrh Baruntseja (23 560 č.) in še na osem drugih vrhov, a si je pri tem Hillary zlomil tri rebra, eden udeležencev pa je zaradi padca v razpoko odnesel težke ozeblane. Mala britanska ekspedicija je poizvedovala okrog Kanča, odposlanci londonskega Daily Maila pa so štiri mesece zastoj iskali »strašnega snežnega moža«. Avstrijska je skušala priti na Rakaposhi (25 550 č.) in Distenghil, dosegla pa je vrh 23 900 č. Ob času izdaje zbornika se je mudila avstrijska odprava na Cho Oyu (26 867 č.) in dosegla vrh.

Dr. Pr.

Prekmurje. Merilo 1 : 150 000. Priredil prof. Jože Maučec. Kartograf Vilko Finžgar. Založila obmurska založba v Murski Soboti. Natisnila tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani 1955.

Zemljepisna karta je vedno zanimiva stvar. Je to po navadi samo list z raznimi že udomačenimi znamenji v barvah, ali včasih več pove kot debela knjiga. Treba jo je znati brati. Dobra karta služi ljudski izobrazbi in prav zaradi tega ji je posvetiti vso pozornost in zaslužiti skrbne registracije. Prav posebno pa velja to za planince, ki jim je dobra karta vedno zvest spremljevalec.

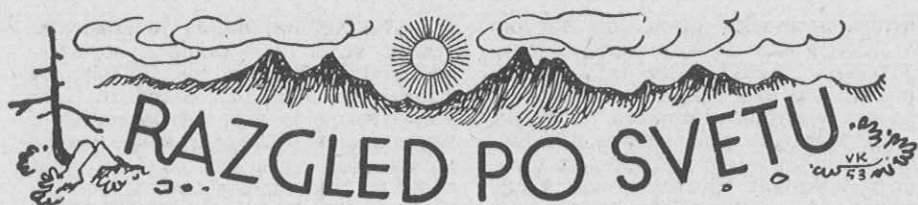
»Prekmurje« je ponatis izpred druge svetovne vojne, ki nosi naslov »Slovenska krajina«. Avtorja sta ista: Jože Maučec in V. Finžgar, tudi tiskarna je ista, prav tako podana ploskev; edino založba se je menjala. Prvo je založil Klub prekmurskih akademikov. Zaradi bolj sistematične in verne bibliografske registracije bi kazalo to drugo novo karto označiti kot drugo izdajo (ali vsaj drugi natis, čeprav pojma natis in izdaja nista istovetna).

Prva izdaja ima v levem kotu spodaj upravno razdelitev občin, kar bi lahko ostalo tudi pri drugi izdaji, ker taki podatki povečajo praktično uporabnost karte in ji dajo več vsebine. Sploh bi kazalo tudi drugo stran karte uporabiti za tisk: za objavo informacijskega gradiva za podano ozemlje, njegov zemljepisni opis, statistiko o prebivalstvu, o narodnih manjšinah, malo zgodovine in literature, ki obravnava to ozemlje, raznih turističnih podatkov, izletov, prometa,

gospodarstva itd. Škoda je za drugo prazno stran, ki ostane tako brez haska. Tako podana karta s skrbno zbranim besedilom na drugi strani bi bila prava izletniška karta. Pogrešamo na karti edino planinsko postojanko v Prekmurju: Koče na Doliču (ne zamenjati s kočjo na Doliču v Triglavskem pogorju).

Druga izdaja se mi zdi za gorovja premalo plastična, ker so podana naravno le s senčenjem v temnozeleni barvi, namesto v rumeni; barvna lestvica absolutnih višin samo v zelenem se mi ne zdi preveč posrečena, ker je preveč enolična in trpi lahko plastičnost karte. Glavno mesto Prekmurja se uradno imenuje Murska Sobota in bi zaradi tega v karto vnesel to uradno ime (gl. Krajevni leksikon LRS, l. 1954). Karti je dodan ključ signatur. Vem, da bodo prekmurški planinci radi segli po karti, pa čeprav njihova dejavnost na nji pomotoma ni zabeležena. -anc

International Tramping Tours je organizacija, ki je organizirala leta 1951 prvi poveljni prihod angleških turistov v naše gore. Organizacijo so ustanovili leta 1929 angleški pacifisti in njen namen je, da utrjuje svetovni mir s tem, da na potovanjih seznanja med seboj pripadnike različnih narodnosti. Organizacija dela brez dobička in so zato njene finančne sposobnosti skromne. Ob zaključku vsakega leta izda organizacija za svoje člane skromno publikacijo »The Pilgrim«. Vsako leto povabi organizacija na svojo letno skupščino tudi enega svojih inozemskih prijateljev. V »Pilgrimu« 1953 omenja tajnica v organizacijskem poročilu tudi obisk in predavanje Janka Blažaja, ki je bil gost skupščine International Tramping Toursa leta 1953. Posamezne sekcije organizacije ITT v Londonu, Glasgou, Edinburghu, Newcastleu in Leedsu omenjajo prav tako Blažajev obisk in predavanje. Skupina v Manchesteru se spominja celo izjave o angleški kozmetiki, ki jo je podal Blažaj, ko ga je intervjuval nek tamkajšnji časopis. V »Pilgrimu« je tudi člančič angleške obiskovalke o bogati in lepi flori naših Julijskih Alp; Blažaj pa je prispeval v angleščini kratek članek o svojih vtisih v Britaniji. Na koncu se zahvaljuje za gostoljubje svojim prijateljem in znancem.

RAZGLED PO SVETU

V Gesäuse so še možne prvenstvene smeri, kar sta lani dosegla Hubert Peterka in Willi End v severozapadnem rebbru Kalblinga. Posebno težko najbrž ni bilo, saj sta za 350 m rabila le eno uro.

Tudi Dachstein je v Landfriedsteinu (2540 m) dobil novo smer. Willi End in Karl Bieringer sta tu v 3 $\frac{1}{2}$ urah preplezala 350 m visoki severozapadni steber, v Scharwandspitzu (2170 m) pa Willi in Hermi End jugovzhodno steno v 3 urah. Visoka je 250 m. Hubert Peterka je zabeležil prvenstveno tudi v Velikem Rothornu (2442 m), kamor je lani prilezel po severnem grebenu v 3 urah. Višina 750 m.

Durmitor je lani stopil v avstrijsko alpinistično literaturo. Večja skupina plezalcev ÖAV je namreč 15 dni plezala v Durmitorju in zabeležila 15 prvenstvenih vzponov. Bili so gostje zagrebških alpinistov. Laurencič, ki je skupino vodil, omenja, da so se v Durmitorju že mudile skupine alpinistov iz Zagreba, Ljubljane, Maribora in Sarajeva. Pravzaprav je škoda, da pri današnji stopnji naše alpinistike ne usmerjamo naših taborov in tečajev na alpinistično še neobdelani gorski jug v naši državi. Tu je priložnost in — dolžnost.

Švicarska ustanova za raziskovanje gora je bila ustanovljena leta 1940 in je odtlej organizirala 8 velikih ekspedicij: l. 1939 in 1947 v Himalajo, l. 1947 v Karakorum, l. 1948 v Tibesti, l. 1949 dve v Nepalsko Himalajo, l. 1950 v Garhvalsko Himalajo. (Abi Gamin) in isto leto tudi v Baffin. Ista ustanova je razvila tudi veliko založniško in znanstveno dejavnost. Izdala je fiziološko-medicinska opazanja z ekspedicij, zemljevide, knjige in znano publikacijo »Berge der Welt«.

»Zelena fronta« je organizacija, ki jo je obudil v Avstriji ing. Schaubberger v skrbi za gozdno bogastvo te

turistične dežele. Lesno politiko je imenoval »umor« gozda, bankrotsko politiko, ki je ni mogoče več popraviti. Posebno je obsodil izsekavanje visokogorskih gozdov, zaradi katerega se bodo hude posledice šele pokazale.

Lavinsko službo za Tirolsko in Vorarlberg je organiziralo notranje ministrstvo. Zandarmerija je organizirala šest postaj v Vorarlbergu po švicarskem vzoru. Do 7. ure zjutraj morajo vse postaje dnevno poslati poročilo v Bregenz, kjer jih pretreše docent dr. Leo Krasser do 9. ure. Njegovi rezultati so objavljeni vsak petek za weekend. Če pa preti nevarnost, se javnosti to takoj sporoči. Vsaka žandarmerijska postaja ima dnevna poročila, ki jih prejema brezžično in telefonsko. Stroške za službo nosijo deželna vlada in prometne organizacije.

Tibesti je pogorje v Sahari v francoski ekvatorialni Afriki. Najvišji vrh je Emi Koussi (3415 m), drugi Pic Tousside (3265 m), oba ugasla vulkana in lahko pristopna. Preivalci so iz plemena Tubbu (= hribovci, tu = = skala) ali tudi Teda imenovanega. Vseh skupaj jih je blizu 10 000. Njihov glavar živi v Zouaru, kjer je tudi francoska vojaška komanda. Pušk ne smejo imeti, dovoljeno jim je le kopje in bodalo, kar izdelujejo domači kovači. Žive kot nomadi, poljsko delo so jim do nedavna opravljali sužnji. So pa imenitni pešci in plezalci, 90 km na dan čez hrib in dol zanje ni nič preveč. Ker so bili od 1808 do 1913 pod Turčijo, so pustili svoj fetišzem in prestopili k islamu, ki pa se ga ne drže preveč natančno ali pa še preveč: dežela se imenuje »dežela lakote«, njihov ramazan ne traja samo tri tedne, ampak vse leto. Pogorje so začeli odkrivati Nemci že l. 1869 (Nachtigal). Po l. 1915 so Francozi in Italijani organizirali 14 ekspedicij, a bolj iz politično strateških razlogov, dokler niso l. 1917 Tubbu položili

orožja pred noge Francozom. Dohodi v pogorje drže iz Kameruna, Tunisa, Tripolisa in Alžirja in vsi so dolgi po več 1000 km. Najbolj primeren za pohod je čas od decembra do aprila.

V Tibesti se je l. 1948 mudila švicarska odprava, ki je popravila mnogo podatkov, ki jih razbiramo iz francoskih in italijanskih kart. Prvi Avstrijec je bil tam Dunajčan Otto Bieber, sin raziskovalca Abesinije Fr. Biebra, dober poznavalec je tudi dr. Weis. Tibesti združuje doživljaja gora, morja in puščave. Avstrija se zadnje čase specializira tudi na Tibesti. Kdaj bomo mi imeli znanstvenike in alpiniste, ki bodo imeli priložnost, sposobnost in voljo za take naloge?

ÖTK (Österreichischer Touristenklub) kljub gospodarskemu pritisku ÖAV ne mara pristopiti kot v največji avstrijski planinski klub. Ko je to nedavno storil ÖGV (Öst. Gebirgsverein), je glasilo ÖTK to odločitev samo registriralo, ni pa zavzelo kritičnega stališča, ponovno pa je poudarilo, da bo ostalo zunaj ÖAV, kakor se je odločilo l. 1945. ÖTK ima 46 koč in domov. 7 njegovih koč je bilo požganih ob koncu vojne, med vojno, ena pa l. 1949. Klub ima 34 sekcij in ca. 30 000 članov. Med drugimi tudi Rainerjevo zavetišče na Visokem Obirju v Karavankah. ÖTK pa je v istem času pristopil kot ud k ÖJHW (Österr. Jugendherbergswerk). Član ÖTK je bil tudi Karl Reiss, 29-letni avtomehanik, eden od najboljših alpinistov avstrijske himalajske ekspedicije, ki jo je vodil dr. Jonas. Zbolel je na rekognoscijski turi na Saipal in umrl.

Avstrijski »Prijetelji narave« (Österr. Naturfreunde) so lani imeli svojo skupščino v Bad Aussee, na kateri je v imenu socialistične stranke govoril zvezni minister ing. Karl Waldbrunner in poudaril revolucionarno vlogo Prijateljev narave v kulturnih in socialističnih nalogah, ki jih planinstvo ima. Aprila l. 1954 pa je bil v Frankfurtu a. M. mednarodni kongres Prijateljev narave (NFI), ki se ga je udeležilo 7 držav (Nemčija, Avstrija, Holandija, Belgija, Švica, Francija in Posarje, manjkali pa so zastopniki ZDA, Švedske, Izraela, Italije in Anglije). Na svetu je zdaj ca. 250 000 Prijateljev narave (NFI) in imajo 600 planinskih koč. Letos praz-

nuje NFI 60-letnico, ki jo bodo slovesno proslavili v Holandiji z internacionalnim kongresom. Glasilo se tiska v nemščini in francoščini (»Der Naturfreund in Ami de la nature«). Organizacija se zadnja leta zavzema za čim ožje zveze med mladino vsega sveta in mednarodne potovalne organizacije. Sprejeta bo tudi v UNESCO.

Revija »Der Bergsteiger« je dobila nove urednike. Poslovil se je W. Flaig, znan planinski pisatelj in dolgoletni urednik »Berge und Heimat«, revije, ki se je l. 1953 fuzionirala z revijo »Der Bergsteiger«. Eno leto sta sodelovala urednika Schätz in Flaig, od januarja pa bo revijo vodil dr. Hanke brez sourednika za Avstrijo.

Frankfurtska sekcija DAV pripravlja samostojno ekspedicijo v Karakorum bolj znanstvene kakor alpinistične narave. Vodil jo bo Karl Krämer.

Pakistanska mladina se vedno bolj zanima za Himalajo. Ustanovljenih je bilo v zadnjem času več civilnih in vojaških alpinskih klubov, vodi pa »Karakorum Club«.

Italianizacija južnotirolskih krajevnih imen gre Nemcem na živce, pa tudi informativna turistična služba, ki ignorira nemški jezik. Nemci groze z bojkotom takih turističnih postojank.

Nemška alpska cesta, ki se začne pri Bodenskem jezeru in se konča v območju Berchtesgadna, bo v kratkem zaključena na višini 1600 m na avstrijsko-nemški meji. Delo je prekinila vojna na najlepšem delu za celih 14 let. V l. 1954 je bilo premaganih 400 m višinske razlike od Enzianhütte na Oberahornalm.

Vodstvo CAS že več let ugotavlja, podobno kakor ugotavljamo večkrat pri nas, da se mladina s premajhnim navdušenjem vključuje v planinstvo. Vendar se v Svici čujejo tudi glasovi, da je treba mladino razumeti, saj živi v precej drugačnih pogojih kakor rodovi pred 30—40 leti. Treba je tudi avtokritično pretresti duhovni inventar, ki ga starejši mladini predajajo. Z lepimi frazami se žičnice obsojajo, istočasno pa jih vsi zapovrstjo prav radi uporabljajo. Slavi se preprostost planinskih koč, zraven pa se dela reklama za množični obisk in ni čudno, če so švicarske kočice večkrat podobne

kolodvorskim restavracijam. Za lastno udobnost v gorah je vedno denar, za raziskovanje tujih gora pa ni krajcarja. Mladina vidi vso to neiskrenost, to nesoglasje med pridigo in dejanjem. Ne igravimo se z njo dedka Mraza — pravi neko švicarsko poročilo, nuditi ji moramo nekaj več.

Helikopter v službi GRS je že naredil skušnjo in to lani v Chamonixu. Ecole nationale de Ski et d'Alpinisme (Državna smučarska in plezalna šola) ga je uporabila najprej na vajah, in sicer je pristal najprej v višini 1850 m, nato pa na Breventu (2305 m). Pilotiral je aparat tipa Bell pilot Armand Sommain. 3. avg. 1954 je stopil že v akcijo in dvignil z Mer de Glace orožnika, ki si je zlomil nogo. Alarm je prišel ob 12.40. Ob 12.55 se je helikopter dvignil iz Chamonixa in nosil s seboj zdravnika. Ob 13.07 je že ateriral pri ranjencu. Ob 13.45 je bil ponesečenec že na röntgenu, torej tri četrt ure po alarmu, 1 uro 20 minut po nesreči. Istega dne je bil z enako naglico rešen ponesečenec iz višine 2060 m (Logman), iskali pa so tudi enega pogrešanca v območju Aiguille du Dru. Tip Bell 47 je uporabljiv še v višini 2700 m. Če ima v kabini vodnika, ki gorski svet dobro pozna, je primeren za iskanje ponesečencev, lahko odloži v bližini reševalno ekipo in prvo pomoč, predvsem pa pospeši prenos, to pa večkrat pomeni rešitev življenja.

Helikopter pa je v Švici že nastopil kot konkurent žičnicam. Kakšne možnosti prinaša to zaenkrat še malce nerodno zračno motovilo smučarjem, to si mi sicer lahko šele mislimo. Ni še pogojev, da bi se helikopter spremenil v zračni tramvaj, toda življenje nikoli ne obstane na mestu, najmanj pa zaradi sentimentalnih vzdihov, da to ni več alpinizem, da je to vse na glavo postavljeno. List za listom se obrača tudi v razvoju in zgodovini gorništvu.

Himalaja v l. 1955. Nepalska vlada je dovolila za letos Angležem kar tri ekspedicije na Kanč (8585 m, vodja Hunt), na Himalčuli (7864 m) in Melungtse (7181 m); Francozom na Makalu (8470 m); Japoncem na Manaslu (8128 m); Nemcem na Gavriskanar (7145 m). Verjetno bodo tudi Rusi spet poskušali srečo, saj Tibet od Kulkangvija (7555 m) do Leo Pargyala

(6770 m) meji na najvišje himalajske vrhove, skupina Gosainthana (8013 m) in masiv Gurla Mandhata (7728 m) pa sta v celoti na tibetskem ozemlju.

Nahrbtnika z železnim ogrodjem zdravniki ne priporočajo, češ da je brez tega ogrodja dihanje manj ovirano in je sam na sebi lažji.

Dracones montani — gorski zmaji so ljudi plašili še v 18. st. V 19. st. se je Ruskin še vprašal, ali so Alpe dobra ali zla sila. Ni čuda, da je človek toliko časa odlašal z odkrivanjem gora. Naštejmo nekaj prodorov v gore v prejšnjih časih: L. 181 st. e. je makedonski kralj Filip prišel na Rilo Dagh na Balkanu iz strateških razlogov. Peter III. Aragonski je l. 1285 stopil v Pireneje. L. 1492 je na željo Karla VIII. Antoine de Ville prišel na Mont Aiguille v Dhauphinéji. L. 1388 je Bonifacio Rotario d'Asti prilezel na Rocciamelone (ca. 3500 m). L. 1500 je bil baje cesar Maksimiljan na nekem ledeniku v Stubaiskih Alpah. Petrarca, ki je l. 1336 stopil na Mont Ventoux, je opisal užitek, ki ga je imel nad razgledom, obenem pa vtis, ki ga je nanj naredilo branje Avguštinovih »Izpovedi«, v katerih cerkveni oče graja ljudi, ki uživajo ob pogledu na gore in morje, svojo dušo pa zanemarjajo. V Petrarcovi izpovedi se torej družijo srednjeveška aspeza in renesančna želja po spoznanju, ni čuda, da ga imenujejo »očeta alpinizma«. Kot pravi renesančni človek, poln humanistične radoznalosti je zašel v gore Conrad Gessner (1516 do 1565). Vendar so zanj značilni tudi idealno-etični motivi, ne samo znanstveni. Žal mu življenje ni privoščilo, da bi večkrat iskal duhovni prerod v veličastni gorski naravi, ki jo je s tolikim navdušenjem opisoval. Gessner sodi med najpomembnejše alpske pionirje. Za njim so prišli Jacques Peletier, ki je l. 1570 v pesmih opeval Alpe, dalje Guarinoni (1571 do 1654), botanik in zdravnik Carolus Clusius (Charles de l'Elcuse, 1526 do 1609) v Avstriji, Grataroli (1510—1568) in Jakob Wagner (1641—1695). V začetku 18. st. je bilo pomembno delo pri odkrivanju Alp delo J. J. Scheuchzerja iz Švice, ki je priporočal gorski zrak kot zdravilo in poudarjal užitke, ki jih nudi hoja v gore kljub napotrom in nevarnostim. Slutil je že pojav evforije, ki so ga ugotovili mo-

derni športni fiziologi. Evforija! Skoro pri vsaki hoji v gore si človek strastno prizadeva, da pride na vrh, do vrha, do cilja. Če bi imeli v siceršnjem življenju tudi to strast in morda to možnost, bi verjetno srečo (kakor bi grško evforijo utegnili prevesti) večkrat občutili.

O avstrijskem gorskem imenoslovju je napisal v januarjem Bergsteigerju razpravo dr. E. Mehl. Razločuje prirodna, kulturna, posestna, religiozna in umetna poimenovanja. Pri tem obravnava mimogrede tudi nekaj koroških imen. Dobrač izvaja od »dobra gora« zaradi rudnega bogastva, vendar se mu ne zdi vredno, da bi omenil slovenski izvor. Nobenega občutka za slovensko poimenovanje nima ob imenih: Villacher Alpe, Ossiacher Alpe. Prav tako soglaša s Kranzmayrjem (»die Bergnamen Österreichs«), ki čeprav Korošec (ali pa prav zato), pravi, da so die Saligen Frauen (die seligen) naše žalik-žene. Sicer pa so njegova izvajanja zelo zanimiva. Pri nekaterih poimenovanjih navaja tudi imena slovenskega »narečja« (Mundart). Tako pri Pasterzi, Jauken (javka), Görplitzen (Gorelica). Pomembna je izjava, da bi bilo treba izdati slovar alpskih imen in alpskega imenoslovja ter spoštovati bogastvo, ki ga hranijo stara ljudska imena.

Rebuffat je s svojo knjigo »Etoiles et tempêtes« (Zvezde in neurja) vzbudil prav tolikšno pozornost kakor s svojimi vzponi in smermi. Odlikuje ga svežost misli, duhovitost, plemenitost in sugestivnost. Posebno se omenjajo njegove kratke označbe najbolj znanih gora in sten: Grandes Jorasses, Badile, Dru, Matterhorn, Velika Zina, Eiger. Nekaj njegovih »lepih« mest: »Raje imam sanje o prihodnosti kakor spomine na preteklost... Danes nismo bivakirali, danes so zvezde sijale v naših dušah... Ne smemo se zadovoljiti s tem, da stopamo po stopinjah pionirjev — biti moramo dediščine vredni...

Ikarizem, to je Ikarov kompleks, naj bi bil tudi nekaj psihoanalitičen vir človekovega gona po višini, po premagovanju brezden in globine, torej tudi vir alpinizma, ki naj bi bil nekaj fizikalni ikarizem. Psiholog Jung pa je alpinizem proučeval s stališča nezavednega samomorilstva. Alpinizem naj bi bil nekaka »kompen-

zacijska« dejavnost, nekaj surogat za družbeno aktivnost, nekako pribežališče zaradi socialnih in čustvenih razočaranj. Od tod ni daleč do lammerzima, alpinističnega nietzschejanstva, pa tudi ne do spiritualističnega mysticizma. Psihoanaliza je najbrž osvetlila marsikakšen nagib, ki tvori duševni kompleks alpinizma, ob proučevanju duševnosti posameznih vidnih in manj vidnih alpinistov. Lahko računamo, da je potrdila prav zaradi dušeslovnih spoznanj znano trditev izpred 100 let, da je alpinizem najpomembnejši šport moderne dobe. Prav zato, ker je tvegan, je etično in socialno upravičen, ker oblikuje in bogati človekovo osebnost. Dolžnost modernega alpinizma je, da obvaruje človeka pred obema skrajnostima — pred mysticizmom in pred narcisizmom, to je, pred skrajnostima, ki škodujeta družbenemu sožitju: prva človeka pasivizira, druga pa v človeku sprošča razdiralno energijo.

Ben Nevis (1344 m) na Škotskem je lani decembra terjal pet smrtnih žrtev. Ben Nevis je najvišji vrh na Britanskih otokih in ima kar zahtevno severno pobočje, pozimi zaledenelo in požledeno, tako da tu angleški plezalci utegnejo najti podobne razmere kakor v Alpah v višini 4000 m, posebno v slabem vremenu.

Sierra Nevada di Granada so najvišje gore v Španiji in poleg Alp najvišje gore v Evropi. Dvigajo se v Andaluziji, na španskem jugu. Najvišji vrh Mulhacen meri 3500 m, za njim Cerro los Machos (3346 m). Ud CAI Meciani je v Rivista Mensile 1954, št. 11, na kratko opisal to pogorje in svoja pota po njem. Ista številka prinaša tudi prvič prevod ruskega članka »Preko 15 vrhov v Kavkazu«, ki ga je napisal sovjetski alpinist V. Andrejev, ud alpinističnega krožka »Burjevstnik« (po M. Gorkem). Sestavek je kakor vsa ruska alpinistična literatura suhoparen, »telegrafski«. V isti številki je izšel tudi bučen pozdrav tržaškim alpinistom, ki so 26. okt. 1954 prišli spet pod italijansko suverenost. Pozdrav govori v znanem iredentističnem tonu o »bridki negotovosti zadnjih let«, o »trdih bitkah za italijanstvo, ki da so jih bojevali tudi tržaški člani CAI« (Seziona Triestina Soc. Alpina delle Giulie e XXX Ottobre).

VRŠAC S
PREHODAVCEV
FERDO PREMUR

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!*

*Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!*

*Zoper nezgode, za primer
smrti in doživejja zavaruje:*

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

**Direkcija za LR Slovenijo
v LJUBLJANI • Telefon 39-121**

**Zastopniki
v vseh večjih krajih**

***D
OZ**

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

MARIBOR

Poštni predal 9 / Telefon 24-32 / Brzojavni naslov: TEKSTILTVOR
NB podružnica Maribor št. 640-T-150

**PREDILNICE
TKALNICE
BARVARNE**

**TISKARNA
APRETURE**

Proizvaja:

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne in umetno svilene podloge, flanele, popeline za srajce in pižame, tiskanine iz bombaža in stanične volne

Vse naše tkanine iz stanične volne ter tropikala so apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture tudi po večkratnem pranju.

Izvaža:

sukance za šivanje, klote, svilene serže, popeline, cefirje ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke

Uvaža:

surovine, barve, kemikalije, utenzilije itd.

Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti in nizkih cenah

Hotel Slon

GOSTINSKO PODJETJE

*Planinci! Po svojih opravljenih turah in izletih obiščite naše
obcete, kjer se boste prijeto razvedili*

HOTEL, RESTAVRACIJA, KAVARNA,

SLAŠČIČARNA, BAR, BUFFET

Vsem delovnim kolektivom žestita in čeli novih uspehov ob 10-letnici osvoboditve
DELOVNI KOLEKTIV TOVARNE

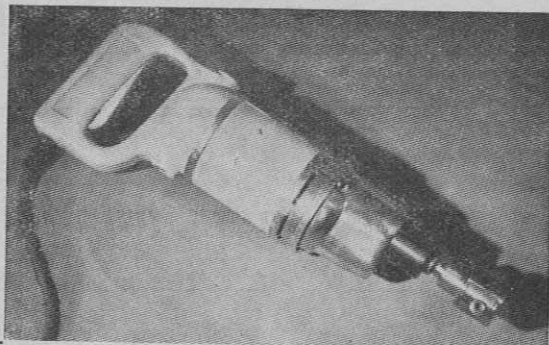
»ISKRA« - KRANJ

OGLEJTE SI NAŠE PROIZVODE V IZLOŽBAH NAŠE BODOČE PRODAJALNE „ISKRA“
V LJUBLJANI (PREJ PUTNIK - SLOVENIJA, ZGRADBA HOTELA „SLON“)

Proizvaja in dobavlja:

vse vrste avtomatskih
telefonskih central —
telefonske aparate —
električne ure in urne
naprave — tonske kino-
aparature — električne
vrtalne stroje — elek-
trične merne instru-
mente — električni avto-
mobilski pribor — selen-
ske usmernike — insta-
lacijski material

Električni vrtalni stroj EVS-1

**TRGOVSKO
PODJETJE**

TEKSTIL

NA VELIKO

Po nizkih cenah in pod
najugodnejšimi pogoji
si lahko za planinske
postojanke nabavite pri nas
vse vrste volnenega
in bombažnega blaga, odeje,
žimnice itd.

V BOGATI IZBIRI

Ljubljana, Ciril Metodova 2-3

Potrošniki!

Zahtevajte v trgovinah
VOLNE NE TKANINE
renomirane tovarne

Beanka

Kesmanovič

PARAČIN

Tovarniško skladišče za LRS
LJUBLJANA, MESTNI TRG

Počitnice v gorah?

Počitnice na morju?

Zakaj pa ne? Plača tistega meseca, in? In seveda še nekaj „drobiža“ za izpolnitev raznih želja. Na dopustu mora biti vendar kaj drugače kakor v vsakdanjem življenju.

Od kod pa ta „drobiž“?

IZ HRANILNE KNJIŽICE

v katero nalagamo vse leto tiste desetake in stotake, ki jih sicer - priznajmo - včasih tako nepremišljeno izdajarno, pa jih prav gotovo ne bi, če bi vse leto mislili na svoje

počitnice v gorah!
počitnice na morju!

ZA VLOGE JAMČI DRŽAVA
TAJNOST VLOG ZAJAMČENA

NARODNA BANKA
Centrala za LR Slovenijo
LJUBLJANA